Kinnitatud 21.02.2022 käskkirjaga nr 1-2/22/63

Keskkonnakaitse ja -kasutuse programm 2022-2025

Sisukord

Sissejuhatus ... 3
Programmi juhtimiskorraldus ... 4
Programmi koostamise ja seire korraldus ... 8
Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve ... 9
Programmi eelarve ... 10
Olukorra lühianalüüs ... 10
Olulised tegevused 2022–2025 eesmärkide täitmiseks ... 22
Meetmed, tegevused ja teenused ... 25
Meede 1.1. Kliimaeesmärkide elluviimine, välisõhu kaitse ja kiirgusohutus ... 25
Tegevus 1.1.1. Kliimamuutuste leevendamine ja kliimamuutustega kohanemine ... 25
Tegevus 1.1.2. Õhukvaliteedi parendamine ... 28
Tegevus 1.1.3. Kiirgusohutuse tagamine ... 30
Meede 1.2. Ringmajanduse korraldamine ... 33
Tegevus 1.2.1. Ressursitõhususe ja ökoinnovatsiooni edendamine ... 33
Tegevus 1.2.2. Keskkonnamõju hindamise ja selle maandamise tagamine ... 35
Tegevus 1.2.3. Tööstusheite ja kemikaalipoliitika kujundamine ... 36
Tegevus 1.2.4. Jäätmemajanduse korraldamine ... 37
Tegevus 1.2.5. Maapõueressursside kasutamise ja kaitse korraldamine ... 40
Meede 1.3. Merekeskkonna ja vee kaitse ning kasutus ... 41
Tegevus 1.3.1. Merekeskkonna kaitse suunamine ... 42
Tegevus 1.3.2. Vee säästliku kasutamise ja kaitse tagamine ... 43
Meede 1.4. Elusloodus e kaitse ja kasutus ... 47
Tegevus 1.4.1. Elurikkuse kaitse tagamine ... 47
Tegevus 1.4.2. Metsanduse arengu suunamine ... 50
Tegevus 1.4.3. Jahinduse arengu suunamine ... 52
Meede 1.5. Ruumiandmete ja ilmainfo tagamine ning maatoimingud ... 54
Tegevus 1.5.1. Maatoimingute korraldamine ... 54
Tegevus 1.5.2. Ruumiandmete hõive, analüüsid ja kättesaadavaks tegemine ... 55
Tegevus 1.5.3. Ilmaandmete, ilmaprognooside ja -hoiatuste tagamine ... 57
Meede 1.6. Keskkonnateadlikkuse (sh keskkonnahariduse) edendamine ja korraldamine ... 58
Tegevus 1.6.1. Keskkonnateadlikkuse ja -hariduse arengu suunamine ... 58
Kasutatud lühendid ... 61

Tulemusvaldkond	Keskkond
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti inimestele on tagatud puhas ja mitmekesine elukeskkond ning suhtumine loodusesse on vastutustundlik
Valdkonna arengukava	Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 Eesti metsanduse arengukava aastani 2020 Põlevkivi kasutamise riiklik arengukava 2016–2030 Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030 Riigi jäätmekava 2014–2020 Kiirgusohutuse riiklik arengukava 2018–2027
Programmi nimi	**Keskkonnakaitse ja -kasutuse programm**
Programmi eesmärk	Keskkonna ja elurikkuse kaitse ning jätkusuutlik ja tõhus keskkonnakasutus on tagatud
Elluviimise periood	**2022–2025**
Peavastutaja	Keskkonnaministeerium (KeM)
Kaasvastutajad	Keskkonnaamet (KeA), Maa-amet (MA), Keskkonnaagentuur (KAUR), Eesti Loodusmuuseum (ELM), Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus (KEMIT)

Sissejuhatus

Keskkonna tulemusvaldkonna eesmärgi saavutamiseks on loodud Keskkonnakaitse ja -kasutuse programm ja Maaeluministeeriumiga Kalanduse ühisprogramm.

Keskkonnakaitse ja -kasutuse programmi eesmärk on keskkonna ja elurikkuse kaitse ning kestliku ja tõhusa keskkonnakasutuse tagamine. Programm jaguneb kuueks meetmeks: 1) kliimaeesmärkide elluviimine, välisõhu kaitse ja kiirgusohutus, 2) ringmajanduse korraldamine, 3) merekeskkonna ja vee kaitse ning kasutus, 4) elusloodus kaitse ja kasutus, 5) ruumiandmete ja ilmainfo tagamine ning maatoimingud ja 6) keskkonnateadlikkuse (sh keskkonnahariduse) edendamine ja korraldamine.

Joonis 1 Keskkonna valdkonna tulemusvaldkonnad, programmid ja meetmed

Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 eesmärgiks on määratleda pikaajalised arengusuunad looduskeskkonna hea seisundi hoidmiseks, lähtudes samas keskkonna valdkonna seostest majandus- ja sotsiaalvaldkonnaga ning nende mõjudest ümbritsevale looduskeskkonnale ja inimesele. Käesolev programm on koostatud keskkonnastrateegias ja keskkonnavaldkonna arengukavades kavandatud eesmärkide elluviimiseks.

Keskkonnaministeeriumi valitsemisala tegevus on suunatud looduskasutuse ja keskkonnakaitse, majanduse ja sotsiaalsfääri tasakaalustatud arengule ja selle saavutamiseks vajaliku hästitoimiva süsteemi tagamisele ning keskkonnakaitseks eraldatavate vahendite

sihipärasele ja läbimõeldud kasutamisele. Tasakaalustatud keskkonnakaitse ja -kasutus lähtub teaduspõhistest otsustest ja kvaliteetsest keskkonnaseirest.

Lisaks panustab Keskkonnaministeerium oma tegevustega tulemusvaldkonda „Põllumajandus ja kalandus“. Eesmärkide elluviimiseks rakendatakse koostöös Maaeluministeeriumiga ühisprogrammi „Kalandus“.

Programmi juhtimiskorraldus

Keskkonnakaitse ja -kasutuse programm keskendub keskkonna valdkonna arengule, et tõhusalt kujundada keskkonnapoliitikat ja tagada selle elluviimine ning koostöö nii ministeeriumi sees kui ka ministeeriumi, selle allasutuste ja koostööpartnerite vahel.

Programmis seatud eesmärgid aitavad saavutada järgmistes keskkonnavaldkonna strateegilistes arengudokumentides seatud eesmärke:

- Riigi pikaajaline arengustrateegia „Eesti 2035“
  Strateegiaga „Eesti 2035“ seatakse Eesti riigile ja rahvale järgmiseks viieteistkümneks aastaks strateegilised sihid ning määratakse kindlaks nende saavutamiseks vajalikud muutused, muuhulgas elurikkuse, kliima, keskkonna jm valdkondades.
- Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“
  SE 21 selge fookus on Eesti kestlik areng. Käesoleva programmi eesmärgid aitavad saavutada SE 21 ühe neljast põhieesmärgist „Ökoloogiline tasakaal“ saavutamisse ning panustavad kaudselt ka kõikidesse teistesse eesmärkidesse.
- Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 ja koostatav Keskkonnavaldkonna arengukava 2030
  Eesti keskkonnastrateegias aastani 2030 on kehtestatud keskkonnakaitse ja keskkonnakasutuse raamistik. Koostamisel on ka uus Keskkonnavaldkonna arengukava 2030, milles veel enam täpsustatakse mh käesolevas programmis sõnastatud eesmärkide elluviimist.
- Kliimapoliitika põhialused aastani 2050
  Kliimapoliitika põhialused aastani 2050 sätestab Eesti pikaajaliseks eesmärgiks minna üle vähese süsinikuheitega majandusele, mis tähendab järk-järgult eesmärgipärast majandus- ja energiasüsteemi ümberkujundamist ressursitõhusamaks, tootlikumaks ja keskkonnahoidlikumaks.
- Maapõuepoliitika põhialused aastani 2050
  Maapõuepoliitika põhialused aastani 2050 sätestab Eesti pikaajaliseks eesmärgiks maapõue valdkonnas tagada maapõueressursside teaduspõhine, riigi majanduskasvule ja ressursitõhusele suunatud keskkonnahoidlik ning inimeste tervist säilitav haldamine ja kasutus. Samal ajal on oluline vähendada sõltuvust taastumatutest loodusvaradest.
- Eesti metsanduse arengukava aastani 2020 ning koostamisel olev metsanduse arengukava aastani 2030
  Eesti metsanduse arengukava aastani 2020 põhieesmärgiks on metsade tootlikkus ja elujõulisus ning mitmekesine ja tõhus kasutamine. Koostamisel oleva Metsanduse arengukava aastani 2030 üldeesmärk on kestlik metsandus. Üldeesmärgi saavutamine tagatakse läbi kolme alaeesmärgi: Metsandus arvestab kliimamuutuste ja metsade elurikkuse seisundiga, metsasektor on majanduslikult konkurentsivõimeline, metsandus on kaasav ning arvestab sotsiaalsete ja kultuuriliste väärtustega.
- Pärandniitude tegevuskava aastani 2027 ja Kaitstavate soode tegevuskava vastavate elupaigatüüpide soodsa seisundi saavutamiseks vajalike tegevuste üleriigiliseks kavandamiseks; Liigikaitse ja ohjamise tegevuskavad ohustatud liikide kaitse

korraldamiseks ning soodsa seisundi saavutamiseks vajalike tegevuste planeerimiseks, samuti invasiivsete liikide ohjamise üleriigiliseks korraldamiseks; ning kaitstavate alade kaitsekorralduskavad – konkreetsete alade kaitse süsteemseks planeerimiseks ja sealsete loodusväärtuste seisundi hoidmiseks ja parandamiseks.

- Põlevkivi kasutamise riiklik arengukava 2016–2030
  Põlevkivi arengukava põhieesmärkideks on tagada põlevkivi võimalikult keskkonnasäästlik ja majanduslikult efektiivne kaevandamine ja kasutamine, arendada põlevkivialast haridus- ja teadustegevust.
- Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030
  Kliimamuutustega kohanemise arengukava strateegiliseks eesmärgiks on suurendada Eesti riigi, regionaalse ja kohaliku tasandi valmidust ja võimet kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks. Võtmevaldkonnad, mida arengukavas käsitletakse on: planeeringud ja maakasutus, inimtervis ja päästevõimekus, looduskeskkond, biomajandus, taristu ja ehitised, energeetika ja energiavarustus, majandus, ühiskond, teadlikkus ja koostöö.
- Riigi jäätmekava 2014–2020 (pikendatud 2022 lõpuni) ning koostamisel olev Riigi jäätmekava 2022–2028
  Riigi jäätmekava peamine eesmärk on korrastada ning korraldada jäätmehooldust süsteemselt kõigil valdkonna tasanditel. Arengukava ühtlustab eesmärgid riigi kui terviku jaoks, seab sihid ja ülesanded kohalikele omavalitsustele, ettevõtjatele, tootjatele ja elanikkonnale. Jäätmekava strateegiline eesmärk on jäätmehierarhia põhimõtte rakendamine. Riigi jäätmekava integreeritakse uue Keskkonnavaldkonna arengukava 2030 juurde.
- Kiirgusohutuse riiklik arengukava 2018–2027
  Kiirgusohutuse riikliku arengukava eesmärkideks on kiirgusohutuse taristu toimimise tõhustamine, kiirgusohutusalase teadlikkuse ja pädevuse suurendamine ja tagamine, radioaktiivsete jäätmete ja nende käitlemisega seotud ohtude vähendamine, avariikiiritus- ja kiirgushädaolukordade ennetamiseks ja lahendamiseks valmisoleku tagamine, looduslikest kiirgusallikatest tingitud ohtude minimeerimine, kiirgusohutuse ja meditsiinikiirituse põhjendatud kasutamise tagamine.
- Ida-Eesti, Lääne-Eesti ja Koiva veemajanduskavad 2021–2027 (eelnõud)
  Veemajanduskavad koostatakse Eesti vete, sh jõgede, järvede ja rannikuvee ning põhjavee, hea seisundi saavutamiseks ja säilitamiseks.
- Ida-Eesti, Lääne-Eesti ja Koiva üleujutusohuga seotud riskide maandamiskavad 2021–2027 (eelnõud)
  Kavade eesmärk on vähendada üleujutusest tingitud võimalikku ebasoodsat mõju inimese tervisele ja varale, keskkonnale, kultuuripärandile ja majandustegevusele ning vähendada sellise mõjuga üleujutuste esinemise võimalikkust.
- Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundliku ala (NTA) tegevuskava 2021–2024 (eelnõu)
  Kava eesmärk on intensiivsema põllumajandustootmisega piirkondades põhja- ja pinnavee kaitse tagamine.
- Teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riiklik programm aastateks 2020–2030
  Õhusaasteainete vähendamise programmiga määratletakse meetmed ja poliitikad, mille abil Eesti täidab aastateks 2020 ja 2030 rahvusvaheliselt kokku lepitud eesmärke. Programm käsitleb kõiki asjaomaseid sektoreid, sh põllumajandus, transport, energeetika, kodumajapidamine, tööstus.
- Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030
  Riiklik energia- ja kliimakava on koostatud järgmiste arengudokumentide põhjal: Eesti kliimapoliitika põhialused aastani 2050, kliimamuutustega kohanemise arengukava

aastani 2030, Eesti energiamajanduse arengukava aastani 2030. Kava on koostatud EL energialiidu ja kliimameetmete juhtimise määruse (EL) 2018/1999 nõuete täitmiseks.

- Keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tegevuskava 2019–2022
  Tegevuskava eesmärk on suurendada elanike keskkonnateadlikkust, edendada süsteemset keskkonnaharidust ja kirjeldada alavaldkondade prioriteedid.
- Eesti merestrateegia meetmekava (uuendamisel)
  Eesti merestrateegia meetmekava on vastavuses merestrateegia raamdirektiiviga, seab eesmärgiks saavutada või säilitada merealade hea keskkonnaseisund.

Seosed teiste valdkondade arengukavadega:

- Eesti merenduspoliitika 2012–2020
  Eesti merenduspoliitikas seatud eesmärk 6 – merekeskkonna seisund on paranenud. Käesoleva programmi eesmärgid aitavad saavutada Eesti merenduspoliitikasse seatud eesmärke.
- Energiamajanduse arengukava aastani 2030
  Eesti energiapoliitika arengukavas lähtutakse sellest, et tarbijatele oleks tagatud mõistliku hinna ja kättesaadavusega energiavarustus, et keskkonnamõjud oleksid aktsepteeritavad ning et see oleks kooskõlas Euroopa Liidu pikaajalise energia- ja kliimapoliitikaga. Käesolevas programmis seatud eesmärgid (eelkõige kliima- ja välisõhu valdkonnas) aitavad saavutada energiamajanduse arengukavas seatud eesmärke. Koostamisel oleva energiamajanduse arengukava 2035 protsessis jälgib Keskkonnaministeerium, et arengukava oleks kooskõlas ja panustaks mh ka keskkonna- ja kliimaeesmärkide elluviimisse.
- Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035
  Transpordi arengu planeerimisel on väga oluline selle ökonoomsus ja keskkonnahoidlikkus. Käesolevas programmis seatud eesmärgid aitavad kaasa transpordi ja liikuvuse arengukavas seatud eesmärkide saavutamisele.
- Üleriigiline planeering „Eesti 2030+“
  Üleriigilise planeeringu „Eesti 2030+“ eesmärgiks on seada keskkonna eripäradest lähtuvad ruumilised alused asustuse, liikuvuse, üleriigilise tehnilise taristu ja regionaalarengu kujundamiseks. Käesolevas programmis seatud eesmärgid aitavad kaasa üleriigilise planeeringu eesmärkide saavutamisele.
- Eesti infoühiskonna arengukava 2020 ja Digiühiskonna arengukava 2030
  Käesoleva programmi rakendamisel kasutatakse ja arendatakse erinevaid IKT lahendusi, mis aitavad tagada laialdast ja toimivat IKT kasutust ja sellega tõhustavad ka riigivalitsemist, mis on vastavuses Eesti infoühiskonna arengukavaga.
- Eesti regionaalarengu strateegia 2014–2020
  Eesti regionaalarengu üks peamine eesmärk on suurendada Eesti konkurentsivõimet ja luua üle kogu Eesti inimestele kättesaadavad töökohad, kvaliteetsed teenused ja mitmekülgseid tegevusi võimaldav elukeskkond. Käesolevas programmis seatud eesmärgid aitavad kaasa regionaalarengu strateegias seatud eesmärkide saavutamisele.
- Siseturvalisuse arengukava 2020–2030
  Keskkonnaministeeriumi valitsemisala asutused aitavad oma tegevusega eelkõige saavutada siseturvalisuse arengukava alaeesmärke, milleks on tõhusa päästevõimekuse tagamine ning kriiside ennetamine ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine.

- Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020 ning rahvastiku tervise arengukava 2020–2030

Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020 elluviimiseks ja eesmärkide saavutamiseks koostatud keskkonnatervise programmi eesmärk on vähendada elukeskkonnast tulenevaid terviseriske. See on seotud käesoleva programmi eesmärgi elluviimisega.

- Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030
  Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava koostamise eesmärk on aidata kaasa Eesti põllumajanduse, kalanduse, vesiviljeluse ja toidutööstuse arengule ja konkurentsivõime kasvule, maa- ja rannapiirkondade tasakaalustatud arengule, taimede ja loomade hea tervise hoidmisele, toiduohutuse tagamisele ning puhta keskkonna ja liigilise mitmekesisuse säilimisele. Kalanduse valdkonna eesmärkide elluviimiseks on Keskkonnaministeerium koostöös Maaeluministeeriumiga koostanud ühisprogrammi „Kalandus".
- Eesti maaelu arengukava (MAK) 2014–2020 ja koostatav ÜPP strateegiakava eelnõu 2023–2027.
  MAK eesmärgiks on tõsta põllumajanduse konkurentsivõimet, parandada loodusvarade jätkusuutlikku majandamist, tõhustada kliimameetmeid ning tagada maapiirkondade tasakaalustatud ja territoriaalset arengut. Käesolevas programmis seatud eesmärgid aitavad kaasa maaelu arengukavas seatud eesmärkide saavutamisele.
  ÜPP strateegiakava rohelise arhitektuuri disainimisel on lähtutud nii Eesti keskkonnaseisundist kui EL-i roheleppe, eelkõige elurikkuse strateegia ja strateegia „Talust taldrikule" eesmärkidest, vähendades põllumajanduse keskkonna- ja kliimaalast jalajälge ning samal ajal tagades toiduga kindlustatuse ja põllumajanduse konkurentsivõime. Nii mulla kvaliteeti parandavate ja kaitsvate, vee kvaliteeti kaitsvate kui ka elurikkuse säilitamisele või taastamisele kaasa aitavate sekkumistega on kavas hõlmata ligikaudu neli viiendikku Eesti kasutatavast põllumajandusmaast, toitainete kestlikule majandamisel suunatud sekkumistega on kavas hõlmata ligikaudu kolmveerand Eesti kasutatavast põllumajandusmaast. Keskkonnasekkumiste kaudu aidatakse kaasa, et põhja- ja pinnavesi oleks heas seisus, maa- ja mullakasutus tasakaalustatud, looduse elurikkus, liigid ja elupaigad säiliksid, maastikud oleksid mosaiiksed ja kliimamuutuste mõjuga oleks arvestatud.
  ÜPP strateegiakava eesmärgid on edendada keskkonnahoidu ja kliimameetmeid ning panustada Euroopa Liidu keskkonna- ja kliimaeesmärkidesse. Eri-eesmärgid:

  - Panustada elurikkuse kaitsesse, edendada ökosüsteemi teenuseid ning säilitada elupaiku ja maastikke. ÜPP strateegiakavas nähakse ette meetmed nii põllumajanduse negatiivse mõju vähendamiseks elurikkusele kui ka elurikkust soodustavad meetmed, näiteks pärandniitude hooldamise toetus, väärtuslike püsirohumaade säilitamise toetus, toetus ökosüsteemiteenuste säilitamine põllumaal, ökoalad ja elurikkuse soodustamine Natura 2000 erametsades.
  - Edendada säästvat arengut ja selliste loodusvarade tõhusat majandamist nagu vesi, muld ja õhk. ÜPP strateegiakava mitmed sekkumised ja tingimused on suunatud taimetoitainete ning pestitsiidijääkide veekogudesse kandumise vähendamisele, näiteks teadmussiirde- ja nõustamisteenuste (AKIS) toetus, nõuande toetus, investeeringud põllumajandusega seotud taristu (maaparandussüsteemid ja teed) kaasajastamisse, uute ja väikeste põllumajandusettevõtete arendamine, põllumajandustootjate tootlikud materiaalsed ja immateriaalsed investeeringud, keskkonnasõbralik majandamine, mahepõllumajanduse ökokava, ökoalad, ökosüsteemiteenuste säilitamine põllumaal, põllumajandustootjate materiaalsed investeeringud, maaparanduslikud keskkonnakaitserajatised, mulla- ja veekaitsetoetus, väärtusliku püsirohumaa säilitamise toetus, loomade heaolu toetus.

- Välispoliitika arengukava aastani 2030
  Käesoleva programmi eesmärgid aitavad kaasa Eesti välispoliitilisele arengukoostööle (eriti kliima valdkonnas), mis aitab kasvatada Eesti välispoliitilist mõju.
- Kultuuri arengukava 2021-2030 (koostamisel)
- Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava 2021–2035.
  Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni arendamise üldeesmärk on luua soodsad tingimused tootlikkuse kasvuks ja elatustaseme tõusuks, heaks hariduseks ja kultuuriks, Eesti kestmiseks ja arenguks.

Käesoleva programmi elluviimine on keskkonnavaldkonna panus ülemaailmsete kestliku arengu 2030. aastaks seatud eesmärkide (SDG) ja 2030 Kestliku arengu tegevuskava täitmisse.

Programmi koostamise ja seire korraldus

Keskkonnakaitse ja -kasutuse programmi programmijuht on Keskkonnaministeeriumi kantsler. Programmijuhi ülesandeks on programmi väljatöötamise ja uuendamise eestvedamine, elluviimise ja seire koordineerimine, programmi ja tulemusvaldkonna arengukava ning valdkonna arengukavade vahelise sidususe tagamine ja infovahetuse korraldamine. Programmi koostamisel ja eesmärkide elluviimisel osalevad kõik Keskkonnaministeeriumi valitsemisala asutused ning selle väljatöötamist, uuendamist ja seiret koordineerib Keskkonnaministeeriumi eelarve- ja strateegiaosakond. Programm on alavaldkondade järgi jaotatud kuueks meetmeks ning meetmete ja programmi tegevuste väljatöötamise, uuendamise ja elluviimise ning seire koordineerimise eest vastutab vastav Keskkonnaministeeriumi asekantsler.

- Kliimaeesmärkide elluviimise, välisõhu kaitse ja kiirgusohutuse meetme vastutajad on kliima ja strateegilise planeerimise asekantsler ning keskkonnakasutuse asekantsler.
- Ringmajanduse korraldamise meetme vastutaja on keskkonnakorralduse ja välissuhete asekantsler.
- Merekeskkonna ja vee kaitse ning kasutuse meetme vastutaja on keskkonnakasutuse asekantsler.
- Elusloodus kaitse ja kasutuse meetme vastutaja on elusloodus asekantsler.
- Ruumiandmete ja ilmainfo tagamise ning maatoimingute meetme vastutajad on maapoliitika ja tugiteenuste asekantsler ning keskkonnakorralduse ja välissuhete asekantsler.
- Keskkonnateadlikkuse (sh keskkonnahariduse) edendamise meetme vastutajad on elusloodus, kliima ja strateegilise planeerimise, keskkonnakasutuse, keskkonnakorralduse ja välissuhete asekantslerid.

Programmi eelnõu esitatakse hiljemalt iga aasta 15. aprilliks KeM valitsemisala juhtkonnale arutamiseks ning seejärel 1. juuniks Rahandusministeeriumile.

Programmi seiratakse vähemalt üks kord poolaastas (aprillis ja septembris) ja eelarvet kord kvartalis. Keskkonnaministeerium koostab igal aastal programmi rakendamise kohta tulemusaruande, mis esitatakse riigi eelarvestrateegia koostamiseks 1. juuniks Rahandusministeeriumile.

Kalanduse valdkonna eesmärkide täitmiseks koostavad Keskkonnaministeerium ja Maaeluministeerium ühisprogrammi „Kalandus“. Keskkonnakaitse ja -kasutuse programmi eesmärke aitavad oluliste partneritena ellu viia Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK), SA Erametsakeskus (EMK), SA Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK) ning Eesti Keskkonnauuringute Keskus OÜ (EKUK). Organisatsiooni arendusega seotud tegevusi

käesolevas programmis ei käsitleta, samuti ei ole välja toodud valitsemisala tugiteenuseid, mis panustavad valitsemisala põhiteenustesse. Organisatsiooni arenduse ja tugiteenuste peamised eesmärgid tuuakse välja koostatavas KeM valitsemisala organisatsiooni arengukavas.

Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve

Programmi eesmärk: *keskkonna ja elurikkuse kaitse ning jätkusuutlik ja tõhus keskkonnakasutus on tagatud.*

Mõõdik	**Algtase (2020)**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Rangelt kaitstavate metsade osakaal, %	14,2	Vähemalt 10	Vähemalt 10	Vähemalt 10	Vähemalt 10
Kaitstavate alade pindala osakaal maismaast, %	19,4	Vähemalt 19,4	Vähemalt 19,4	Vähemalt 19,4	Vähemalt 19,4
Kasvuhoonegaaside summaarne heitkogus kauplemissüsteemi-välistes sektorites, mln tonni CO_2 ekvivalenti	6,2 (2019)	6,0	5,9	5,8	5,8
Tarbijate osakaal, kes saab ühisveevärgist nõuetele vastavat joogivett, %	99	100	100	100	100
Välisõhu saasteainete heitkoguste vähenemine, %	SO_2 18,9 tuh t (-75%), NOx 25,2 tuh t (-41%), LOÜ 22,7 tuh t (-29%), $PM_{2,5}$ 5,9 tuh t (-55%), NH_3 10,6tuh t (+5%) (2019)	Vähenemise muutus: SO_2 32; NO_x 18; LOÜ 10; PM2,5 15; NH_3 1.	Vähenemise muutus: SO_2 32; NO_x 18; LOÜ 10; PM2,5 15; NH_3 1.	Vähenemise muutus: SO_2 32; NO_x 18; LOÜ 10; PM2,5 15; NH_3 1.	Vähenemise muutus: SO_2 32; NO_x 18; LOÜ 10; PM2,5 15; NH_3 1.

Ohtlike jäätmete taaskasutuse osakaal ohtlike jäätmete kogumassist, % (v.a põlevkivijäätmed)	48	%-punkt suurem 2021. aasta väärtusest	%-punkt suurem 2022. aasta väärtusest	%-punkt suurem 2023. aasta väärtusest	%-punkt suurem 2024. aasta väärtusest
Olmejäätmete ringlussevõtu osakaal olmejäätmete kogumassist, %	32	35	40	48	55
Ökoinnovatsiooni indeks (% EL keskmisest)	73 (2019)	74	76	78	80

Programmi eelarve

Eelarve jaotus	2021 kinnitatud eelarve*	2022 eelarve	Muutus €	Muutus %	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve
Kulud, €	-179 364 953	-162 239 027	17 125 926	2%	-129 596 458	-96 197 892	-87 949 970
… sh välistoetused ja kaasrahastus, €	-72 013 680	-64 306 516	7 707 164	0,04%	-39 752 930	-14 891 878	-9 317 240
Investeeringud, €	-2 978 544	-2 069 592	908 952	10%	-1 069 637	-1 069 637	-968 225
… sh välistoetused ja kaasrahastus	-263 926	-183 392	0	0%	0	0	0
Mitterahalised kulud, €	-2 560 339	-2 962 314	-401 975	4%	-1 913 260	-1 304 482	-1 033 598

*2021.aasta kinnitatud eelarve pilti on kaastatud stsenaariumid (kinnitatud eelarve, lisaeelarve, Vabariigi Valituse liigendus).

Kuigi tulud ei ole programmidele jagatud, siis Keskkonnaministeeriumi valitsemisala tulud, mis on seotud keskkonnakaitse ja -kasutusega, kajastatakse keskkonnakaitse ja -kasutuse programmi all. Käibemaks programmi eelarve jaotuses ei kajastu. Kvooditulust sõltuvad kulud kajastuvad kuludes, kuid ei kajastu välistoetuste real. Mitterahalised kulud sisaldavad põhivara amortisatsiooni kulu.

Olukorra lühianalüüs

Euroopa Liidu tulevikku järgmise kümnendi jooksul raamib **Euroopa roheline kokkulepe**[1], mis lähtub sellest, et **kestlikkus ja üleminek turvalisele, elurikkust toetavale, kliimaneutraalsele ning kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelisele ja ressursitõhusamale ringmajandusele on võtmetähtsusega liidu majanduse pikaajalise konkurentsivõime tagamiseks.** Eesti on koos teiste EL riikidega roheleppega seadnud aastateks 2030 ja 2050 mitmeid ambitsioonikaid eesmärke seoses kliimamuutuste leevendamisega ja nende mõjudega kohanemisega, ringmajandusele ülemineku, elurikkuse ja

[1] Viide roheleppega seotud infole - https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_et

ökosüsteemide kaitse ning tervikuna kestliku arengu saavutamisega. Selleks on muuhulgas vajalik edendada uute tehnoloogiate, sh rohetehnoloogiate kasutuselevõttu kõikides majandussektorites (energeetikas, tööstuses, transpordis, põllumajanduses, jäätmemajanduses, metsanduses). Samavõrra oluline on suurendada kohalike omavalitsuste ja ettevõtete võimekust ning valmisolekut kohanduda roheleppest tulenevate uute nõuetega, suurendada energia- ja ressursitõhusust ning minna üle ringmajandavatele ärimudelitele.

Õigeaegne **kliimamuutuse mõjudega** arvestamine ja nendega kohanemine vähendab oluliselt teadmatusest tehtavate lühiajaliste otsuste tegemist, mis omakorda aitab kokku hoida ressursse ja vältida kahjusid tulevikus. Seetõttu on oluline tagada hea koostöö ja infovahetus ning kõigi asjakohaste valdkondade eesmärkide ja indikaatorite sidusus kliimaeesmärkidega[2].

Euroopa Liidu ühine eesmärk on vähendada aastaks 2030 KHG-de heitkogust vähemalt 55% võrreldes 1990. aasta tasemega. See otsus võeti EL-i liidrite poolt vastu 2020. aasta detsembri Euroopa Ülemkogus. Enne kliimaambitsiooni tõstmist Euroopa Ülemkogus oli EL-i 2030. aasta eesmärk vähendada KHG-de heitkoguseid vähemalt 40% võrreldes 1990. aasta tasemega. Eesti 2030. aasta eesmärk on vähendada KHG-de heitkoguseid 70% võrreldes 1990. aasta tasemega. 2030. aasta kliima- ja energiapoliitika eesmärkide täitmiseks koostasid KeM ja MKM koostöös 2019. aasta lõpuks riikliku energia- ja kliimakava (REKK), milles lepiti kokku riigi pikaajalised tegevused[3]. Samas on Eesti juba integreerinud riikliku 2050 kliimaneutraalsuse eesmärgi oma pikaajalisse arengustrateegiasse „Eesti 2035“, mis võeti Riigikogu poolt vastu 12.05.2021.

Meetme eesmärk: kliimamuutuste mõjuga kohanemise võimekus on paranenud ning kliimamuutuste mõju on leevendatud, välisõhk on puhas, kiirguskaitse areng on tagatud

Euroopa Liidu ülese eesmärgina on seatud vähendada EL HKS sektori koguheidet 43% võrreldes 2005. aastaga. Komisjoni ettepanek on suurendada eesmärki, et saavutada aastaks 2030 vähemalt 61% kasvuhoonegaaside heite vähendamist. Riiklikke eesmärke EL HKS sektoris ei ole. Turg reguleerib heite vähendamist läbi turul saadaval olevate lubatud heitkoguse ühikute koguse järk-järgulise vähendamise. Eesti EL HKS heitkogus vähenes perioodil 2018–2020 ligi 60% valdavalt seoses põlevkivist elektri tootmise vähenemisega. 2021. aastal algas ELi HKSi neljas kauplemisperiood, mis on võrreldes eelnevate perioodidega kestuselt pikem, mis omakorda jaguneb kaheks nö alaperioodiks (2021–2025 ja 2026–2030). Riigile iga-aastaselt laekuvatest EL HKS-i enampakkumistuludest vähemalt 50% suunatakse kliimapoliitika eesmärkide täitmiseks. Enampakkumisel saadud tulu laekub riigieelarvesse ning seda kasutatakse kooskõlas riigi eelarvestrateegiaga. Riigi eelarvestrateegias märgitakse enampakkumisest saadud tulu kasutamise kavandatud jaotus, määratakse kliimapoliitikaga seotud meetmete sihtotstarve ning tulu kasutamise eest vastutavad ministrid. EL HKS 3. perioodi keskkonnaministri vastutuses olevad meetmed: Eesti panus rahvusvahelisse kliimakoostöösse, üleujutusriskide maandamine, kliimapoliitika eesmärkide täitmise nn pilootprojektideks. EL HKS 4. perioodi keskkonnaministri vastutuses olevad meetmed: Rahvusvaheline kliimapoliitikaalane koostöö, Vähese heitega sõidukite

[2] Kliimapoliitika eesmärgid on seatud „Kliimamuutuste mõjuga kohanemise arengukavas aastani 2030“ (https://envir.ee/kliimamuutustega-kohanemise-arengukava). Kliimapoliitika põhialused aastani 2050 seab Eesti pikaajaliseks eesmärgiks kasvuhoonegaaside heitkoguse vähendamise - 80% võrreldes aastaga 1990. Selle sihi suunas liikumisel tuleb kasvuhoonegaaside heidet 2030. aastaks vähendada orienteerivalt 70% ja 2040. aastaks 72% võrreldes 1990. aasta heitkogusega.

[3] REKK lähtub muuhulgas Riigikogus 2017. aastal vastu võetud arengudokumendist „Kliimapoliitika põhialused aastani 2050“ (https://envir.ee/kliimapoliitika-pohialused-aastani-2050).

kasutuselevõtt, Rahvusvaheline kliimapoliitika ja biokütuste aruandlus ning KHG kauplemissüsteemide koordineerimine ja arendamine[4]. Riiklik KHG vähendamise eesmärk on seatud jõupingutuste jagamise määruse sektorites. Jõupingutuste jagamise määrus katab neid valdkondi, mis EL HKS-i alt välja jäävad (transport, jäätmed, põllumajandus, tööstuslikud protsessid, väikesemahuline energiatootmine ja hooned). Eestil tuleb jõupingutuste jagamise sektori aastaks 2030 KHG heidet vähendada 13% võrra võrreldes 2005. aastaga. Selle eesmärgi saavutamiseks on vajalik välja töötada ja rakendada meetmeid, mis peavad kajastuma erinevates riigi strateegilistes arengudokumentides. Eesmärgi saavutamata jätmisel peab riik puudujäägi ostma kvooditurult mõnelt teiselt EL-i liikmesriigilt. Lisaks kehtib maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse (LULUCF) sektoritele põhimõte, et riik peab 2030 aastaks tagama, et sektori heide ei ületa sidumist.

2019. aasta detsembris avaldas Euroopa Komisjon teatise „Euroopa roheline kokkulepe“[5], mis on Euroopa Komisjoni katusstrateegia. Teatises esitati Euroopa rohelise kokkuleppe saavutamiseks vajalike peamiste poliitikasuundade ja meetmete esialgne tegevuskava, kuhu kuulub esialgse plaani järgi 47 eri valdkonna algatust. Seda ajakohastatakse vastavalt vajaduste muutumisele ja poliitikameetmete sõnastamisele.

EL-i määrus[6] näeb ette suure kliimamõjuga fluoritud kasvuhoonegaaside (F-gaaside) kättesaadavuse järsu vähenemise (78%) ja f-gaase sisaldavate seadmete turustamiskeelud (alates 2020. aastast). Seetõttu peab riik looma eeltingimused väiksema kliimamõjuga alternatiivsete külma- ja jahutusainete kasutuselevõtuks (sh alternatiivsete tehnoloogiate õppe tagamine, koolitusmaterjalide väljatöötamine, kutsestandardite ajakohastamine).

Elanike teadlikkuse suurendamiseks korraldatakse kampaaniaid, infopäevi ja seminare. Et tagada kohalike omavalitsuste arengukavade ja planeeringute vastavus kliimaeesmärkidega, toetatakse kohaliku omavalitsuse üksusi regionaalsete lahenduste väljatöötamisel (mugavamad transpordiühendused jm).

Inimeste ja looduskeskkonna kaitsmiseks ioniseeriva **kiirguse** kahjustava mõju eest on oluline riikliku kiirgusohutust käsitlevate õigusaktide ja strateegiliste dokumentide koostamine ja täiendamine. EL-i direktiivide ja rahvusvaheliste nõuete täitmiseks ning riigisisesest vajadusest lähtuvalt, tuleb täiendada kiirgusseadust. Valdkondlike eesmärkide saavutamise aluseks on kiirgusohutuse riiklik arengukava aastateks 2018–2027 (KORAK) ning radooni riiklik tegevuskava ja radioaktiivsete jäätmete käitlemise riiklik tegevuskava[7].

Kliimaeesmärkide saavutamiseks on „Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030“ ja „Eesti kliima-ambitsiooni tõstmise võimaluste analüüs“ ühe võimaliku lahendusena välja pakkunud tuumaenergia kasutuselevõtmise peale 2030. aastat. Eestil puuduvad tuumajaamade rajamiseks hetkel nii vajalik õiguslik raamistik, pädevad asutused kui ka valdkondlikud eksperdid. Tuumaenergia kasutuselevõtmise võimaluste analüüsimiseks ja seisukohtade kujundamiseks loodi tuumaenergia töörühm.

---

[4] file://sise.envir.ee/Kasutajad$/KeM/49108140218/Downloads/riigi_eelarvestrateegia_2022-2025_ja_stabiilsusprogramm_2021_lisa_5_uuendatud_vv_otsuse_vorra%20(1).pdf

[5] Euroopa roheline kokkulepe https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1588580774040&uri=CELEX:52019DC0640

[6] Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 517/2014 (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=OJ:JOL_2014_150_R_0008&from=EN).

[7] https://envir.ee/keskkonnakasutus/kiirgus/kiirgusohutuse-riiklik-arengukava-2018-2027

Kuna Eestis on piirkondi, kus pinnase radoonimõõtmisi on tehtud vähe, jätkatakse täiendava radooniuuringute vajadusega alade kaardistamist. Lisaks pinnase radooniuuringutele on kavas ka riiklik siseruumide radooniuuring. Keskkonnaministeeriumil koostöös Keskkonnaametiga on kavas välja töötada metoodika siseruumide radoonitaseme riikliku uuringu läbiviimiseks elamutes ning projekt algab 2022. aastal.

Kiirgusalase teadlikkuse suurendamiseks jätkatakse iga-aastaste avalikkusele suunatud kiirgusseminaride korraldamist, infomaterjalide koostamist ja looduskiirguse uuringute tegemist, sh vastutavate ametnike koolitamist. Alates aastast 2023 alustab Tööinspektsioon järelevalvet töökohtadel, mis asuvad kõrgendatud radooniriskiga aladel. Keskkonnaministeerium ja Keskkonnaamet tagavad Tööinspektsiooni inspektorite ajakohastatud juhendmaterjalide kättesaadavuse. Kiirgustegevuste ja nende üle järelevalve tegemisel tuleb kiirgusallikatega seotud riskide minimeerimiseks lähiaastatel keskenduda eelkõige mõõduka ja suure ohuga tegevustele.

Riiklikult on oluline tagada nii kiirgusohust varajase hoiatamise süsteemi toimimine kui ka valmisolek kiirgushädaolukorrale reageerimiseks. Selleks toimub pidevalt varajase hoiatamise süsteemi ning kiirgushädaolukorras reageerimiseks vajalike seadmete ja vahendite uuendamine. Järjepidevalt korraldatakse ka hädaolukorrale reageerimise õppuseid.

Radioaktiivsete jäätmete ja nende käitlemisega seotud ohtude vähendamiseks alustati radioaktiivsete jäätmete lõppladustamise korraldamise ja lõppladustuspaiga rajamise ettevalmistustöödega. Põhifookuses on lõppladustuspaiga rajamise uuringute teostamine ning eriplaneeringu koostamine. Asukoht selgitatakse välja aastaks 2023, mil jätkub eriplaneeringu koostamine ning asukohaspetsiifiliste uuringute teostamine. Tegevused viiakse lõpule aastaks 2025.

Eestile on aastateks 2020 ja 2030 seatud **õhusaasteainete** heitkoguste vähendamise kohustused järgmistele saasteainetele[8]: vääveldioksiid (SO_2), mittemetaansed lenduvad orgaanilised ühendid (LOÜ), ammoniaak (NH_3), eriti peened osakesed (PM2,5) ja lämmastikoksiidid (NO_x). Nende eesmärkide saavutamiseks on KeM koostanud teatavate õhusaateainete heitkoguste vähendamise riikliku programmi aastateks 2020–2030[9]. Seejuures on aruandluse seisukohalt oluline tagada õhusaasteainete heitkoguste inventuuri andmete kvaliteet. Järgnevatel aastatel tuleb jõulisemalt tegeleda transpordist pärinevate välisõhu saasteainete (NO_x ja PM2,5) ja müra vähendamisega, mis mõjutavad otseselt inimese tervist. Lisameetmeid tuleb võtta põllumajandussektorist ammoniaagi heitkoguste vähendamiseks, mis on oluliseks prioriteediks nii EL-i kui ka rahvusvahelisel tasemel. Seoses biomassi suureneva kasutamisega energeetikasektoris tuleb rakendada meetmeid sealt pärineva eriti peente osakeste ja benso(a)püreeni heite vähendamiseks. Lisaks kohalikes katlamajades rakendatavatele meetmetele tuleb tegeleda ka heitkogustega, mis pärinevad kohtküttest. Oluline on inimeste teadlikkuse suurendamine parematest kütmisvõtetest, sh korraldada kampaaniaid ja infopäevi, ning kütteseadmete regulaarse korrashoiu ja uuendamise vajadusest. Tööstuses toetab õhusaaste vähenemist põletusseadmete range regulatsioon ning uute nõuete jõustumine keskmise võimsusega põletusseadmetele. Piirväärtuste täitmine nõuab suuremaid investeeringuid puhastusseadmetesse ja vähendab õhku paisatavate saasteainete heitkoguseid. Kuid tööstuses on endiselt mureküsimuseks ebameeldiv lõhn, mistõttu on probleemsetes piirkondades vaja teha uuringuid, et tuvastada lõhnahäiringute allikad ja leida lahendused häiringute minimeerimiseks. Müraolukorra parandamiseks on kohalikele omavalitsustele

[8] Eesmärgid on püstitatud vähendamise protsentides baasaasta (2005) suhtes.
[9] https://envir.ee/keskkonnakasutus/valisohk/ohusaasteainete-vahendamise-programm

loodud võimalus koostada oma piirkonna mürakaardid, mida paljud kohalikud omavalitsused juba ka rakendavad.

Seega on oluline tähelepanu pöörata välisõhu kvaliteedi hindamisele, järelevalvele ning avalikkuse teavitamisele. Välisõhu kvaliteedi hindamisel on oluline tagada nii regulaarne õhukvaliteedi seire kui ka hädaolukordadele reageerimisvõimekus, mis ühelt poolt tähendab hinnata mõõtmis- ja modelleerimistulemuste alusel välisõhu kvaliteeti Eesti territooriumil ning teavitada ametkondi ja avalikkust operatiivselt kõrgenenud saastetasemetest (sh tagada teenuse toimimine ka kriisiajal). Teisalt tuleb tagada sündmuskohal operatiivne ja asjakohane mõõtmine.

Ringmajandusele üleminek on Eesti arengu ning Eesti konkurentsivõime kasvu eeldus ning vaadates maailmas eelseisvaid väljakutseid, ka möödapääsmatu valik. Me elame jätkuvalt ressursimahukas tarbimisühiskonnas, mis põhineb paljuski lineaarsel majandusel – keskkonnast ammutatakse toore, sellest valmistatakse toode, mis tarbitakse kiirelt, ning tekkiv jääde põletatakse või ladestatakse prügilasse. Märkimisväärne osa materjalist satub prügina loodusesse, reostades keskkonda ning ohustades elurikkust. Tooraineressurss on lõplik, kohati ammendumas ning selle ammutamine suure keskkonnamõjuga. Nii nagu kliimamuutuste leevendamisel on ka ressursside tõhusamaks kasutamiseks vajalikud radikaalsed muutused.

Meetme eesmärk: kestliku ressursside kasutamise, tarbimise ja tootmise edendamine ning ressursitõhususe suurendamine ning terviklik keskkonnamõju vähendamine

Euroopa Liit on võtnud eesmärgiks aastaks 2050 ülemineku kliimaneutraalsele elurikkusega arvestavale ressursitõhusale ringmajandusele. Ka Eesti toetab eesmärki ja liigub selle suunas. See eeldab suuri ja põhimõttelisi muutusi nii tootmises (tootedisain, mis tagab pikema eluea, parandatavuse ja materjali korduskasutatavuse), tarbimises (ühekordse kasutusega toodete vähendamine) kui ka jäätmekäitluses (materjal võetakse uuesti tootesisendina ringlusse). Eesti 2035 kontekstis on ringmajandusel oluline panus strateegia „Eesti 2035“ strateegilisse sihti**: Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik**. Lisaks on sel sidusus järgmiste strateegiliste sihtidega: Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed; Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond.

Arenenud ringmajandus vähendab sõltuvust toormest, sh importtoormest, ning selle võimalikest hinnariskidest. Ressursi tõhusam ja võimalusel korduvat kasutamist soodustav tootmine suurendab ettevõtluse lisandväärtust igas toote väärtusahela etapis. Ringmajandus loob soodsad tingimused tööstussümbioosiks – ettevõtete koostöö tootmisprotsessides tekkivate jääkressursside vastastikuseks toormena kasutamiseks tootmises.

Eestis on selleks potentsiaali, eriti biomajanduse kontekstis, et toota kõrge väärtusega kemikaale, disainida uudseid puittooteid, arendada tervist toetavaid toite ja jäätmed tervikuna ära kasutada energia, sh biogaasi tootmiseks.

Lisaks, sarnaselt kohaliku esmase toorme maksimaalsele väärindamisele saaks vaadata ka teisest tooret ja Eestis tekkivaid jäätmeid kui kohalikku ressurssi, mis võimaldaks vähendada sõltuvust nende materjalide impordist. Fookuses on arendada nutikas ja lisandväärtust tõstev kohalik kasutus Eesti majanduses juba ringlevale teisesele toormele ja jäätmevoogudele (nt plast, tekstiil, metallid, mineraalsed jäätmed). 2020. aastal võeti ringlusse Eestis 32% jäätmetest. Kui juurde arvestada ka see, et nende materjalide täiendav väärindamine vähendab

seeläbi ka kulusid jäätmekäitlusele, on teadus-arendustegevus selles valdkonnas nii majanduslikust kui ka keskkonna aspektist potentsiaalikas suund.

Oluline on keskkonnakorralduslike keskkonnameetmete (keskkonnamõju hindamine, keskkonnaseire, keskkonnatasud, keskkonnahoidlikud riigihanked, keskkonna-juhtimissüsteemid jt) arendamine ja rakendamine ringmajandusele üleminekuks. Näiteks jõustus 2021. aastal avaliku sektori jaoks keskkonnahoidlike maanteesõidukite riigihankeid käsitlev direktiiv, mis võimestab avalikku sektorit võtmaks juhtrolli transpordi rohestamise suunal. Ka ökoinnovatsiooni valdkonda tuleb edasi arendada, soodustada koostööd avaliku sektori, ülikoolide ja ettevõtete vahel uute keskkonnahoidlike lahenduste väljatöötamisel.

Keskkonnakestlike lahenduste juurutamisele aitab üha enam kaasa ka keskkonnamõju arvestamine finantseerimisel, näiteks on Euroopa Komisjoni eestvedamisel finantssektorile koostatud nn kestliku rahastamise taksonoomia või ametlikult kestlike investeeringute soodustamise raamistik[10], mille alusel hinnatakse nii finantssektori kui ka üle 500 töötajaga suurettevõtete finantseeritavate tegevuste ja finantstoodete vastavust kestliku arengu eesmärkidele. Eesti ettevõtlus saaks kasutada selle raamistiku potentsiaali, et end rohkem uudsete ja keskkonnaeesmärke toetavate tegevuste osas esile tõsta, eriti fookusega meie VKEde keskkonnakestlikkuse potentsiaalile, ning kaasata seeläbi enam ja soodsamatel tingimustel rahastust. Raamistik käsitleb eelkõige järgmiste keskkonnaeesmärkide saavutamist:

- kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine;
- vee ja mereressursside kestlik kasutamine ja kaitse;
- üleminek ressursitõhusale ringmajandusele;
- elurikkuse ja ökosüsteemide kaitse ja taastamine;
- saastuse vältimine ja tõrje.

Aastatel 2021–2022 viiakse läbi analüüs ja esitatakse ettepanekud kestliku rahastuse lähenemise väljatöötamiseks Eestis, fokusseerides erasektori täiendavale kaasamisele ja koostöö edendamisele rohepöörde eesmärkide saavutamiseks. Samaaegselt hinnatakse keskkonnakasutuse majandusmeetmete rakendamist ning viiakse läbi koostööprojekt kestliku rahastuse põhimõtete ja praktika rakendamiseks keskkonnakestlike investeeringute soodustamiseks Eestis. Koostööprojekti eesmärk on edendada Eesti finants- ja erasektori praktikaid antud suunas.

Eesti peamine siseriiklik kitsaskoht on madal ressursitõhusus. Selleks jätkame ressursitõhususe tõstmise meedet töötlevas tööstuses, et parandada Eesti majanduse konkurentsivõimet ning vähendada tootmises tekkivaid jäätmeid ja jääke. Plaanime seda jätkata uuel välisvahendite rakendamise perioodil, kuna Eesti majandus vajab järjepidevat tuge ressursimahukast tootmisest üleminekuks vähem ressursse kasutavamaks. Lisaks tuleb uuel perioodil suurendada ka teenindussektori panust ressursitootlikkuse suurendamisel. Riik peab olema suunanäitajaks, käitudes nn targa tellijana, kes läbi keskkonnasõbralikke lahendusi eelistavate riigihangetega kujundab siseturul vastava nõudluse, mõjutades erasektorit keskkonnatehnoloogiaid rakendama ning keskkonnahoidlikke tooteid/teenuseid pakkuma. Oluline on ka keskkonnamõjude objektiivne arvestamine tegevuste planeerimisel ja elluviimisel, tuleb tagada keskkonnamõju hindamise süsteemi ajakohasus. Keskkonnaseires tuleb samuti uued tehnoloogilised lahendused kasutusele võtta ning tagada keskkonnaseire, andmeanalüüsi ning keskkonnainfo valdkonna terviklik arendamine.

[10] Viide kestlike investeeringute soodustamise määrusele - https://estlex.ee/?id=76&aktid=213008&fd=1&leht=1

Tegemist ei ole vaid keskkonnaküsimusega. Euroopa tööstusettevõtete kuludest moodustavad keskmiselt 40% väljaminekud toormele. Koos energia ja veega on see 50% tootmise kogukuludest. Eesti on ressursikasutuse poolest võrreldes EL-i teiste riikidega üsna maha jäänud. Kodumaine materjalitootlikkus (SKP ja kodumaise toormekasutuse suhe) oli 2020. aastal Eestis 0,65 euro/kg, ELi keskmine oli samal ajal 2,1 euro/kg. Kui juurde arvestada ka kulud jäätmekäitlusele, siis on selge, et heaolu tagamine ei ole ilma muutusteta võimalik. Ringmajanduse arendamiseks erinevates valdkondades tuleb koostada laiapõhjaline ringmajanduse strateegiline nägemus ning töötada välja konkreetsed rakendusmeetmed. Ringmajanduse kontekstis on eriti oluline vähendada jäätmete teket ja pakendamist, võtta kasutusele ökodisaini põhimõtted, suurendada jäätmete ja teisese toorme ringlussevõtmise võimalusi ning jäätmete liigiti kogumist. Kandev roll selles on ka teadlikkuse tõstmisel. Jäätmetekke vältimisel ja jäätmehooldusmeetmete väljatöötamisel ning rakendamisel lähtutakse jäätmehierarhiast, tagades riigi poolne kohustus korraldada ohtlike jäätmete vastuvõtmine ja käitlemine (nt Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskus käitamine) ning korraldatakse jätkuvalt riigiomandis maalt jäätmete koristamist (nt Silikaltsiidi tänavale ladustatud 20 000 t jäätmete korrektne ja nõuetekohane likvideerimine).

Samas on selge, et Eesti vajab looduskeskkonnast jätkuvalt erinevaid maapõueressursse, toormeid ja see on samuti meie arengupotentsiaal. Lisaks oskame maavaravarusid kasutada kohapeal, jätkusuutlikult ja maapõueressursse raiskamata. Maapõue ja seal leiduvaid loodusvarasid tuleb majandusarengu ja keskkonnahoiu tasakaalustamiseks uurida, väärindada ning kasutada Eesti ühiskonnale võimalikult suurt väärtust looval moel, arvestades keskkonnaalaseid, sotsiaalseid, majanduslikke, geoloogilisi ja julgeoleku aspekte. Maapõueressursside kasutamise suunamisel on oluline lähtuda ringmajanduse põhimõtetest, ressurssidest võimalikult suure lisandväärtuse saamisest, minimaalsete kadude ja jäätmetekke vähendamisest. Maakasutuse jätkusuutlikkuse osas on oluline korrastada vanad mahajäetud karjäärid, hüljatud või ammendunud turbatootmisalad (või nende osad) ja vanade kaevanduste varingud ning vajumid, kuna need võivad olla ohtlikud nii inimestele kui ka keskkonnale, takistada maa otstarbekat kasutamist ning kahjustavad samuti maavarade kasutuselevõtuga seotud avalikku arvamust. Maapõuealase info kogumine, säilitamine ja kättesaadavus peab olema korraldatud parimal moel. Avalikkust tuleb informeerida maapõue kasutamisega seonduvast pidevalt ja objektiivselt ning teave hoida kättesaadavana. Samuti tuleb välja töötada ja rakendada õiglase riigitulu kogumise mehhanismid ning aidata korraldada maapõuealase info ja geoloogiliste materjalide säilitamist ja kättesaadavaks tegemist.

Meetme eesmärk: saavutatud ning säilitatud on merekeskkonna, pinnavee ja põhjavee hea seisund ning inimestele on tagatud taskukohane ja kvaliteetne veeteenus

Merekeskkonna peamiseks probleemiks on mere halb seisund. Seda põhjustavad maismaalt ja õhust merre jõudvad saasteained ning laevade poolt põhjustatud reostus. Samuti halvendab mere seisundit globaalselt kliima muutumine, mille tõttu merevesi soojeneb ja hapestub. Eestis korraldatakse merekeskkonna kaitset merestrateegia alusel ning koostöös teiste Läänemere riikidega. Merestrateegia meetmekava rakendamine on töös ning pea pool vajalikest meetmetest on algatatud. See aga ei too kaasa vahetut olukorra paranemist. Halvast seisundist tingituna on piiratud mereressursi kasutamisvõimalused ning mere elustiku ja liikide säilimine. Kõige olulisemad on tegeleda merre jõudvate saasteainete koguste vähendamisega, eeskätt fosfori ja lämmastikukoormuse vähendamisega, enim kannatab selle tõttu Soome laht. Samuti tuleb leida lahendused merre jõudvate ohtlike ainete koguste vähendamiseks, sh ravimijääkide vähendamiseks. Uue probleemina vajab kiiret lahendamist mereprügiga seonduv, võttes arvesse

prügi, mille levikuteed ja täpne mõju pole teada. Eesti elanikele on kõige murettekitavam rannikulähedase merevee olukord – seal on eutrofeerumise tagajärjed kõige ilmsemad. Majandustegevuse võimalusi kitsendab mereressursi kvaliteet. Mere kestlikku kasutamist võimaldavate tegevuste määratlemiseks ja soodustamiseks koostatakse pikaajaline kava (nn sinimajanduse kava). Ajakohastatakse mere vesiviljelusega seotud nõuded ning toetatakse mere vesiviljeluse kahjuliku mõju leevendavate meetmete rakendamist, et soodustada vesiviljelust, sh vetikate, karpide ja muude vees kasvavate organismide kasvatamist meres. Maailmamere ja rahvusvahelise meretranspordi tõttu on vaja tagada rahvusvaheliste kokkulepete ratifitseerimine Eestis ning nende jõustamine nii Eesti merealal kui ka väljaspool riikide jurisdiktsiooni olevatel merealadel.

Veekaitses on tegevused suunatud vete hea seisundi säilitamisele ja saavutamisele. Eesti pinnaveekogumitest 55% (2019. a[11]) ja põhjaveekogumitest 74% (2020.a[12]) on heas seisundis. 2022–2027 veemajanduskavades on seatud eesmärgiks saavutada 2027. aasta lõpuks pinnaveekogumite ja põhjaveekogumite vähemalt hea seisund. Selle eesmärgi saavutamiseks viiakse ellu veemajanduskavadega kehtestatud meetmeprogramme ning arendatakse edasi vete seisundi hindamise süsteemi, mis toetaks saasteallikate või hüdromorfoloogilise koormuse likvideerimiseks või nende mõju vähendamiseks asjakohaste meetmete kavandamist. Meetmed hea seisundi saavutamiseks on väga kulukad, paljud meetmed on ka vabatahtlikud, seetõttu võib osa vajalikke meetmeid jääda õigel ajal ellu viimata.
Teadmata põhjusega halvas või kesises seisundis veekogumite puhul on vajalik selgitada seire, asjakohaste uuringute ja järelevalve kaudu, mis on veekogumi mitte head seisundit põhjustavad tegurid ning seejärel välja pakkuda asjakohased meetmed veekogumi seisundi parandamiseks Enim probleeme esineb põhjaveega erinevate sügavustega veekihtides just Kirde-Eesti piirkonnas. Arendatakse edasi põhjaveekogumite seirevõrku, tõstetakse seiresüsteemi esinduslikkust, seire ja seisundite hindamise usaldusväärsust.

Eesti vete seisundit ohustavad peamiselt fosfori ja lämmastikuühendid, mis satuvad vette eelkõige põllumajandustegevusest, maaparandusest, reoveepuhastitest, amortiseerunud kanalisatsiooni-süsteemidest, kanaliseerimata majapidamistest ja metsandusest. Veekogumi elustiku seisundit halvendavaks oluliseks koormuseks on hüdromorfoloogiline koormus, sh elupaikade killustatus veekogude tõkestatuse tõttu, perioodiline veepuudus ja veetaseme kõikumine. Veemajanduskavade kolmandal perioodil tuleb nende probleemide lahendamisega tegeleda oluliselt jõulisemalt kui varem ning leida selleks vajalikud ressursid. Üheks sagedaseks veekogumite halva seisundi põhjustajaks on ka liiga suur ohtlike ainete sisaldus vees, elustikus või settes, mille põhjuseks on ohtlike ainete voogude puudulik tervikahela kontroll ohtlike ainete tekkekohast kuni nende heiteni keskkonda. Põhjavee seisundit ohustab lisaks suur põhjaveevõtt rannikualal, mis võib põhjustada kloriidide sisalduse suurenemist põhjavees. Põlevkivi kaevandamise piirkonnas on suurenenud sulfaatide sisaldus põhjavees. Samuti on nitraaditundliku ala seiretulemused näidanud nii nitraatiooni sisalduse suurenemist kui ka pestitsiidide esinemist meie põhjavees.

Ka suuremahulised uued arendustegevused (transpordi ja energia taristu, kaevandused, tehased) võivad mõjutada veekogumite seisundit füüsiliste muutuste, täiendavate saasteainete vette jõudmise või põhjaveetaseme muutuste kaudu.

Jätkuvalt on probleeme reovee nõuetekohase kokku kogumisega ja puhastamisega, eelkõige väiksemates asulates ning piirkondades, kus kasutatakse individuaalseid kohtlahendusi.

[11] https://www.keskkonnaagentuur.ee/et/eesmargid-tegevused/vesi/pinnavesi/veekogumite-seisundiinfo
[12] https://www.keskkonnaagentuur.ee/et/eesmargid-tegevused/vesi/pohjavesi/pohjavee-seisund

Seetõttu on vajalik rakendada lisameetmeid asjakohaste keskkonnahoidlike ja ressursitõhusate kohtkäitlussüsteemide rajamiseks või ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga liitumiseks vajalike torustike ehitamiseks. Eestis on ka veel mitmeid korrastamist vajavaid negatiivse keskkonnamõjuga jääkreostusobjekte, mis ohustavad põhjavett.

Looduslikest üleujutusest inimese tervisele, varale ja keskkonnale tekkida võivate kahjude ennetamiseks ja leevendamiseks tuleb rakendada Eestis määratud 16 olulises riskipiirkonnas üleujutusega seotud riskide maandamiskavades määratud meetmeid ning ajakohastada 2021. aasta lõpuks maandamiskavad.

Veekasutuses on oluline elanike pidev varustamine nõuetele vastava joogiveega ning reovee kokku kogumine ja puhastamine ja seda kõike taskukohase veehinnaga. Veekasutuse aastaaruande andmetel oli 2020. aastal ühisveevärgi- ja -kanalisatsiooni teenuse keskmine hind elanikule 3,49 EUR/m^3. Investeeringute tulemusena on Eestis 2020. a seisuga ühisveevärgiga ühendatud 85% ning ühiskanalisatsiooniga 86,9% elanikkonnast. Väljaehitatud ühisveevärgi- ja kanalisatsioonisüsteemid eeldavad järjepidevat hooldust ja uusi investeeringuid. Kahjuks ei suuda praegune vee-ettevõtete killustatus, kus suur osa vee-ettevõtetest on mikroettevõtted, tagada mõistliku veeteenuse hinnaga vajalikke rahalisi vahendeid reinvesteeringuteks ning kvalifitseeritud tööjõudu seadmete hooldamiseks. Täna suudavad Eestis jätkusuutlikult majandada vaid 3-4 vee-ettevõtet, kes teenindavad suuremaid linnasid, kuid kokku on Eestis ligi 150 vee-ettevõtet. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniteenuse jätkusuutlikkuse tagamiseks on välja töötamisel tegevuskava ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse osutamise põhimõtete kujundamiseks, et nõuetekohane teenuse osutamine ja toimepidevus oleks tagatud kõikides piirkondades. Lisaks ei vasta paljud individuaalsed lahendused nõuetele, sest uuringud[13] näitavad, et oma kaevuvett tarbivatest inimestest, keda on ligikaudu 12%-15% elanikkonnast, tervelt 60-70% ei saa tervisele ohutut joogivett. Sageli on põhjuseks lekkivad kanalisatsiooniehitised (reovee kogumismahutid, septikud jms) ning nende mitte nõuetekohane tühjendamine. Seetõttu tuleb meetmeid suunata ka individuaalsete süsteemide korrastamisse, et tagada kõigile isikutele nõuetekohane joogivee kättesaadavus.

Piirkonniti on probleeme põhjaveevaru piisavusega, mistõttu on vajalik suunata põhjavee kasutamist viisil, mis kataks esmalt inimeste veevajaduse. Lisaks on oluline tagada, et joogiveeks sobilikku vett kasutatakse säästlikult, säilitades puhta vee ressurssi tuleviku jaoks nii palju kui võimalik.

Uue väljakutsena tuleb rohkem tähelepanu pöörata sademevee käitlusele, et juba planeeringute koostamise etapis arvestatakse sademevee kohapealse käitluse võimalustega ning vajadusel kavandatakse ja ehitatakse sobivad eesvoolud ja vooluhulga ühtlustamise lahendused eesmärgiga vähendada liigniiskust ja üleujutusi ning ühisvoolse kanalisatsiooni ülevoolude kaudu keskkonda jõudvat reostuskoormust.

Samuti on vaja edendada veeressursi kasutamise efektiivsust. Selleks tuleb vähendada veelekkeid torustikest ning juurutada erinevaid veesäästu ja korduvkasutuse tehnoloogiaid piirkondades, kus vee ümberjuhtimine on vajalik üleujutusriskide vähendamiseks, maavarade kaevandamiseks või muuks majandustegevuseks. Selleks, et suunata inimesi ka sademevett ressursitõhusamalt kasutama, tuleb sademevee käitlemisel eelistada looduslähedasi lahendusi, nagu rohealasid, viibetiike ja muid kohapealseid lahendusi, mis võimaldavad sademeveest

[13] https://envir.ee/media/4050/download

vabaneda eelkõige maastikukujunduse ja taaskasutuse kaudu selle tekkekohas, vältides sademevee saastumist.

Veekogu seisundit ja veekasutamist mõjutab kliimaprognooside kohaselt tulevikus sesoonne veepuudus, mille raames tekib konflikt veekasutamise ja ökosüsteemi toimimise vahel. On oluline välja selgitada täpselt, milline veehulk on vajalik ökosüsteemi toimimiseks ja kui palju ilma veeseisundit kahjustamata võivad veekasutajad seda kasutada. Eesti tingimustesse sobivate vee taaskasutusvõimaluste seadustamiseks tuleb välja selgitada vee taaskasutuse potentsiaal ja vee taaskasutamise mõju erinevate tegevusvaldkondade lõikes.

Elusloodus kaitse ja kasutuse eesmärgiks on, et liigid ja elupaigad on soodsas seisundis, maastikud on mitmekesised ning metsa majandatakse jätkusuutlikult. Vaid hästi toimivad ja elurikkad ökosüsteemid on võimelised pakkuma ökosüsteemi teenuseid ning aitavad kohaneda kliimamuutustega. Eesti territooriumist on kaitse all 19,4% (2020. a) maismaast ja 18,7% merealadest (koos majandusvööndiga). Üleeuroopalise tähtsusega liikide ja elupaikade **looduskaitseline** seisund Eestis on paranemas – umbes pooled neist on praegu soodsas looduskaitselises seisundis. Eestis on 60 EL-is ohustatud elupaigatüüpi ja 99 loodusdirektiivi lisadesse kantud liiki, millest viimase (2019. a) loodusdirektiivi aruande järgi on soodsas seisundis 57% elupaigatüüpidest ja 56% liikidest, ebapiisavas seisundis vastavalt 37% ja 27%, halvas 7% ja 10% ning 7% liikidest on seisund teadmata. Linnudirektiivi liikidest on langeva lühiajalise populatsioonitrendiga 36%, pikaajaline populatsioonitrend on langev 48% linnuliikidest. Põllu- ja metsalindude (meie levinumad haudelinnud) arvukust näitavad indeksid on jätkuvalt languses.

Meetme eesmärk: liigid ja elupaigad on soodsas seisundis, maastikud on mitmekesised ning metsa majandatakse jätkusuutlikult

Looduskaitses tähtsustatakse üha enam ökosüsteemide terviklikku kaitset. Probleemiks on Eestile iseloomulike elupaigatüüpide ning oluliste liikide populatsioonide ja nende elupaikade jätkuvalt ebasoodne seisund, mille põhjuseks on intensiivistuvast majandustegevusest ja maakasutuse muutustest tingitud jätkuv killustumine ja hävimine, mistõttu väheneb üldine elurikkus, keskkonna jätkusuutlikkus ning ökosüsteemiteenuste kvaliteet ja kvantiteet. Looduskaitset ei nähta majandusringkondades kui arenguvõimalust. Elurikkuse ja maastike kaitsmine vajab süsteemsemat lähenemist ja erinevate osapoolte koostööd. Vältida tuleb võõrliikide ja võõrpopulatsioonide loodusesse sattumist ja levikut. Elupaikade ja liikide seisundi parandamiseks koostatakse ning rakendatakse tegevuskavasid, uuendatakse kaitse-eeskirju, parandatakse kaitstavatel aladel sisulist kaitsekorraldust, taastatakse ja hooldatakse ohustatud elupaiku, seiratakse süsteemselt liikide ja elupaikade seisundit ning hinnatakse kaitse tulemuslikkust. Ökosüsteemide kaitsmisel moodustavad olulise osa ka ranna- ja kalda piiranguvööndid. Looduse rekreatiivne kasutus on kohati liigselt koondunud. Inimestele tuleb luua mitmekesised võimalused Eesti looduse nautimiseks ja tundmaõppimiseks ning aktiivseks puhkuseks, seadmata samal ajal ohtu loodusväärtuste säilimist. Vältida tuleb rohealade kadumist suurte inimasustuste lähistelt ning säilitada ja suurendada linnade ja taristutega seotud alade elurikkust. Kaitstavatel aladel, eriti rahvusparkides, peab olema külastus korraldatud kujul (edastatav teave, rajatud infrastruktuur), et see toetaks kaitse-eesmärkide saavutamist, võimaldaks tõhusat järelevalvet ning suurendaks ühiskonna teadlikkust. Kõige paremini on loodus kaitstud siis, kui inimesed oskavad ja tahavad ise loodust kogu selle mitmekesisuses hoida, selleks tuleb aga teadvustada ja mõista looduses toimivaid seoseid. Ühiskonna väärtushinnanguid on vaja muuta loodushoidlikumaks ja integreerida elurikkuse väärtus kõikidesse majandusvaldkondadesse. Tagada tuleb elurikkuse kaitse ka väljaspool kaitstavaid alasid, selleks tuleb mh motiveerida maaomanikke ise kaitseväärtusi märkama ja neid kaitsma.

Loodusteadlikkuse suurendamiseks tuleb muu hulgas arendada asjakohaseid IT-lahendusi (veebilehed, nutirakendused, andmebaasid). Rohevõrgustiku toimimiseks on lisaks kaitstavatele aladele olulised ka neid ühendavad rohekoridorid. Täiendavalt analüüsitakse ja töötatakse välja meetmed elurikkuse kaitseks 2020+ perioodiks. Eesmärkide saavutamiseks on vajalikud efektiivselt toimivad toetusskeemid (pärandniitude hooldamiseks ja taastamiseks, kaitsealuse metsa majandamata jätmisel saamata jäänud tulu kompenseerimiseks, maamaksuvabastus, rangelt kaitsvate eramaade riigile omandamine jm) ja investeeringud (soode taastamiseks, pärandniitude taastamiseks ja hooldamiseks vajalik taristu, külastustaristu sh rahvusparkide keskused jm). Peamisteks probleemideks elusloodus valdkonnas on mõnede elupaikade ja liikide halb seisund, toimivate IT-lahenduste puudus, finantsvahendite nappus elupaikade seisundi parandamiseks, sh pärandniitudele kohase hoolduse tagamiseks ning teiste sektorite vähene teadlikkus loodushoiu vajadustest.

Jätkusuutlik ja tõhus keskkonnakasutus aitab tagada elurikkuse ja keskkonna kaitse, sh aitab **metsade** jätkusuutlik majandamine tagada ka metsade elurikkuse kaitse ja saavutada valdkonna kliimaeesmärke. Metsade kasutus on võimalikult mitmekülgne, vastab ühiskonna ootustele ja vajadustele, aitab leevendada kliimamuutusi ja nende mõjudega kohaneda ning tagab sotsiaalselt tasakaalustatud elu- ja majanduskeskkonna ning metsaökosüsteemide soodsa seisundi. Nüüdisaegne haridussüsteem ja metsateadus, samuti selgelt mõistetav ja avalikkusele kergelt kättesaadav teave metsandusest, suurendavad ühiskonna teadlikkust ja kujundavad hoiakuid jätkusuutliku metsanduse suunas ning tagavad puidu maksimaalse väärindamise ja kõigi metsaga seotud hüvede targa kasutuse. Valmib uus metsanduse arengukava aastani 2030, milles kavandatud sekkumisloogikaid hakatakse ellu viima.

Jahiulukite jätkusuutlikule kasutamisele aitavad kaasa ulukiseire andmete kogumine, andmete analüüsimine, hinnangute andmine ulukite arvukusele ja selle põhjal küttimisettepanekute tegemine, probleemliikide ohjamiseks tegevuskavade koostamine ning jahimeeste koolitamine.

Üks olulisemaid ressursse on **maa**. Maareformi käigus on üle 99% Eesti maismaast kantud riigi maakatastrisse, riigi maareserv on suures osas moodustatud ja riigi omandisse maad olulisel määral enam juurde ei tule. Samas võib kogu maismaa (viimase 1%) riigi maakatastris registreerimine võtta aega veel vähemalt 5–6 aastat. Maa omandi-, maakasutuse- ja planeeringuinfo peab olema lihtsasti kättesaadav, mis loob head eeldused paremate ja teaduspõhiste otsuste tegemiseks planeerimis- ja arendustegevuses ning riigi maapoliitika kujundamisel. Vaja on määrata riigi ja omavalitsuste maavajadused, maareservi haldamismudel ja erakäibesse (müüki või kasutusse) suunamise tegevuskava.

Maa ja ruumiga seotud ajakohased kaardid, andmed ja tänapäevased teenused, loovad eeldused nüüdisaegsele riigikorraldusele ja sotsiaalmajanduslikule arengule. Ilma kvaliteetsete kaartide, ruumiandmete ja tänapäevaste teenusteta ei toimi paljud avaliku ja erasektori andmekogud ega nende poolt pakutavad teenused (nt kaardirakendused digiteenustes, aadressiotsingud, nutikad lahendused jne). Maakataster registreerib, säilitab ja teeb avalikkusele kättesaadavaks kinnisasja olulised andmed, nagu piir ja ruumiline ulatus, maa väärtus, looduslik seisund ja maa kasutamist kajastav informatsioon, mille ajakohasus ja kvaliteet on olulise tähtsusega. Ruumiandmete kvaliteedi parandamiseks on vaja lisaressurssi. Ruumiandmeteenused ja maatoimingud on kohati killustatud ja esineb dubleerimist riigiasutuste vahel. Maa-ameti kompetentsi maksimaalne kasutamine loob kogu riigis ühtse ruumiandmete ja maaga seotud toimingute optimeeritud korralduse.

Meetme eesmärk: kvaliteetsete ruumiandmete ja ilmainfo kättesaadavus on tagatud ning maatoimingud on otstarbekalt läbiviidud

Ilmainfo aitab kaitsta keskkonda, edendada majandust ning säästa ohtlikes olukordades inimelusid. Valdkonda on viimastel aastatel ajakohastatud ja loodud alus tänapäevaste ja kvaliteetsete teenuste osutamiseks. Kuid jätkuvalt on vajalik järjepidevalt pingutada teenuste (hüdroloogiline ja meteoroloogiline keskkonnaseire, hüdroloogiline ja meteoroloogiline kliimateenus, lennumeteoroloogia, ilmaprognoosid maal ja merel, ohtlike ilmastikunähtuste hoiatused, igapäevane ilmaprognoos jms) kvaliteedi säilitamiseks ja parandamiseks.

Keskkonnaagentuur säilitab ja suurendab tänast osakaalu ilmateenuste turul nii riigi kui ka rahvusvahelisel tasandil, pakkudes kvaliteetset, õigeaegset ja konkurentsivõimelist teenust, arvestades seejuures inimeste info tarbimise kanalite eelistusi. Tõhustatakse kommunikatsiooni, laiendatakse teenuskanaleid ning arendatakse olemasolevaid teenuseid kasutaja vajadustest lähtudes. Teenuse tarbijate tähelepanu suunatakse ohtlike ilmastikunähtuste esinemisega seotud hoiatuste mõjupõhisusele, aidates aru saada, millised tagajärjed võivad erinevate ilmasituatsioonidega kaasneda ning kuidas oleks õigem ühes või teises situatsioonis käituda.

Teenuste arendamisega samal ajal toimub hüdroloogilise ja meteoroloogilise seirevõrgu ajakohastamine. Prognoosteenuse kvaliteedi parandamiseks ning ühiste teenuste väljatöötamiseks tihendatakse koostööd rahvusvaheliste partneritega. Alates 1. detsembrist 2020 on Eesti Euroopa Keskpika Ilmaennustuse Keskuse (ECMWF) kahekümne kolmas täieõiguslik liige. Täisliikmelisus võimaldab Eestile juurdepääsu ECMWFi superarvutile ja arhiveerimisruumile, samuti hääleõigusele ECMWFi nõukogus. Prognooside tegemisel ning üldise teadlikkuse suurendamiseks võetakse lisaks arvesse ka kolmandate osapoolte edastatud andmeid. Samuti arendatakse edasi siseveekogude hüdroloogilist prognoosimist ja võimalusi prognoosi pakkumiseks nii üleujutusohtlikel veekogudel kui ka muudel suure avaliku huvi (süstamatkajad, kärestikuaerutajad jt) all olevatel siseveekogudel.

Eesti inimeste hoiakute ja käitumisharjumuste keskkonnahoidlikuks kujundamiseks, et inimesed oskaksid hinnata oma tegevuste otsest või kaudset mõju loodusele, tuleb pidevalt tegeleda **keskkonnateadlikkuse edendamisega**. Seeläbi tagatakse ühiskonnas arusaam keskkonda säästvast tarbimisest, mis toetab elurikkuse säilitamist ja teiste ökosüsteemi hüvede hoidmist ning aitab leevendada kliimamuutusi.

Meetme eesmärk: keskkonnateadlik mõtteviis ja käitumine on saanud normiks Eesti elanike igapäevaelus

Keskkonnateadlikkuse edendamisel on võrdselt oluline nii loodusteaduslik ja keskkonnaalane kirjaoskus, süsteemne mõtlemine, millele pannakse alus koolis, kui ka võimalus leida usaldusväärset asjakohast keskkonnateavet, et teha igapäevaelus keskkonnasäästlikke otsuseid ja valikuid. Oluline on luua tähendusliku teaduspõhise keskkonnainfo loomise ja edastamise süsteemi kõrvale ka võimalused selleks, et inimesed saaksid keskkonnateadlikult käituda.

Keskkonnasäästlikult elama motiveerib inimesi nii oodatav kasu tervisele kui ka keskkonnale. Kuigi suur osa elanikest väärtustab puhast ja looduslikult mitmekesist elukeskkonda ning teab, kuidas elada keskkonda säästvalt, ei rakendu see igapäevases tegevuses oskuste ja võimaluste vähesuse tõttu[14]. Selleks on vaja pidevalt tegeleda aktiivse selgitustööga, lahenduste väljapakkumisega teadlikkuse suurendamiseks ja käitumisharjumuste muutmiseks.

[14] Eesti elanike keskkonnateadlikkuse uuring 2020 - https://envir.ee/media/2091/download

Mitteformaalsed keskkonnaharidusprogrammid ei toeta piisavalt õpilaste keskkonnaalaste pädevuste kujunemist ja keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tegevuste pakkujate mitmekesisuse ja paljususe tõttu on kvaliteet ebaühtlane ning rahastamine ebakindel.

Aastatel 2007–2017 on EL-i struktuurifondide toel toiminud keskkonnahariduse valdkonnas arenguhüpe. See on oluliselt suurendanud huvi keskkonnaharidusega tegeleda, seda eeskätt mittetulundussektoris. Samas on vajadus ühtlustada tegevuste kvaliteeti ning täpselt defineerida keskkonnahariduse ja -teadlikkuse sisu ja eesmärgid. Keskkonnateadlikkuse ja -hariduse suunamiseks valmis 2018. aasta sügisel Keskkonnaministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi koostöös tegevuskava[15], mis annab sisu ja suuna järgmiste aastate tegevusele ning hõlmab kolme suuremat tegevussuunda: 1) keskkonnateadlikkuse edendamine haridusasutustes koostöös keskkonnahariduskeskustega; 2) mitteformaalse keskkonnahariduse korraldus; 3) keskkonnateadlikkus ühiskonnas.

Olulised tegevused 2022–2025 eesmärkide täitmiseks:

- Elupaikade (mh sood, metsad, pärandniidud, vooluveekogud) taastamine nende soodsa seisundi saavutamiseks ja seal elavate liikide seisundi parandamiseks.
- Võõrliikidealase teadlikkuse tõstmine ning võõrliikide tõrje ja seire tõhustamine.
- Vajalik on defineerida, kaardistada ja rangelt kaitsta ja seirata kõiki säilinud loodus- ja põlismetsi. Vaja on süsteemsemat metsa väärtuselupaikade otsimist ning tõhusamaid kaitse meetmeid, sh kaitse alla võtmist.
- Elupaigatüüpide tervikliku kaitse tagamiseks tuleb koostada ja uuendada elupaigatüübipõhised tegevuskavad, liikide tervikliku kaitse tagamiseks liigitegevuskavad, ning alade kaitse tulemuslikuks korraldamiseks alade kaitsekorralduskavad.
- Tuleb tagada, et ühegi EL kaitsealuse elupaiga ja liigi kaitsesuundumus ja seisund ei halvene ning ebasoodsas seisundis olevatest elupaikadest ja liikidest 30% peab saavutama aastaks 2030 soodsa seisundi või näitama selget positiivset suundumust paranemise poole.
- Looduskaitsepiirangute kompenseerimise jätkamine vajalikus mahus, sh riigile eramaade omandamine ning toetuse maksmise jätkamine väljaspool Natura 2000 alasid rangelt kaitstavate metsade omanikele. Toetusmeetme rakendamine väljaspool Natura 2000 alasid asuvates piiranguvööndi erametsades. Rangelt kaitstava metsa kaitse kompenseerimine ja vabatahtliku kaitse soodustamine läbi erametsaomanikega väärtuselupaikade kaitse lepingute sõlmimise.
- LIFE-IP projekti "Metsa- ja põllumajandusmaastike terviklik majandamine Natura 2000 elupaikade ja liikide kaitsestaatuse parandamiseks" elluviimine aastatel 2020–2029. Projekti eesmärk on kaitsta ja taastada traditsioonilisi Eesti maastikke ja ökosüsteeme ning parandada seal elavate liikide seisundit kogumaksumusega 19,4 mln kümne aasta jooksul, millest välisabi 60% ehk 11,6 mln.
- Toimiva seirevõrgu tagamine, et omada infot keskkonnaseisundist ja surveteguritest, mille põhjal on võimalik kujundada tõhusat faktipõhist keskkonnapoliitikat.
- Kaasaegse Eesti looduse infosüsteemi EELIS arendamine looduskaitse ja keskkonnaga seotud andmete paremaks haldamiseks, kasutamiseks ja avalikustamiseks.
- Keskkonnateadlikkuse suurendamine, sh on tegevuste sihtgrupipõhiseks prioriteediks Kirde-Eesti ning ka mujal Eestis elavate vene keelt kõnelevate inimeste keskkonnateadlikkuse suurendamine.
- Keskkonnainfo kättesaadavuse parendamiseks arendada üks kanal „Keskkonnaportaal".

[15] https://envir.ee/kaasamine-keskkonnateadlikkus/keskkonnateadlikkus/keskkonnahariduse-ja-teadlikkuse-tegevuskava-2019

- Erametsade metsauuendustööde tegemise toetamine võimalikult heade pärilike omaduste ja kasvukohale sobivamate kodumaiste puuliikidega, sh taimetootmise ergutamine ja uuendusmahtude suurendamine.
- Puidust referentshoone (loodusmuuseumi ja keskkonnamaja) rajamine eesmärgiga luua suurte puitehitiste ehitamise kogemus ja suurendada sellega Eesti puidusektori ekspordipotentsiaali ning edendada kohaliku tooraine väärindamist.
- Eesti Loodusmuuseumi uue ekspositsiooni loomine ning keskkonnahariduse kompetentsikeskuse arendamine.
- Keskkonnavaldkonna arengukava aastani 2030 (KEVAD) koostamine ja metsanduse arengukava aastani 2030 koostamine.
- Kliimavaldkonna teadlikkuse suurendamise kommunikatsioonistrateegia ja tegevuskava elluviimine.
- „Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030“ ja „Kliimapoliitika põhialused aastani 2050“ (KPP) elluviimine, sh KPP ajakohastamine. Kliimamuutuste mõjuga kohanemise võimekuse parandamiseks ning kliimamuutuste mõju leevendamiseks tagamaks üleminek vähese süsinikuheitega majandusele, mis tähendab järk-järgult eesmärgipärast majandus- ja energiasüsteemi ümberkujundamist ressursitõhusamaks, tootlikumaks ja keskkonnahoidlikumaks.
- Täiendavate meetmete rakendamine kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamiseks ELi kasvuhoonegaaside heitkogustega kauplemise süsteemi välistes sektorites.
- LHÜ-de enampakkumiste süsteemis kauplemisel saadava tulu kasutamine, et anda Eesti panus rahvusvahelisse kliimapoliitika koostöösse, üleujutusriskide maandamiseks, et suurendada Eesti valmisolekut üleujutuseks, vähese heitega sõidukite kasutuselevõtu edendamiseks, rahvusvaheline kliimapoliitika ja biokütuste aruandluse ning KHG kauplemissüsteemide koordineerimiseks ja arendamiseks ning kliimapoliitika eesmärkide täitmine pilootprojektides (sh teadlikkuse tõstmine, kliimamuutuste mõju uuringute läbiviimine, rohetehnoloogiate arengu soodustamine jms).
- Hüljatud, korrastamata kaevandatud maa ja maapõue korrastamise korraldamine sh kahjude hüvitamise regulatsiooni koostamine ning põlevkivi altkaevandatud alade varingute likvideerimine. Ca 2000 hektaril mahajäetud turbatootmisalade korrastamine RMK poolt.
- Põlevkiviõli parima võimaliku tehnika (PVT) dokumentide kaasajastamine ja täiendamine.
- Vesinikutehnoloogiate kasutuselevõtu arengu suunamine Eestis.
- Avalikkusele ajakohaste maakatastriandmete tagamine, sh e-katastri arendamine. Kvaliteetsete ja rohkemate ruumiandmete kättesaadavaks tegemine INSPIRE nõuetekohaste teenuste kaudu.
- Mereala hea keskkonnaseisundi saavutamiseks merestrateegia rakendamine sh merestrateegia meetmekava uuendamine, ning mereuuringute (sh mikroplasti, saasteainete leviku, laevanduse keskkonnamõju jms) läbiviimise toetamine.
- Ballastvee konventsiooni rakendamise tagamiseks täiendavate mere võõrliikide uuringute ja nende ohjamistööde läbiviimine eesmärgiga vähendada invasiivsete võõrliikide negatiivset mõju kohalikele liikidele, samuti taastada väärtuslikke mereelupaiku.
- Merekeskkonna kaitse alase keskkonnajärelevalve süsteemi tõhustamine, järelevalve süsteemi uuendamine ja arendamine.
- Läänemere tegevuskava rakendamine.
- Sadamates laevaheitmete vastuvõtusüsteemide korrastamine ja kaasajastamine, nii laevaheitmete kui mereprügi vastuvõtu ja käitlemise tagamiseks.
- Reostustõrje- ja mereuuringute võimekuse suurendamine, multifunktsionaalse laeva ehitamine ja ohtlike ja kahjulike ainete mereveo fondi loomine reostustõrjeks valmisoleku ja mereuuringute läbiviimise tagamiseks.

- Veekogumite hea seisundi saavutamiseks perioodi 2022-2027 veemajanduskavade rakendamine, sh põllumajandustegevuse puhul veekaitsenõuete järgimise tagamine, veekogumite seisundit mõjutavatest tõkestusrajatistest kaladele läbipääsu tagamine, jääkreostusobjektide ohutustamine jne ning veemajanduskavade edukaks rakendamiseks vajalike ressursside tagamine (k.a inimesed).
- Life integreeritud veemajanduse projekti rakendamine, mille raames viiakse ellu Viru alamvesikonna veekogumite hea seisundi saavutamiseks vajalikud meetmed kuni 2028. a lõpuni. 10 aastat kestva projekti kogumaksumus on ligi 16,7 miljonit eurot.
- Paldiski endise tuumaobjekti kahe reaktorisektsiooni likvideerimise ja radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga rajamise eriplaneeringu koostamise ja keskkonnamõjude hindamise, ning nendeks vajalike uuringute elluviimine.
- Tuumaenergia töörühma töö koordineerimine ning tuumaenergia kasutuselevõtmise tingimuste ja võimaluste osas järelduste, soovituste ja ettepanekte esitamine Vabariigi Valitsusele. Esimene vahearuanne ning ülevaade töörühma töö tulemustest esitatakse Vabariigi Valitsusele 2022. aasta septembris. Lõpparuanne, mis on läbinud ka vastava Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri auditi, esitatakse 2024. aastal.
- Teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riikliku programmi aastateks 2020–2030 rakendamine ja uuendamine õhukvaliteedi parandamiseks.
- Tuumaenergia kasutusele võtmise võimaluste analüüsimine.
- Ringmajanduse põhimõtete rakendamise toetamine (sh EL ja EMP vahendid): ringmajanduse tegevuskava välja töötamine, tootjate ja tarbijate teadlikkuse suurendamine, järelevalve tõhustamine, jäätmekäitlussüsteemi arendamine vastavalt Maailmapanga poolt 2021. aastal tehtud analüüsile ja soovitustele, jäätmete liigiti kogumise süsteemi parem rakendamine, keskkonnavaldkonna majandushoobade arendamine, keskkonnahoidlike riigihangete rakendamine avalikus sektoris, ökomärgise kasutamise teadlikkuse suurendamine, ressursitõhusate lahenduste investeeringute toetamine.
- Ohtlike jäätmete käitluse korraldamine.
- Analüüs kestliku rahastuse põhimõtete ja praktika rakendamiseks keskkonnakestlike investeeringute soodustamiseks Eestis.
- Analüüs ettevõtlussektori rahastuse kaasamise kohta rohepöörde elluviimisel ja keskkonnakasutuse majandusmeetmete ülevaatamise kohta.
- Uue keskkonnakasutuse regulatsiooni kontseptsiooni väljatöötamine. Keskkonnaotsuste infosüsteemi KOTKAS edasiarendamine, kuhu koondatakse kogu keskkonnakaitselubadega seonduv menetlus taotlemisest ja riigilõivu tasumisest keskkonnatasu deklareerimise ja aastaaruannete koostamiseni.
- Euroopa Majanduspiirkonna perioodi 2014-2021 finantsmehhanismi kliimaprogrammi „Kliimamuutuse leevendamine ja nendega kohanemine“ elluviimine kogumaksumusega 7,1 mln eurot. Kliimaprogrammi eesmärgiks on aidata kaasa ökosüsteemide tugevdamisele, kohalikul tasandil kliimamuutuste leevendamise ja kohanemise võimekuse suurendamisele, ringmajanduse põhimõtete juurutamisele.
- Keskkonnaministeeriumi valitsemisala teadus- ja arendustegevuse võimekuse tõhustamine.

Meetmed, tegevused ja teenused

Meede 1.1. Kliimaeesmärkide elluviimine, välisõhu kaitse ja kiirgusohutus

Eesmärk: kliimamuutuste mõjuga kohanemise võimekus on paranenud ning kliimamuutuste mõju on leevendatud, välisõhk on puhas, kiirguskaitse areng on tagatud.

Mõõdik	Algtase (2020)	2022	2023	2024	2025
Kliimariske teadvustavate ja vastavaid meetmeid võtnud inimeste osakaal, %	-		60		> 60
Välisõhu kvaliteedi tase ei ületa piirnorme	välisõhu kvaliteedi piirnormid on täidetud	jah	jah	jah	jah
Kiirgusallikatega seotud intsidentide arv aastas	1	≤8	≤8	≤8	≤8
Poliitika kujundamisel ja õigusloomes on arvestatud Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri (IAEA) kiirgusohutuse standarditega, kiirgusohutuse raamistiku hindamise IRRS auditi ja radioaktiivsete jäätmete käitlemise riiklikku korralduse ja dekomissioneerimise auditi ARTEMIS ettepanekutega	Jätkatakse ettepanekute plaanikohast rakendamist	Jätkatakse ettepanekute plaanikohast rakendamist	2019.a IRRS-follow up ja ARTEMIS ettepanekud on rakendatud	2019.a IRRS-follow up ja ARTEMIS ettepanekud on rakendatud	2019.a IRRS-follow up ja ARTEMIS ettepanekud on rakendatud

Tegevus 1.1.1. Kliimamuutuste leevendamine ja kliimamuutustega kohanemine

Eesmärk: välja on töötatud ja ellu on rakendatud poliitikad, mis toetavad kliimamuutuste mõjuga kohanemist ja mõju leevendamist ning fluoritud kasvuhoonegaase sisaldavate toodete, seadmete, süsteemide ja mahutite kontrollimine ja piiramine on tagatud ning vastav poliitika kujundatud ja rakendatud.

Eesmärgi täitmiseks tagatakse kliimapoliitika kujundamine ja rakendamine kooskõlas riigi arengustrateegiatega ning rahvusvaheliste nõuete kohaselt. Suurendatakse elanikkonna teadlikkust kliimavaldkonnas. Tagatakse toimiv ja ajakohane kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteem, tehakse kliimavaldkonna analüüse ja prognoose, koostatakse ja esitatakse kliimaaruandeid. Tagatakse osoonikihti kahandavate ainete ja f-gaaside käitlemine ja järelevalve, tagatakse võimekus järk-järgult üle minna alternatiivsetele väikese kliimamõjuga külmaainete kasutamisele. Antakse fluoritud kasvuhoonegaase sisaldava toote, seadme (jahutus- ja kliimaseadmete ning soojuspumpade, paiksete tuletõrjeseadmete) ja süsteemi käitlemislube. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Keskkonnaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Mõõdik	Algtase (2020)	2022	2023	2024	2025
Kasvuhoonegaaside heitkogustega kauplemise süsteem on rakendatud	jah	jah	jah	jah	Jah
Korraldatud infopäevade ja seminaride arv	1	2	2	2	2
Eestis esmakordselt turustatud f-gaaside absoluutkoguse vähenemine (63% 2015.a)	59%	45%	45%	31%	31%

**Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Parlamendi (EL) f-gaaside raammääruse 517/2014 järgi on järk-järgulise f-gaaside vähendamise baasaastaks 2015.*
*** Programmi tegevuste ühtlustamiseks koondati 2022. aasta Keskkonnakaitse ja -kasutus programmis programmi tegevuse Osoonikihti kahandavate ainete ja fluoritud kasvuhoonegaaside piiramine ja alternatiivsete ainetega asendamine teenused (4) programmi tegevusse Kliimamuutuste leevendamine ja kliimamuutustega kohanemine.*

Olulised teenused:

1.1.1.1. Kliimapoliitika kujundamine ja rakendamine (KeM)
Kliimapoliitikat kujundatakse ja rakendatakse kooskõlas riigi arengustrateegiatega ning rahvusvaheliste nõuete kohaselt. Osaletakse Euroopa rohelise kokkuleppe mitte kliimaalaste ja kliimaalaste algatuste sh kliimapaketi „Eesmärk 55“ seisukohtade kujundamisel ja läbirääkimisel. Panustatakse riiklike arengukavade ja strateegiate väljatöötamisse tagamaks kliimapoliitika põhialuste elluviimine ja kaasamine majandusüleselt teistesse sektoritesse. Koordineeritakse sektorite üleselt 2030. aasta eesmärkide täitmiseks vajalike kasvuhoonegaaside heidet vähendavate meetmete kavandamist. Koostatakse nõutud riiklikku aruandlust erinevatele sihtgruppidele. Osaletakse EL-i ja ÜRO kliimavaldkonna otsustusprotsessides. Kaasatakse avalikkust ja suurendatakse elanikkonna teadlikkust kliimavaldkonnas, korraldatakse seminare ning teavituskampaaniaid. Täiendatakse riigi KHG inventuuri- ja prognooside metoodikaid. Koordineeritakse EL-i heitkogustega kauplemise süsteemist väljajäävates sektorites Euroopa Parlamendi ja Euroopa Nõukogu (EL) määruse nr 2018/842 (jõupingutuste jagamise - JJM) rakendamist. Jälgitakse „Kliimapoliitika põhialused aastani 2050“ elluviimist läbivalt kõikides valdkondades. Rakendatakse lõimitud riikliku energia- ja kliimakava (REKK). Kavandatakse ja rakendatakse tegevusi kliimamuutustega kohanemise arengukava (KOHAK) aastani 2030 eesmärkide elluviimiseks. KOHAK-i rakendusplaanis aastateks 2017–2020 seatud KeM-i vastutusalas olevate tegevuste ellu viimine jätkub RES-i lisa 5 kliimamuutuste pilootprojektide meetme vahenditest.

Kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemid on ajakohased ja toimivad. Riigis on loodud direktiivile 2003/87/EÜ ja Pariisi kokkuleppele vastav õigusraamistik ning on tagatud võimekus süsteemi(de) järjepidevaks rakendamiseks. Töötatakse välja ja vajaduse korral muudetakse õigussüsteemi EL-i HKS-i rakendamiseks IV kauplemisperioodil 2021–2030. Tagatakse võimekus tehingute läbiviimiseks Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusega (EL) nr 2018/842 reguleeritud sektorites perioodil 2021–2030.

2021.a juulis tuli Euroopa Komisjon välja ettepanekutega EL HKS-i ja JJM-i uuendamiseks seoses EL-i 2030. aasta kliimaambitsiooni tõstmisega (seniselt 40%-lt 55%-le) ja 2050. aasta kliimaneutraalsuse eesmärgi seadmisega EL-is. Sellest lähtuvalt hinnatakse EL ettepanekute võimalikke mõjusid Eesti majandusele, ettevõtetele ja elanikele, kujundatakse seisukohad ning kaitstatakse vastavaid seisukohti EL Nõukogu läbirääkimistel. Õigusaktide muudatused võetakse vastu ilmselt 2023.-2024. aastal.

1.1.1.2. LULUCF analüüside tegemine ja aruannetesse sisendi andmine (KAUR)
Riigi kokkulepetest ja EL-i nõetest tulenevate aruandluskohustuste täitmine, sh aruannetele andmete andmine (nt LULUCF) ja edastamine, lähtudes rahvusvaheliselt tunnustatud või riiklikult kokku lepitud metoodikatest. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, meteoroloogilise ja hüdroloogilise seire tegemisel.

1.1.1.3. Kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemi rakendamine (KeA)
Eesti EL-i liikmena on osaline Euroopa Liidu kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemis (edaspidi *EL-i HKS*). Need käitised, mis ületavad kehtestatud piirväärtusi, on EL-i HKS-i kohustuslased. KeA tagab, et EL-i HKS-i rakendamine Eestis toimub vastavalt kehtestatud õigusaktidele. Käitajad esitavad KeA-le tõendatud heitkoguse aruanded, parandusaruanded, seirekavad ja seiremetoodikakavad. KeA on pädevaks asutuseks tootmistaseme aruannete, NIMs taotluste ning kauplemissüsteemi loa väljastamise ja muutmise taotluste menetlemisel. KeA pakub käitajatele kasutajatuge kauplemise registri kasutamisel. Lisaks esitab KeA aruandeid vastavalt siseriiklikele kokkulepetele teistele asutustele ning ÜRO-le ja Euroopa Komisjonile.

1.1.1.4. Osoonikihti kahandavate ainete ja f-gaaside käitlemine ja järelevalve (KeM)
Toimib F-gaaside vastuvõtt ohtlike jäätmetena, nende kogumine seadmetest, ladestamine, puhastamine, taastamine ning nende hävitamisele suunamine ning osoonikihti kahandavate ainete vastuvõtt ja hävitamine ning haloonide tagavara säilitamine kriitilisteks kasutusteks. Tagatud on fluoritud kasvuhoonegaaside ja osoonikihti kahandavate ainete riikliku kogumis- ja käitluskeskuse töö jätkumine. Esitatud on iga-aastased osoonikihti kahandavate ainete aruanded Euroopa Komisjonile ning osaletud mõlema ainegrupi alases rahvusvahelises koostöös. F-gaaside kokkukogumise, taasväärtustamise ja käibelt kõrvaldamise edukaks rakendamiseks on vaja välja töötada Eestile sobivam tootjavastutuskava.

1.1.1.5. Osoonikihi kaitse alase ja fluoritud kasvuhoone gaaside piiramise poliitika kujundamine ja rakendamine (KeM)
Tagatud on Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 517/2014 teatavate fluoritud kasvuhoonegaaside kohta, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1005/2009 osoonikihti kahandavate ainete kohta ning nimetatud EL-i määruste rakendusaktide nõuete täitmine ja riiklike õigusaktide jätkuv rakendamine ja arendamine Eestis, sh Eesti täidab HFC-de järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise graafiku eesmärke. Määruse (EL) nr 517/2014 2020 ja 2022. aasta 1. jaanuarist kehtima hakkavatele F-gaasidega seotud turustamispiirangute ja -keeldude alusel tehakse vastav FOKA registri arendus ja muudetakse/täiendatakse õigusruumi. Eesti on aastast 2020 võimeline järk-järgult võtma kasutusele alternatiivseteid väikese kliimamõjuga külmaaineid.

1.1.1.6. FOKA registreeringute haldamine (KeA)
Atmosfääriõhu kaitse seadus sätestab fluoritud kasvuhoonegaaside ja osoonikihti kahandavate ainete kogused, millest alates peab käitleja tooted, seadmed või süsteemid registreerima FOKA registris. Register on riigi infosüsteemi kuuluv andmekogu, mille haldamine toimub KeA poolt digitaalses keskkonnas.

1.1.1.7. Fluoritud kasvuhoonegaase sisaldava toote, seadme ja süsteemi käitlemisloa andmine ja haldamine (KeA)
Atmosfääriõhu kaitse seadusest tulenevalt peavad fluoritud kasvuhoonegaase sisaldava toote, seadme ja süsteemi käitlejad omama käitlemisluba. Käitlemisloa taotlus või muutmise taotlus esitatakse KeA-le elektrooniliselt majandustegevuse registri kaudu. Käitlemisloa omajate nimekiri ja teave käitlemisloaga lubatud käitlemisvaldkondade ning käitlemistoimingute kohta on avalikult kättesaadav majandustegevuse registri veebilehel.

Tegevus 1.1.2. Õhukvaliteedi parendamine

Eesmärk: õhukvaliteedi tagamiseks on siseriiklikult tagatud vastavus rahvusvaheliste ja Euroopa Liidu õigusaktide nõuetele, õhuseire teostatud ja avalikkust teavitatud.

Eesmärgi täitmiseks tagatakse õhu, müra ja kütuse valdkonna õigusloome kujundamine ja õigusaktide rakendamine, tehakse analüüse, koostatakse ja esitatakse rahvusvahelisi aruandeid, teostatakse riiklikku järelevalvet, kontrollitakse tarbimisse lubatud kütuste aruannete nõuetele vastavust, registreeritakse paikse heiteallika või orgaanilisi lahusteid kasutava käitaja tegevus, antakse õhusaaste lube. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Keskkonnaministeerium, Keskkonnaagentuur, Keskkonnaamet ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Mõõdik	**Algtase (2020)**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Rahvusvahelised ja EL nõuded on täidetud	jah	jah	jah	jah	jah
Üle 45 dB öises müratasemes elanike arv vähenenud	- (ei mõõdeta)	jah	- (ei mõõdeta)	- (ei mõõdeta)	- (ei mõõdeta)
Mittevastavuste protsent võetud kütuseproovide arvust	550-st mootorikütuse proovist oli 3 mitte vastavat. 103 laevakütuse proovist 1 mittevastavat. 100 kütteõli proovi 4 mittevastavusega.	<1% mootorikütuste, <1% laevakütuste ja <5% kütteõlide proovide arvust	<1% mootorikütuste, <1% laevakütuste ja <5% kütteõlide proovide arvust.	<1% mootorikütuste, <1% laevakütuste ja <5% kütteõlide proovide arvust.	<1% mootorikütuste, <1% laevakütuste ja <5% kütteõlide proovide arvust.

Olulised teenused:

1.1.2.1. Õhukvaliteedi valdkonna poliitika kujundamine ja rakendamine (KeM)
Õhu valdkonna õigusloome kujundamine, õigusaktide koostamine ja rakendamine. Õhukvaliteedi juhtimine ja hindamine (sh hindamise andmete koondamine ja avalikustamine õhukvaliteedi hindamise andmekogus Airviro) ning avalikkuse teavitamine EL-i õigusaktide ja rahvusvaheliste kokkulepete kohaselt. Teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riikliku programmi aastateks 2020–2030 rakendamine ja uuendamine. Õhukvaliteedi valdkonnaga seonduvate strateegiliste dokumentide koostamisel osalemine ja rakendamine, Eesti seisukohtade kujundamine ja kaitsmine EL-i ja ÜRO otsustusprotsessis, saastetasu maksmise kohustuse asendamine keskkonnakaitsemeetmete rahastamise kohustusega. Teadlikkuse suurendamiseks teabepäevade ja koolituste korraldamine.

1.1.2.2. Müra valdkonna poliitika kujundamine ja rakendamine (KeM)
Müravaldkonna õigusloome kujundamine, müra tekitavate tegevuste reguleerimine, müra olukordade kirjeldamine. Strateegilistes dokumentides müravaldkonna kajastamine. EL-i otsustusprotsessis osalemine. KOVide mürakaartide ja müra vähendamise tegevuskavade koostamise toetamine ning teabepäevade ja koolituste korraldamine. Strateegiliste mürakaartide ja nende alusel koostatavate müra vähendamise tegevuskavade koostamise koordineerimine ja toetamine ning andmete edastamine Euroopa Komisjonile.

1.1.2.3. Õhusaaste loastamine (KeA)
Taotluse peavad esitama füüsilised ja juriidilised isikud, kellel on atmosfääriõhu kaitse seadusest tulenev kohustus omada õhusaasteluba. Saasteainete heitkogused ja kasutatavate seadmete võimsused, millest alates on nõutav õhusaasteluba, on välja toodud eraldi määruses. Õhusaasteloa omanikel on kohustus esitada aastaaruanded KeA-le.

1.1.2.4. Õhuvaldkonna tegevuste registreerimine (KeA)
Keskkonnaministri määrus sätestab tegevuse künnisvõimsused, millest alates on vaja paikse heiteallika käitaja tegevus KeA-s registreerida (põletusseadmete omajad, terminalid ja tanklad) või füüsilised ja juriidilised isikud, kes kasutavad oma tegevuses orgaanilisi lahusteid ja kellel on kohustus omada orgaanilisi lahusteid kasutava käitise registreerimistõendit. Registreerimiskohustusega käitaja on kohustatud teavitama KeA-d kavandatavast tegevusest, milleks esitatakse registreerimise teade või taotlus. Eesmärgiks on minimeerida saasteainete heidet õhku ning jälgida sätestatud nõuete täitmist suure keskkonnaohuga tegevusvaldkondades.

1.1.2.5. Välisõhu seireandmete haldamine ja aruannete avaldamine (KAUR)
Riigi kokkulepetest ja EL-i nõuetest tulenevate aruandluskohustuste täitmine, sh aruannete koostamine ja edastamine lähtuvalt rahvusvaheliselt tunnustatud või siseriiklikult kokku lepitud metoodikatele. OSIS, KYTUS jt andmekogudesse sisestatud andmete avalikustamine ja klientidele edastamine avalike rakenduste, teabepäringute ja koondülevaadete kaudu. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, välisõhu seire tegemisel ning keskkonnakaitseluba omavate isikute käitise tegevuse aastaaruannetest.

1.1.2.6. Välisõhuvaldkonna analüüside tegemine (KAUR)
Välisõhku mõjutavate andmestike analüüsimine, tulemuste tõlgendamine tellimuste kohaselt ning ekspertteadmiste jagamine. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse

peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, välisõhu seire tegemisel ning keskkonnakaitseluba omavate isikute käitise tegevuse aastaaruannetest.

1.1.2.7. Keskkonnaprobleemide ja -rikkumiste kohta teadete edastamine (KeA)
Võimaliku ebaseadusliku keskkonnakasutuse kohta laekuvatele teadetele reageerimise tagamine.

1.1.2.8. Välisõhu ja osoonikihi kaitse nõuetele vastavuse tagamine (KeA)
Järelevalvemenetluse, haldusmenetluse või süüteomenetluse toimingute teostamine õhukaitse valdkonnas.

1.1.2.9. Õhusaaste vähendamise kava heakskiitmine (KeA)
Lõhnaaine tuvastamise korral peab heiteallika valdaja koostama ja esitama lõhnaaine esinemise vähendamise kava KeA-le heakskiitmiseks. Õhukvaliteedi piir- või sihtväärtuse ületamise tõenäosuse korral võib KeA nõuda käitajalt saasteainete heidete vähendamise tegevuskava esitamist KeA-le heakskiitmiseks. Mõlema kava korral peab käitaja hiljem esitama ka aruandeid kava rakendamise kohta.

1.1.2.10 Kütuse valdkonna poliitika kujundamine ja rakendamine (KeM)
Kütuse valdkonna õigusloome kujundamine, õigusaktide koostamine ja rakendamine, müüdavate vedelkütuste kvaliteedi ja koguste seire. Kütuse kvaliteedi kontroll tanklates, laevadel, katlamajades. Eesti seisukohtade kujundamine ja kaitsmine EL-i otsustusprotsessis osaledes, teabepäevade ja koolituste korraldamine.

1.1.2.11 Kütuste ja energia kasvuhoonegaaside mahu aruande kinnitamine (KeA)
Kütuse tarnijad peavad tulenevalt atmosfääriõhu kaitse seadusest vähendama tarbimisse lubatud kütuste kasvuhoonegaaside mahukust, mille üheks võimaluseks on tarbimisse lubatud kütustesse teatud ulatuses biokomponendi lisamine. Tarnijad on kohustatud esitama nõuetekohase aruande, mis sisaldab infot tarbimisse lubatud kütuste kohta, sealhulgas segatud biokomponendi päritolu, koguse, kasvuhoonegaaside mahukuse ja teiste parameetrite kohta. Lisaks tuleb esitada ka tootja poolt väljastatud tõend säästlikkuse kriteeriumitele vastavuse kohta. KeA kontrollib aruande nõuetele vastavust ning biokütuste säästlikkuse kriteeriumitele vastavust.

1.1.2.12. E-teenuste klienditugi (KeA)
KeA e-keskkondades osutatavate teenuste kasutamisega seonduvate küsimuste ja probleemide lahendamine.

Tegevus 1.1.3. Kiirgusohutuse tagamine

Eesmärk: kiirgusohutus on tagatud õigusaktide ja arengukavade rakendamise kaudu.

Eesmärgi täitmiseks tagatakse kiirguspoliitika kujundamine ja rakendamine rahvusvaheliste nõuete kohaselt ja kooskõlas riigi arengustrateegiatega, antakse kiirgustegevuslube ning kiirguseksperdi tunnistusi ja teostatakse riiklikku järelevalvet. Tagatakse kiirgushädaolukordadeks valmisolek ja neile reageerimine, avaldatakse kiirgusandmeid ning nõustatakse pädevaid asutusi ja järelevalve teostajaid, peetakse riiklikku kiirgustöötajate doosiregistrit. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Keskkonnaministeerium, Keskkonnaagentuur, Keskkonnaamet ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Mõõdik	Algtase (2020)	2022	2023	2024	2025
Kiirgusohutuse riikliku arengukava ja selle alamplaanide eesmärgid on täidetud	jah	jah	jah	jah	jah
Vähendatud on elanikele kiirgusallikatest ja radioaktiivsetest jäätmetest tulenevaid ohtusid	osaliselt	osaliselt	osaliselt	osaliselt	osaliselt

Olulised teenused:

1.1.3.1. Kiirguspoliitika kujundamine ja rakendamine (KeM)
Kiirguspoliitika kujundamine ja rakendamine rahvusvaheliste nõuete kohaselt ja kooskõlas riigi arengustrateegiatega (kiirgusohutuse riiklik arengukava 2018–2027), Eesti seisukohtade kujundamine ja kaitsmine EL-i ja ÜRO kiirgusvaldkonna otsustusprotsessides, nõutud riikliku aruandluse koostamine erinevatele sihtgruppidele (nii rahvusvahelised kui ka riigisisesed organisatsioonid), avalikkuse kaasamine ja teadlikkuse suurendamine toimub kooskõlastatult kehtestatud nõuetega. Aastatel 2021–2022 jätkatakse kiirguse valdkonna õigusaktide uuendamist, et tagada nende kooskõla 2019. aastal algatatud kiirgusseaduse muudatusega (radionukliidide vabastamistasemed, doosipõhiselt ohuastme määramiselt kiirgusallikapõhisele lähenemisele üleminek) ning Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri kiirgusohutuse auditite (IRRS, ARTEMIS) ettepanekute rakendamine. 2022. aastal lõpetatakse Eesti radooniohtlike alade kaardistamine ja valmib radoonikaart, mille alusel täiendatakse keskkonnaministri määrust „Tööruumide õhu radoonisisalduse viitetase, õhu radoonisisalduse mõõtmise kord ja tööandja kohustused kõrgendatud radooniriskiga töökohtadel“. Jätkatakse siseruumide radooni aktiivsuskontratsiooni mõõtmise uuringutega ja korraldatakse kiirgusallikate kogumise kampaaniaid. Korraldatakse järelevalvega tegelevate Tööinspektsiooni ja KeA inspektoritele pädevuse suurendamiseks radoonialaseid koolitusi, tööandjatele korraldatakse uute nõuete tutvustamiseks radoonialaseid teabepäevi ning avalikkusele suunatud kiirgusalaseid teabepäevi. 2023. aastaks on radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga sobivaim asukoht välja selgitatud ning lõppeb radioaktiivselt saastunud metallijäätmete lõppladustamiseks vajalik käitlemine. Jätkatakse asukohaspetsiifiliste ja reaktorsektsioonide likvideerimise insenertehniliste ning radioloogiliste uuringutega ning eriplaneeringu koostamisega. Jätkatakse ka 2021. aastal loodud tuumaenergia töörühma tegevust, mida juhib Keskkonnaministeerium. Töörühma eesmärk on esitada tuumaenergia kasutuselevõtmise tingimuste ning võimaluste osas järeldused, soovitused ja ettepanekud Vabariigi Valitsusele - kas, millisel juhul ning tingimustel võiks Eestisse tuumaelektrijaama rajada. Esimene vahearuanne ning ülevaade töörühma töö tulemustest esitatakse 2022. aasta septembris.

1.1.3.2. Kiirgustegevuse nõuetele vastavuse tagamine (KeA)
Järelevalvemenetluse, haldusmenetluse või süüteomenetluse toimingute teostamine kiirgusvaldkonnas.

1.1.3.3. Kiirgusvaldkonna loastamine (KeA)
Kiirgustegevuseks on vajalik kiirgustegevusluba, mille väljastab KeA. Loa taotlemine toimub läbi keskkonnaotsuste süsteemi KOTKAS. Kiirgustegevusloa omajal on kohustus esitada aruanne KeA-le. Kiirguseksperdina tohib tegutseda sellekohase tunnistuse saanud või tunnustatud füüsiline isik. Kiirgusekspert on isik, kes nõustab oma teadmiste ja oskuste ulatuses kiirgustegevusloa omajaid ja muid isikuid.

1.1.3.4. Kiirgusohutushinnangute koostamine (KeA)
Kiirgusohutushinnang on ülevaade kiirgustegevuse nendest aspektidest, mis puudutavad inimese kaitset ja kiirgusallika ohutust. Kiirgustegevusloa saamiseks või vajadusel selle muutmiseks esitab loa taotleja kiirgustegevusloa andjale kiirgusohutushinnangu.

1.1.3.5. Kiirgusohutusega seotud rahvusvaheliste kohustuste täitmine (KeA)
Tuumaohutuse konventsioonist, kasutatud tuumakütuse ja radioaktiivsete jäätmete ohutu käitlemise ühendkonventsioonist, tuumarelva leviku tõkestamise lepingust ja selle lisaprotokollist tulenevate riiklike kohustuste täitmine. Rahvusvaheliste auditite korraldamine.

1.1.3.6. Riikliku doosiregistri ja isikudooside kiirgusseire toimingud (KeA)
Riikliku kiirgustöötajate doosiregistri pidamine kiirgusseaduse kohaselt ja olemasoleva doosiregistri uuendamine. Kiirgustegevusloa omajate poolt esitatud kiirgustöötajate ja nende kutsekiirituse dooside andmete sisestamine registrisse, andmete muutmine ja kustutamine, registri väljavõtete ja välitöötaja doosikaartide väljastamine taotluste alusel, registriandmete põhjal statistiliste ülevaadete koostamine, osalemine registrit puudutavate õigusaktide eelnõude koostamisel, registri arendamisel ja tekkivate tõrgete lahendamisel.

1.1.3.7. Kiirgusseire teostamine (KeA)
Riikliku keskkonnaseire programmi kiirgusseire allprogrammi täitmine keskkonnaseire seaduse kohaselt ning riiklikud uuringud keskkonna kiirgusseire valdkonnas, mida tehakse allprogrammi väliselt, sh radooniuuringud ning laboratoorsed analüüsid ja kiirgustaseme mõõtmised, mida teostatakse järelevalve käigus või muude riiklike ülesannete täitmiseks ja teenuse kvaliteedi tagamine.

1.1.3.8. Kiirgushädaolukordadeks valmisoleku ja reageerimise tagamine (KeA)
24/7 kiirgusohust varajase hoiatamise süsteemi tõrgeteta töö ja kiirgushädaolukorrale reageerimiseks valmisoleku tagamine, hädaolukorra ennetamine, hädaolukorra lahendamine kiirgushädaolukorra lahendamise plaani kohaselt ning teenuse toimepidevuse ja kvaliteedi tagamine.

1.1.3.9. Kiirgustaseme, radionukliidide sisalduse ja isikudooside mõõtmine (KeA)
Teenuste osutamine (va kiirgusohutushinnangu koostamine) tellimuste alusel ning teenuse kvaliteedi tagamine. Teenuse osutamine võimaldab hinnata ioniseerivast kiirgusest tulenevat ohtu inimesele ning looduskeskkonnale ning hinnata mõõtetulemuste vastavust regulatsioonide nõuetele.

1.1.3.10. Kiirgusalane nõustamine ja õigusloome protsessis osalemine (KeA)
Pädevate asutuste ja järelevalve teostajate kiirgusohutusalane nõustamine ning valdkondlike õigusaktide eelnõude koostamises osalemine.

Meede 1.2. Ringmajanduse korraldamine

Eesmärk: kestliku ressursside kasutamise, tarbimise ja tootmise edendamine ning ressursitõhususe suurendamine ning terviklik keskkonnamõju vähendamine.

Mõõdik	Algtase (2020)	2022	2023	2024	2025
Aheraine taaskasutamine, %	107	40	40	40	40
Põlevkiviõli tootmise energeetiline efektiivsus, %	79	76	76	76	76
Plastpakendi teke inimese kohta, kg	43 (2019)	42	42	41	40
Sisemajanduse koguprodukti (SKP) kasvuprotsent suhtena olmejäätmete tekke kasvuprotsenti	2,48	2,57	2,57	2,57	2,57
Keskkonnakaupade ja -teenuste sektori toodang, mln eurot	3141,7 (2018)	2720,8	2788,8	2858,5	2900

Tegevus 1.2.1. Ressursitõhususe ja ökoinnovatsiooni edendamine

Eesmärk: lisandväärtus ressursikasutuse suhtes kasvab, ettevõtted pakuvad rohkem keskkonnahoidlikke tooteid-teenuseid ning kasutavad vabatahtlikke keskkonnahoidu tõendavaid ja tõhustavaid meetmeid.

Eesmärgi täitmiseks toetatakse keskkonnakorraldus- ja ringmajanduspoliitika kujundamise ja rakendamisega ettevõtluse üleminekut ressursitõhusale ringmajandusele ja saastamise vähenemist, korraldatakse keskkonnatasude deklareerimist, väljastatakse ökomärgiseid ning Euroopa Liidu keskkonnajuhtimis- ja keskkonnaauditeerimissüsteemi (EMAS) tunnistusi ning arendatakse keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriume nende laiemaks rakendamiseks avalikus sektoris. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Keskkonnaministeerium, Keskkonnaagentuur, Keskkonnaamet ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Mõõdik	Algtase (2020)	2022	2023	2024	2025
Keskkonnahoidlike riigihangete mahu % riigihangete mahust kokku %	17	25	30	30	30
Ressursitõhususe meetmest investeeringuteks saanud ettevõtete arv	122 (2021)	110	135	150	160

Olulised teenused:

1.2.1.1. Keskkonnakorraldus- ja ringmajanduspoliitika kujundamine (KeM)

Eesti keskkonnakorraldus- ja ringmajanduspoliitika toetab ettevõtluse üleminekut ressursitõhusale ringmajandusele ja saastamise vähenemist. Ringmajandusele ülemineku strateegiliseks juhtimiseks koostatakse Eesti ringmajanduse strateegiline nägemus ja tegevuskava eesmärgiga see heaks kiita 2022. a jaanuaris. Strateegia koostamise käigus kaasatakse avalikkus ning korraldatakse teadlikkust suurendavaid üritusi ja kampaaniaid. Samuti kutsuti ellu laiapõhjaline ringmajanduse ekspertgrupp, mis hõlmab nii poliitikakujundajaid kui huvigruppe, kes saavad läbi selle formaadi kaasa rääkida Eesti ringmajanduse tuleviku kujundamisel. Lisaks valmisid 2021. a uuringud selle kohta, missugune on ringmajanduse hetkeolukord Eestis ning milliseid meetmeid tuleks võtta, et arengusuuniti edusamme teha. Analüüsitud on ka keskkonnakorralduslike meetmete, nagu keskkonnamõju hindamine, keskkonnaseire ja keskkonnatasude rakendamine ajakohasust ja töötatakse välja poliitikasoovitused nende valdkondade edasiarendamiseks ringmajandusele ülemineku toetamiseks. Oluline on avalikus sektoris keskkonnahoidlike riigihangete süsteemne kasutuselevõtmine ning keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumite kasutamise kohustuslikuks muutmine suurimate hankemahtudega valdkondades. Neljas valdkonnas on kriteeriumid keskkonnahoidlike hangete kohustuslikuks muutmiseks olemas, aga analüüsitakse ka muid valdkondi, kus nende rakendamine võiks avaldada ulatuslikku positiivset mõju nõudlusele keskkonnahoidlike toodete järele. Edasi arendatakse ka teiste vabatahtlike keskkonnameetmete kasutamist, sh ökomärgised, keskkonnajuhtimissüsteemid, vaba tahte lepingud. Keskkonnahoidlike maanteesõidukite edendamise direktiivi alusel tuleb tagada aastate 2025 ja 2030 perspektiivis keskkonnahoidlike maanteesõidukite minimaalne osatähtsus avaliku sektori ja võrgustiku sektori hangetes.

Samuti on ringmajandus üks EL-i uue perioodi rahastamisvahendite kasutamise prioriteete. EL-i vahendid suunatakse ressursitõhususe meetmesse, kus ettevõtted said taotleda toetust ressursikasutuse analüüsiks ja selle baasil investeeringuteks ressursitõhusamatesse lahendustesse. Lisaks on prioriteediks edendada ökoinnovatsiooni ning ringmajanduspõhiste tootmis- ja tarbimismudelite kasutuselevõttu ja rakendamist. Samuti koolitatakse sarnaselt ressursitõhususe audiitoritele välja ringmajanduse eksperte, kes nõustaksid ettevõtteid ja kohalikke omavalitsusi ringmajanduslike põhimõtete juurutamisel. Lisaks rakendab KAUR avaliku sektori ringmajanduse võimekuse tõstmise projekti.

1.2.1.2. Keskkonnatasu deklareerimine ja kontrollimine (KeA)

Isikud, kellele laieneb saastetasude, vee erikasutusõiguse tasu ja maavara kaevandamisõiguse tasu maksmise kohustus, peavad esitama keskkonnatasu deklaratsiooni neli korda aastas. KeA esitab andmed saastetasu, vee erikasutusõiguse tasu ja maavara kaevandamisõiguse tasu maksja kohta elektroonselt Maksu- ja Tolliametile. Keskkonnatasude kontroll on KeTSi ja MKSi kohane maksukontrollimenetlus, mille tulemusena parandab maksukohustuslane vajaduse korral keskkonnatasu deklaratsioonis esitatud keskkonnatasu arvutuse või KeA määrab keskkonnatasu sellekohase teatega. Samuti tehakse ilma menetluseta kontrolle ja vajaduse korral pöördub maksuhaldur personaalselt maksukohustuslase poole ettepanekuga parandada deklaratsioonis esitatud keskkonnatasu arvutus. KeM sõlmib ettevõttega saastetasude asendamise lepingu. Lepingu sõlmimise järel esitab ettevõte saastetasu asendamise kvartaliaruanded kinnitamiseks KeA-le, kes vaatab üle aruandekvartalis tehtud investeeringud ja kinnitab saastetasu deklaratsioonides asendatava saastetasu ulatuse. Lepinguperioodi lõppedes esitab ettevõte KeMile saastetasu asendamise lõpparuande ja KeM küsib lõpparuande tarbeks KeA-lt sellekohased andmed.

1.2.1.3. EL-i ökomärgise kasutusõiguse taotlemine toodetele ja teenustele (KAUR)
EL-i ökomärgise kasutusõiguse taotluste menetlemine ja ökomärgise väljastamine (sh keelduv otsus). Ökomärgise kaebuste menetlemine ja kontroll.

1.2.1.4. EL-i keskkonnajuhtimis- ja keskkonnaauditeerimissüsteemi tunnistuse taotlemine (KAUR)
EMASi sertifikaadi taotluste menetlemine, tunnistuste väljastamine ja iga-aastaste keskkonnaaruannete kontrollimine.

Tegevus 1.2.2. Keskkonnamõju hindamise ja selle maandamise tagamine

Eesmärk: oluline keskkonnamõju (KMH ja KSH) on hinnatud ja tagatud vastavus keskkonnaeesmärkidele, rakendatakse leevendusmeetmeid.

Eesmärgi saavutamiseks rakendatakse keskkonnamõju tõhusa maandamise meetmeid, kooskõlastatakse planeeringuid ja projekte, otsustatakse KMH/KSH algatamise vajalikkuse üle ning antakse sellekohaseid seisukohti, menetletakse keskkonnavastutuse juhtumeid. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Keskkonnaministeerium, Keskkonnaamet ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Mõõdik	**Algtase (2020)**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
KMH/KSH juhtumite arv, mille puhul on selgunud prognoosimata või alaprognoositud keskkonnamõju	0 (2021)	0	0	0	0

Olulised teenused:

1.2.2.1. Keskkonnamõju tõhusa maandamise meetmete rakendamine (KeM)
KeM osaleb pädeva asutusena erinevate piiriülese mõjuga või riigi eriplaneeringutega seotud KMH/KSH materjalide (programmid/aruanded) ülevaatamises ja seisukohtade kujundamises ning tagab nende kvaliteedi. Suuremad projektid on lähiaastatel Rail Baltic ja Helsingi-Tallinna tunnel. Samuti osaletakse teatud juhtudel ka riiklike KMH-de menetluses koostöös KeA-ga. Lisaks väljastatakse uusi litsentse KMH juhtekspertidele ja pikendatakse olemasolevaid. Tagatakse ka Eesti õigusaktide ajakohasus ning vastavus EL-i direktiivide nõuetega.

1.2.2.2. Keskkonnavastutuse menetlemine (KeA)
KeA tuvastab, kas juhtumiga on kaasnenud keskkonnakahju või kahju oht. Keskkonnakahju tuvastamisel kiidetakse kahju tekitaja esitatud heastamismeetmete plaan heaks ettekirjutusega. Keskkonnakahju ohu tuvastamisel võib KeA vormistada ettekirjutuse vältimismeetmete rakendamiseks. Pärast heastamismeetmete elluviimist ja KeA poolt vormistatud ettekirjutuse täitmise kontrollimist loeb KeA keskkonnakahju heastatuks.

1.2.2.3. Keskkonnamõju hindamise toimingud (KeA)

KeA keskkonnakaitseloa väljastajana otsustab algatada või jätab algatamata KMH ning KMH algatamisel tunnistab nõuetele vastavaks programmi ja aruande. KMH algatamisel peab loa taotleja pärast KMH menetlustoiminguid esitama KeA-le KMH programmi nõuetele vastavaks tunnistamiseks ning kõige lõpuks KMH aruande nõuetele vastavaks tunnistamiseks. Loa andjad või strateegilise planeerimisdokumendi koostamise korraldajad (otsustajad) peavad küsima asjaomaste asutuste (sh KeA-lt) seisukohta KMH/KSH eelhinnangu eelnõu kohta, et otsustada KMH/KSH algatamise vajalikkuse üle. KMH/KSH algatamise korral annab KeA asjaomase asutusena seisukoha/ettepanekud KMH/KSH programmidele/väljatöötamise kavatsustele ja aruannetele ehk sisendi nende täiendamiseks, KMH/KSH aruanne tuleb hiljem ka kooskõlastada KeA-ga.

1.2.2.4. Planeeringute ja projektide kooskõlastamine (KeA)
Planeeringu esitab kooskõlastamiseks planeeringu koostamise korraldaja, projekteerimistingimuste ja ehituslubade jmt lubade andja. KeA-le tuleb esitada vabas vormis koostatud taotlus koos planeeringuga ning vajaduse korral muude materjalidega (nt KSH korral KSH aruanne). Projekteerimistingimuste ja ehituslubade eelnõud tulevad üldjuhul riikliku ehitisregistri kaudu.

Tegevus 1.2.3. Tööstusheite ja kemikaalipoliitika kujundamine

Eesmärk: tööstusheite- ja kemikaalipoliitika on kujundatud selliselt, et on saavutatud keskkonna kui terviku kaitse.

Eesmärgi saavutamiseks kujundatakse tööstusheite ja kemikaalipoliitikat, koostatakse ja esitatakse rahvusvahelisi aruandeid, korraldatakse riigi poolt suletud prügilate järelhooldust ja -seiret, töötatakse välja ühtse keskkonnaloa kontseptsioon, teostatakse riiklikku järelevalvet, antakse keskkonnakomplekslube. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Keskkonnaministeerium, Keskkonnaamet ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Mõõdik	**Algtase (2020)**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Taaskasutatud põlevkivituha osakaal kogutekkest, %	1,8	4,5	4,5	4,5	4,5
CO_2 eriheide väljastatud summaarse elektrienergia ja koostootmisel soojusenergia suhtes ($tCO2/GW_{he+th}$)	1204	1186	1186	1186	1186
PVT-järeldused on rakendatud tähtaegselt (%)	86 (2019)	100	100	100	100

Olulised teenused:

1.2.3.1. Tööstusheite ja kemikaalipoliitika kujundamine ja rakendamine (KeM)
Tööstusheite ja kemikaalipoliitika integreeritud kujundamine ja rakendamine. Ministeeriumi ja valitsuse valdkonnapoliitiliste otsuste ja nende rakendamise ettevalmistamine, EL-i otsustusprotsessis osalemine, EL-i õigusaktidest ja rahvusvahelistest konventsioonidest (Basel, Stockholm, Minamata) tulenevate nõuete täitmine, sh aruandlus ja muu rahvusvaheline koostöö. Õigusraamistiku ja juhiste loomine, suhtlus huvigruppidega, allasutuste töö suunamine. Tööstusheite valdkonna koordineerimine õigusaktide ja uuringute alusel ning

suunates parima võimaliku tehnika (PVT) rakendamist. PVT nõuded kehtestatakse Euroopa Komisjoni rakendusotsustena PVT-järeldustena ning nende rakendamise tähtaeg on hiljemalt 4 aasta jooksul. 2022.a alguses alustab Euroopa Komisjon tööstusheite direktiivi ülevaatamisega, mille vastuvõtmisele järgneb ka Eestis tööstusheite seaduse terviklik ülevaatamine. Vesiniku tehnoloogia kasutusele võtmise analüüsimine ja selleks vajalikke meetmete välja töötamine. Riigi poolt suletud prügilate (Kohtla-Järve poolkoksi prügila, Kiviõli tööstusjäätmete ja poolkoksi prügila) järelhoolduse ja -seire korraldamine ning nõrgvee ja saastatud sademevee käitlemine ning riigile kuuluvatesse puhastusseadmetesse investeerimine. Oluline on põlevkivi töötlemisel tekkivatele jäätmetele – tuhale ja aherainele rakendusalade leidmine ja taaskasutuse suurendamine. Selleks selgitatakse välja ringlusesse võetava materjali kasutusvõimalused ning leitakse võimalusi kasutada riiklikel taristuobjektidel rohkem aherainet ja põlevkivituhka. Samuti keskendutakse keskkonnakaitseloa põhimõtete ülevaatamisele. Keskkonnakasutuse regulatsiooni poliitika kujundamise eesmärgiks on tagada keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja valdkondlike seadustike õigusselgus ja rakendajasõbralikkus, vähendada keskkonnaõiguses bürokraatiat ja korduseid ning võimaldada keskkonnakaitselubade haldamist tänapäevases keskkonnaotsuste infosüsteemis (KOTKAS). Keskkonnaministeerium on seadnud eesmärgiks keskkonnakaitselubade süsteemi korrastada ning on selle jätkusuutlikuks ja terviklikuks toimeks alustanud 2021. aasta mais projektiga "Keskkonnakaitseluba 3.0". Projekti eesmärk on tagada keskkonnakasutuse reguleerimiseks ühtsetel alustel, tasakaalustatud keskkonna-kasutusest ja keskkonnariskist lähtuv nutikas ning halduskoormust vähendav avalik teenus. Tegevused panustavad keskkonnainfo kättesaadavusse ning üldise keskkonnaandmete avalikustamisesse, et suurendada kodanike juurdepääsu keskkonnaalaste haldusotsuste ülevaadetele ning tõhustada avalikult kättesaadava keskkonnateabe kvaliteeti. Kemikaalivaldkonna koordineerimine õigusaktide ja poliitika kujundamise teel. Planeeritavateks tegevusteks kemikaalide valdkonnas on teadus- ja arendusprojektide elluviimine ning püsivate orgaaniliste saasteainetega seotud riikliku rakenduskava arendamine ja täiendamine. Teadlikkuse parandamine ohtlikest ainetest tootmises ja materjaliringluses ning tootearenduse soodustamine ja toetamine ohtlike ainete kasutuse vähendamiseks.

1.2.3.2. Suure keskkonnamõjuga ettevõtete nõuetele vastavuse tagamine (KeA)
Järelevalvemenetluse, haldusmenetluse või süüteomenetluse toimingute teostamine komplekslubade valdkonnas.

1.2.3.3. Tööstusheite loastamine (KeA)
Taotluse peavad esitama juriidilised isikud, kellel on vaja keskkonnakompleksluba, või käitajad, kes taotlevad loa muutmist. Loa ja selle muutmise taotlemine toimub läbi keskkonnaotsuste infosüsteemi KOTKAS. Prügila või jäätmepõletustehase omanik/käitaja esitab prügila/jäätmepõletustehase sulgemisel KeA-le kinnitamiseks sulgemiskava ning KeA vormistab sulgemise otsuse.

Tegevus 1.2.4. Jäätmemajanduse korraldamine

Eesmärk: efektiivne ja innovaatiline jäätmekäitlus, mis vastab jäätmehierarhiale.

Eesmärgi saavutamiseks kujundatakse jäätmekäitlusega seotud poliitikat, antakse jäätmelube, tehakse analüüse, koostatakse ja esitatakse aruandeid, korraldatakse jätkuvalt riigiomandis maalt jäätmete koristamist, teostatakse riiklikku järelevalvet. Eesmärki aitavad oma teenuste

kaudu saavutada: Keskkonnaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Mõõdik	**Algtase (2020)**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Liigiti kogutavate jäätmete osakaal olmejäätmete kogutekkest	44% (2019)	48%	50%	52%	55%

Olulised teenused:

1.2.4.1. Jäätmekäitlusega seotud poliitika kujundamine (KeM)
Eesti võttis 2021. aasta kevadel üle mitu EL-i direktiivi prügilate, jäätmete ning pakendite ja pakendijäätmete kohta. Nendele lisandub veel ühekordse plasti direktiiv, mis tuli samuti üle võtta 2021. aastal, aga on hilinenud ja lükkub 2022. aastasse. Ülevõtmise käigus tuleb kujundada terviklik lähenemine selle kohta, missugused on riigi, kohalike omavalitsuste ja tootjate kohustused ja vastutus ning kuidas toimub kulude kandmine. Lähiaastatel lisandub mitmeid jäätmekäitlusega seotud poliitika kujundamist puudutavaid Euroopa Liidu algatusi jäätmevaldkonnas, näiteks on Euroopa Komisjon juba tulnud välja algatusega kehtestada patareide ja akude määrus.

Lisaks on Eestile oluline korraldada jäätmekäitlus efektiivselt ja innovaatiliselt ümber nii, et tagada materjaliringsus ning saavutada olmejäätmete ja muude jäätmeliikide jaoks kohustuslikud sihtarvud. Sel eesmärgil valmis koostöös Euroopa Komisjoni ja Maailmapangaga jäätmevaldkonna tervikanalüüs, mille tulemusena tehti soovitusi muuta õigusakte ja arendada edasi riigipoolseid toetusmeetmeid ning riigi ja kohalike omavalitsuste omavahelist koostööd kohustuste täitmiseks. Maailmapanga jäätmevaldkonna tervikanalüüsi soovitusi arvestades on kavas viia jäätmevaldkonnas ellu struktuursed muudatused ja nii-öelda jäätmereform. Samuti pikendati olemasolevat jäätmekava ning töötatakse välja riigi jäätmekava aastateks 2022–2028, mis on osa ringmajanduse strateegilisest nägemusest ja tegevuskavast, moodustades süsteemse terviku ringmajandusele üleminekul.

Kindlasti on jäätmevaldkonna (sh taristu, käitlus) toetamine ka üks struktuurivahendite kasutamise meetmete kujundamise fookusi, kuna direktiivide ülevõtmisega lisandub uusi kohustusi nii riigile, kohalikele omavalitsustele kui ka tootjatele. Lisaks tuleb ringmajandusele ülemineku toetamiseks tagada ajakohaste jäätmete lakkamise kriteeriumite kehtivus, nt puidujäätmete jaoks.

1.2.4.2. Jäätmekäitluse loastamine (KeA)
Füüsiline või juriidiline isik, kellel on keskkonnaseadustiku üldosast ja jäätmeseadusest tulenev kohustus taotleda planeeritud tegevusteks keskkonnakaitseluba, peab loa taotluse Keskkonnaametile esitama keskkonnaotsuste infosüsteemis KOTKAS. Loaga määratakse keskkonnanõuded, samuti kaasneb loaga aruandluskohustus.

1.2.4.3. Riikidevahelise jäätmeveo loastamine (KeA)
Isikutel, kes soovivad jäätmeid vedada piiriüleselt, peab olema sellekohane luba. Loa taotlemiseks tuleb esitada taotlus KeA-le.

1.2.4.4. Jäätmekäitleja registreerimine (KeA)

Füüsilistel ja juriidilistel isikutel, kes on vabastatud jäätmeloa omamise kohustusest ja veavad või koguvad tavajäätmeid oma majandus- või kutsetegevuses või osutavad kohaliku omavalitsuse üksuse korraldatud jäätmeveo teenust, peab olema jäätmekäitleja registreering. Registreeringu taotlemine ja andmine käib läbi keskkonnaotsuste infosüsteemi KOTKAS. Registreeringu peavad taotlema ka jäätmete edasimüüjad ning vahendajad, kes korraldavad jäätmete kõrvaldamist või taaskasutamist teiste nimel.

1.2.4.5. Jäätmete koristamise korraldamine (KeA)
Jäätmeseaduses nimetatud juhtudel on jätkuvalt riigiomandis maadel jäätmete koristamine korraldamine KeA kohustus. Jätkuvalt riigiomandis maad peaks lõpuks muutuma reformitud riigimaaks ja jäätmete koristamine minema maaomaniku kohustuseks.

1.2.4.6. Jäätmevaldkonna kooskõlastuste andmine (KeA)
Jäätmeseaduse kohaselt peab KOV küsima KeA arvamust KOV-i jäätmekava eelnõu, korraldatud jäätmeveo riigihanke hankedokumentide ning jäätmehoolduseeskirja eelnõu kohta. Sadama pidaja koostab ja rakendab nõuetekohase laevaheitmete ja lastijäätmete vastuvõtmise ning käitlemise kava. Laevaheitmete ja lastijäätmete vastuvõtmise ning käitlemise kava esitab sadama pidaja heakskiitmiseks KeA-le.

1.2.4.7. Jäätmekäitluse seire korraldamine ja aruannete avaldamine (KAUR)
Riigi kokkulepetest ja EL-i nõuetest tulenevate aruandluskohustuste täitmine, sh aruannete koostamine ja edastamine lähtuvalt rahvusvaheliselt tunnustatud või siseriiklikult kokku lepitud metoodikatele. Teave jäätmekäitluse (JATS, PROTO, PAKIS, OJS ja JKK andmekogudesse sisestatud andmed) kohta. Teenuse protsess koosneb andmete kogumisest, nende haldamisest ja avalikuks tegemisest. Andmeteenust osutatakse nii IT kanalite, väljaannete kaudu, vastates teabenõuetele ja andes konsultatsioone. JATS, PROTO, PAKIS, OJS ja JKK andmekogudesse sisestatud andmete avalikustamine ja klientidele edastamine avalike rakenduste kaudu, teabepäringutes ja koondülevaadetes. Teenuse osutamiseks vajalikud andmed kogutakse peamiselt keskkonnakaitseluba omavate isikute tegevuse aruannetest.

1.2.4.8. Jäätmevaldkonna analüüside tegemine (KAUR)
Jäätmevaldkonna andmestike analüüsimine tellimuste põhjal ja tulemuste tõlgendamine, prognoosimine ning ekspertteadmiste jagamine. Teenuse osutamiseks vajalikud andmed kogutakse peamiselt keskkonnakaitseluba omavate isikute tegevuse aruannetest.

1.2.4.9. PROTO registreeringu taotlemine (KAUR)
Eestis valmistatud, Eestis turule lastud, Eestisse sisseveetud ja väljaveetud probleemtoodete tootjate esitatud taotluste menetlemine ja rahuldatud taotluste korral PROTO andmebaasis registreerimine. Teenuse osutamiseks vajalikud andmed kogutakse peamiselt keskkonnakaitseluba omavate isikute tegevuse aruannetest.

1.2.4.10. Jäätmekäitluse nõuetele vastavuse tagamine (KeA)
Järelevalvemenetluse, haldusmenetluse või süüteomenetluse toimingute teostamine jäätmevaldkonnas.

1.2.4.11. Keskkonnaprojektide juhtimine (ringmajandus) (KAUR)
Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskuse töö korraldamine. 2021. aastal on alustatud „Ringmajanduse võimekuse tõstmine“ projektiga, mille eesmärk on liikuda Eesti ringmajanduse raamistiku väljatöötamise suunas, sh suurendada teadlikkust ringmajandusest kui ka võimalikkusest integreerida ringmajanduse kontseptsiooni inimeste igapäeva elu osaks.

Tegevus 1.2.5. Maapõueressursside kasutamise ja kaitse korraldamine

Eesmärk: maapõueressursid on kasutatud säästlikult ja jätkusuutlikult.

Eesmärgi saavutamiseks kujundatakse maapõue kaitse ja kasutamise poliitikat, koostatakse maavarade maakondlikud teemaplaneeringud, antakse maavara kaevandamisega seotud lube, samuti geoloogiliste uuringute, kivimi, kaevise või katendiga seotud lube, teostatakse riiklikku järelevalvet. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Keskkonnaministeerium, Keskkonnaamet ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Mõõdik	**Algtase (2020)**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Allmaakaevandamise kao osakaal kaevandatud ja kasutuskõlbmatuks muudetud põlevkivivarust, %	28,1	29,2	29,2	29,2	29,2

Olulised teenused:

1.2.5.1. Maapõue kaitse ja kasutamise poliitika kujundamine (KeM)
Maavarade kaitse ja kasutuse integreeritud kujundamine ja rakendamine. Ministeeriumi ja valitsuse valdkonnapoliitiliste otsuste ja nende rakendamise ettevalmistamine ning EL-i otsustusprotsessis osalemine. Maavarade ning maapõue ressursside säästlikuks kasutamiseks ja kaitseks kujundatakse õigusruumi, tellitakse uuringuid ning valdkonna ekspertide kaasamiseks korraldatakse maavarade komisjoni tööd. Õigusraamistiku ja juhiste loomine, suhtlus huvigruppidega, allasutuste töö suunamine. Muldade kaitse tagamine. Põlevkivi kasutamise riiklikus arengukavas 2016–2030 seatud eesmärkide elluviimiseks tegevuste kavandamine ja rakendamine. 2018. aasta uuringuga kaardistati allmaakaevandamisega seotud varingud ja vajumid, ohtlikud surfiaugud, millest enamik on aladel, kus kaevandamisloa kehtivuse lõppemisest on möödas enam kui kümme aastat ning korrastamiskohustus ja ohutuks muutmine tuleb korraldada riigil. 2021.a jaanuaris valmisid varinguaukude tüüpprojektid ühetaoliste varingute võimalikult kiireks korrastamiseks. 2018. aastal toimus ka mahajäetud ehitusmaavarade karjääride revisjoni analüüs, mille alusel on vaja osa karjääre korrastada ja jääkvaruga karjääridele leida uus kaevandaja. Lisaks tuvastati tööde käigus ligikaudu 80 hüljatud turbakaevandamisala ehk jääksood. Suurem osa mahajäetud karjääride, ammendunud turbatootmisalade või jääksoode, varingute ja vajumite korrastamisest on planeeritud perioodi 2021–2030. a. Välja on vaja töötada ka mehhanism, mis tagaks karjääride ja kaevanduste korrastamise kaevandamisloa omaniku maksevõimetuks muutumise korral ning meetmed kahju hüvitamiseks, kui kaevandamisega ja maapõue kasutamisega on tekitatud kahju rohkem kui kümme aastat pärast kaevandamisloa kehtivuse lõppemisest.

1.2.5.2. Maavara kaevandamise loastamine (KeA)
Maavara kaevandamiseks peab kaevandaja esitama KeA-le kaevandamisloa taotluse ning pärast kaevandamist on ta kohustatud kaevandatud maa korrastama. Maa korrastamiseks peab kaevandaja kooskõlastama korrastamistingimused ja korrastamisprojekti. Pärast korrastamistöid tunnistab KeA oma haldusaktiga kaevandatud maa korrastatuks.

1.2.5.3. Maavarauuringute loastamine (KeA)
Üldgeoloogilise uurimistöö ja geoloogilise uuringu tegemiseks on vajalik uuringuluba. Üldgeoloogilise uurimistöö on maapõue geoloogilise ehituse selgitamise eesmärgil tehtav teadusuuring või geoloogiline töö. Geoloogilise uuringu eesmärgiks on maavaravaru piiritlemine ja kvaliteedi hindamine ning arvele võtmine keskkonnaregistris, mille alusel saab taotleda keskkonnaluba maavarade kaevandamiseks.

1.2.5.4. Kaevise võõrandamise ja väikesaartel kaevandamise loastamine (KeA)
Füüsilised ja juriidilised isikud peavad esitama taotluse, kes soovivad ehitise püstitamisel, maaparandustööde või põllumajandustööde käigus tekkivat ja ülejäävat kaevist võõrandada. Püsiasustusega väikesaare kohaliku omavalitsuse üksusel on õigus võtta oma ülesannete täitmiseks maavara ning maavarana arvele võtmata kivimit ja setendit sellel väikesaarel asuvalt kinnisasjalt kaevandamisloata. Maapõueseadusest tuleneb ka erisus, et väikesaared saavad taotleda maavara kaevandamist ilma maavara arvele võtmata. Selleks peab väikesaarel olev kaevandaja (KOV) esitama taotluse KeA-le.

1.2.5.5. Maapõuekaitse nõuetele vastavuse tagamine (KeA)
Järelevalvemenetluse, haldusmenetluse või süüteomenetluse toimingute teostamine maapõuekaitse valdkonnas.

Meede 1.3. Merekeskkonna ja vee kaitse ning kasutus

Eesmärk: saavutatud ning säilitatud on merekeskkonna ja pinnavee ning põhjavee hea seisund ning inimestele on tagatud taskukohane ja kvaliteetne veeteenus.

Mõõdik	**Algtase (2020)**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Mere meetmekava täitmise määr	70	100	0	0	40
Eesti mereala seisund toitainete alusel väljaspool rannikuveekogumeid (ER)	ei vähene	väheneb	väheneb	väheneb	väheneb
Mereprügi sisaldus meres on vähenenud	50	75	100	100	100
Veeteenuse keskmine hind leibkonnaliikme keskmisest netosissetulekust. Hinnatakse OECD soovitusliku piiri 3-5% alusel	1,1	1,2	1,3	1,3	1,4
Reovee kogumise ja puhastamise osas nõuetele vastavate üle 2000 ie koormusega reoveekogumisalade osakaal, %	96,50	100	100	100	100

Tegevus 1.3.1. Merekeskkonna kaitse suunamine

Eesmärk: merekeskkonna kaitseks on rahvusvahelised lepped jõustatud, rahvusvahelised kohustused täidetud, see tagab merekeskkonna kaitse Eestis ja väljaspool Eesti jurisdiktsiooni olevatel merealadel.

Eesmärgi saavutamiseks kujundatakse poliitikat ja rakendatakse meetmeid mere uurimiseks ning töötatakse välja meetmeid merekeskkonna seisundi parandamiseks, koostatakse ja esitatakse rahvusvahelisi aruandeid, kooskõlastatakse reostustõrjeplaane, antakse vee erikasutuslube ning lube mereuuringuteks Eesti merealal. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Keskkonnaministeerium, Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Mõõdik	**Algtase (2020)**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Maismaalt merre jõudvate saasteainete hulk on vähenenud	ei	jah	jah	jah	jah

Olulised teenused:

1.3.1.1. Merekeskkonna poliitika kujundamine ja rakendamine (KeM)
Merestrateegia kavandamine ja täitmine, sh õigusloome ning rahvusvahelise aruandluse korraldamine. Läänemere merekeskkonna kaitse tagamine. Kujundatakse poliitikat ja rakendatakse meetmeid laevadega levivate võõrliikide leviku piiramiseks, merekeskkonna ohutuse ja hea seisundi tagamiseks, sh rakendatakse meetmeid merest prügi eemaldamiseks või kinnipüüdmiseks merest ja jõgedest. Kehtestatakse toetusmeetmed merest toitainete eemaldamiseks, näiteks vetikate ja karpide kasvatamiseks, samuti laevade ohutuks lammutamiseks, uppunud kaubalaevade ja laevavrakkide ohutuse tagamiseks, kemikaalitankerite õnnetusteks valmisoleku tagamiseks ja nendest põhjustatud reostuskahjude hüvitamiseks ja reostuse likvideerimiseks, naftatankerite õnnetusteks valmisoleku tagamiseks ja nendest põhjustatud reostuskahjude hüvitamiseks ning reostuse likvideerimiseks. Kujundatakse poliitikat merel asetleidvate hädaolukordade lahendamiseks, ennetamiseks, valmisolekuks. Merepoliitika rakendamise seisukohalt mitmesugustele dokumentidele, lubadele, taotlustele seisukoha andmine ja arvamuse avaldamine.

1.3.1.2. Mereseire korraldamine ja aruannete avaldamine (KAUR)
Riigi kokkulepetest ja EL-i nõuetest tulenevate aruandekohustuste täitmine, sh aruannete koostamine ja edastamine lähtuvalt rahvusvaheliselt tunnustatud või riigis kokku lepitud metoodikatest. EELIS, KOTKAS, KESE, WISKI andmekogudesse sisestatud andmete avalikustamine ja klientidele edastamine avalike rakenduste, teabepäringute ja koondülevaadete vahendusel. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, mereseire mere valdkonna uuringute ning meteoroloogilise ja hüdroloogilise seire tegemisel.

1.3.1.3. Mere valdkonna analüüside tegemine (KAUR)
Mere valdkonna andmestike analüüsimine ja tulemuste tõlgendamine tellimuste kohaselt ning ekspertteadmiste jagamine. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, mereseire ning meteoroloogilise ja hüdroloogilise seire tegemisel.

1.3.1.4. Reostustõrjeplaani kooskõlastamine (KeM)

Vaadatakse läbi ja hinnatakse sadama valmidust reostusõnnetustega toimetulekuks, juhendatakse sadamapidajaid, kinnitatakse sadamapidaja reostustõrjeplaan. Igal sadamal, mis võtab vastu laevu või mis käitleb kütust, on reostusõnnetuse oht. Seetõttu peab iga sadam olema valmis vastavalt ohu iseloomule sellega toime tulema. Eestis on enam kui 200 sadamat, kõikidel sadamatel vajadust reostustõrje plaani olemasoluks ei ole. Need, kus reostustõrje plaan peab olema, peab olema see ka regulaarselt ajakohastatud. Reostustõrjeplaan edastatakse pärast kinnitamist Sadamaregistrisse, kus see tehakse kättesaadavaks päästega tegelevatele asutustele.

1.3.1.5. Merega seotud lubade taotlemine (KeM)

Teiste riikide lippude all sõitvad laevad peavad mereuuringuteks Eesti merealal taotlema luba. Nõue tuleneb ÜRO rahvusvahelises mereõiguse konventsioonist. Teiste riikide laevad teevad mereuuringuid Eesti merealal peamiselt rahvusvahelise koostöö raames kokkulepitud mere seisundi hindamiseks. Kuid uuringud võivad hõlmata ka muid merega seotud aspekte. Kokku menetletakse aastas kuni kümme mereuuringute luba, enamasti taotlevad luba Läänemere piirkonnas liikuvad ning Läänemere riikidele kuuluvad uurimislaevad. Uuringuloa menetlemise käigus vaadatakse üle plaanitavate uuringute sisu, veeproovide võtmise kohad ning kavandatud andmete kogumine. Loa menetluse käigus lepitakse kokku ka tingimused, mida uurimislaev peab täitma, näiteks esitama kogutud andmed Eesti ametiasutustele või kaasama uuringutesse Eesti teadus- ja arendusasutuse esindaja. Uuringuluba antakse üldjuhul koos laevaloaga, mis annab õiguse laevale siseneda ja liikuda Eesti merealal. Vastavalt veeseadusele ja Londoni konventsioonile ja protokollile on KeM pädev asutus andmaks loa tegevusteks merealadel, mis asuvad väljaspool riikide jurisdiktsiooni. Praktikas pole ühtegi sellist luba Eestis kunagi välja antud, kuid õigusaktist ja rahvusvahelistest kokkulepetest tulenevalt peab Eesti ametiasutus olema valmis selle toimingu tegema, kui Eesti ametiasutuse poole mõni loa taotleja, mistahes riigis pöörduma peaks.

Tegevus 1.3.2. Vee säästliku kasutamise ja kaitse tagamine

Eesmärk: vee kasutamine ja kaitse on korraldatud viisil, mis tagab veekogumite hea seisundi saavutamise ja säilitamise ning tagab inimestele kvaliteetse joogivee ja taskukohase veeteenuse.

Eesmärgi saavutamiseks kavandatakse muu hulgas meetmeid veekogumite hea seisundi saavutamiseks, sh põllumajandusliku hajukoormuse vähendamiseks, ja ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse tagamiseks ning korraldatakse nende rakendamist, määratakse reoveekogumisalad, hinnatakse ja kehtestatakse põhjaveevarud ning korrastatakse jääkreostusobjekte. Korraldatakse veemajandusega seotud tegevustes kvalifikatsiooni taotlemist, antakse veelube, hinnatakse veekogumite seisundeid ja koormusi, koostatakse ja esitatakse rahvusvahelisi aruandeid, teostatakse riiklikku järelevalvet. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Keskkonnaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Mõõdik	Algtase (2020)	2022	2023	2024	2025
Ühiskanalisatsiooniga liitunud elanike osakaal	83	83	83	84	84
NTA põhjavee seirepunktide protsent, kus nitraatiooni sisaldus ületab 40 mg/l ei suurene algtasemega võrreldes	37,6%	<37,6	<37,6	<37,6	<37,6

Olulised teenused:

1.3.2.1. Vee kasutamise ja kaitse poliitika kujundamine ja rakendamine (KeM)
Veekaitse ja kasutamisega seotud õigusaktide väljatöötamine, menetlemine ja vastuvõtmine. Veekogumite hea seisundi saavutamiseks meetmete kavandamine ja nende rakendamise korraldamine. Reoveekogumisalade moodustamine ja muutmine, põhjaveevarude hindamine ja kehtestamine ning jääkreostusobjektide korrastamine.

Veekogumite hea seisundi saavutamiseks ja üleujutusohuga seotud riskide maandamiseks tegeletakse perioodil 2022–2027, veemajanduskavade meetmeprogrammide ning üleujutusohuga seotud riskide maandamiskavade rakendamisega. Põllumajanduse mõju vähendamiseks veele nitraaditundlikul alal jätkub 2021. aastal kinnitatud NTA tegevuskava 2021–2024 elluviimine. 2022. aastal kehtestatakse ajakohastatud ohtlike ainete piirnormid heit- ja reoveele, et paremini kontrollida ohtlike ainete heiteid nende tekkeallikast kuni veekeskkonda juhtimiseni. Põhjaveevarude säästmiseks valmistatakse ette puhastatud reovee taaskasutuse miinimumnõuete rakendumist 2023. aastal vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL) 2020/741. 2022. aastal jätkub ka 2019. aastal käivitunud *Life* integreeritud veemajanduse projekti (kaasrahastus 2014–2020 *Life* programmist) rakendamine, mille raames viiakse ellu Viru alamvesikonna veekogumite hea seisundi saavutamiseks vajalikud meetmed kuni 2028. aasta lõpuni. Näiteks aastal 2022 valmivad Pahnimäe endise asfaltbetoonitehase pinnase puhastamise laborikatsed ja katsetulemuste analüüs, aastal 2022 jätkub Rakvere Soolikaoja seisundi parandamise katse taimtervendamise meetodil, aastaks 2023 puhastatakse Erra jõel Uhaku karstialal 15 935 m3 jääkreostust ning Purtse jõel Püssi paisule rajatakse kalade läbipääsuks kärestik-kalapääs.

1.3.2.2. Veeteenuse osutamise poliitika kujundamine ja rakendamine (KeM)
2023. aastal kehtestatakse uue ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse alusel alamaktid, et uus seadus koos alamaktidega saaks jõustuda 2023. a. Uus seadus teeb hinna kujundamise põhimõtted selgemaks, suurendab teenuse toimepidevust ja jätkusuutlikkust ning teeb purgimisteenuse paremini kättesaadavaks. Jätkub 2020. a alustatud töö visiooni väljatöötamisega, kuidas riik peab tulevikus kujundama ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse osutamise poliitikat, et teenuse toimepidevus oleks tagatud ka pikemas vaates väiksemates piirkondades. Konkreetne tegevuskava vee-ettevõtluse reformimiseks valmib 2022. aastal.
2021. aasta alguses jõustus uus joogivee direktiiv, mis tuleb kootöös Sotsiaalministeeriumi ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga Eesti õigusesse hiljemalt 2023. a alguseks üle võtta. Uue joogivee direktiiviga nähakse joogivee terviseohutuse tagamiseks ette senisest märksa komplekssem riskipõhine lähenemine, vaadeldes joogiveevarustuse tagamise ahelat ühe tervikuna, hinnates ahela erinevates osades esineda võivad riskid ja vastavalt sellele kavandades

meetmeid joogivee terviseohutuse tagamiseks ja kontrollimiseks. Senisest suuremat tähelepanu pööratakse joogivee kvaliteedi tagamise läbipaistvusele parandamaks tarbijate usaldust kraanivee osas vähendades seeläbi pudelivee tarbimist ja seeläbi ökoloogilist jalajälge keskkonnale. Direktiivi kohaselt tuleb edendada ka inimeste juurdepääsu joogiveele.

1.3.2.3. Veemajandusega seotud tegevustes kvalifikatsiooni taotlemine (KeM)
Veeproovivõtjatele koolituse ja atesteerimise korraldamine, reoveepuhastite ja veetöötlusjaamade operaatorite koolitamine, referentlaborile tegevusvolituste andmine ja hüdrogeoloogiliste tööde tegevuslubade väljastamine. Tagatud on veeuuringute ja hüdrogeoloogiliste uuringute kvaliteet ja usaldusväärsed andmed keskkonnaseisundi kohta ning ja reoveepuhastite ja veetöötlusjaamade nõuetekohane opereerimine.

1.3.2.4. Vee erikasutuse loastamine (KeA)
Füüsiline või juriidiline isik, kellel on keskkonnaseadustiku üldosast ja veeseadusest tulenev kohustus taotleda planeeritud tegevusteks keskkonnaluba, peab loa taotluse Keskkonnaametile esitama keskkonnaotsuste infosüsteemis KOTKAS. Loaga määratakse keskkonnanõuded, samuti kaasneb loaga aruandluskohustus.

1.3.2.5. Veevaldkonna tegevuste registreerimine (KeA)
Veeseaduses toodud veekeskkonnariskiga tegevust kavandav füüsiline või juriidiline isik peab registreerima planeeritud tegevuse KeAs vähemalt üks kuu enne tegevuse alustamist. KeA teeb haldusmenetluse käigus otsuse tegevuse registreerimise või sellest keeldumise kohta. Veeseaduse kohaselt tuleb KeAd teavitada sõnnikuauna asukohast või veekaitsevööndis karjatamise alustamisest.

1.3.2.6. Veemajanduskava rakendamine (KeA)
KeA koostab kaheks aastaks meetmeprogrammi tegevuskava, kaasates kohalikud omavalitused, Põllumajandusameti ja teised asjast huvitatud isikud. KeA juhib KeM haldusala väliste tegevuskavas planeeritud meetmete rakendajate tähelepanu nende kohustustele ning toetab pädevuse piires rakendajaid meetmete ellu viimisel. KeA koostab igal aastal meetmeprogrammi rakendamise ülevaate meetmeprogrammi rakendamise tegevuskava kohaselt ning esitab selle veemajanduskomisjonile heakskiitmiseks meetmeprogrammi rakendamisele järgneva aasta 1. aprilliks.

1.3.2.7. Veevaldkonna kooskõlastuste andmine (KeA)
Füüsilised ja juriidilised isikud peavad kooskõlastama KeAga veeseadusega määratletud tegevused (nt soovi vähendada veehaarde sanitaarkaitseala). Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse kohaselt peab KOV kooskõlastama ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava KeA-ga ja ehitusseadustiku järgi peab KeA kooskõlastama puuraugu või –kaevu ehitusloa taotluse ning hindama projekti vastavust nõuetele. Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet teeb hoonestusloa menetluse algatamise või algatamata jätmise otsuse pärast asjaomastelt asutustelt (sh KeA) arvamuse saamist ning Põllumajandusamet esitab KeAle maaparandushoiukava kooskõlastamiseks. KeA kontrollib selle vastavust veeseaduse, looduskaitseseaduse jms õigusaktide nõuetele.

1.3.2.8. Vee valdkonna analüüside tegemine (KAUR)
Vee valdkonna andmestike analüüsimine ja tulemuste tõlgendamine tellimuste kohaselt ning ekspertteadmiste jagamine. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, pinnavee ja põhjavee seire tegemisel ning keskkonnakaitseluba omavate isikute käitise tegevuse aastaaruannetest.

1.3.2.9. Veeseire korraldamine ja aruannete avaldamine (KAUR)
Riigi kokkulepetest ja EL-i nõuetest tulenevate aruandekohustuste täitmine, sh aruannete koostamine ja edastamine lähtuvalt rahvusvaheliselt tunnustatud või siseriiklikult kokku lepitud metoodikatest. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, pinnavee ja põhjavee seire tegemisel ning keskkonnakaitseluba omavate isikute käitise tegevuse aastaaruannetest. EELIS, KOTKAS, KESE andmekogudesse sisestatud andmete avalikustamine ja klientidele edastamine avalike rakenduste, teabepäringute ja koondülevaadete vahendusel.

1.3.2.10. Hüdroloogilised vaatlused ja seire korraldamine (KAUR)
WISKI andmekogusse sisestatud andmete avalikustamine ja klientidele edastamine avalike rakenduste, teabepäringute ja koondülevaadete kaudu. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, meteoroloogilise ja hüdroloogilise seire tegemisel.

1.3.2.11. Hüdroloogiliste analüüside tegemine (KAUR)
Andmete statistiline analüüs, kliendispetsiifiline andmeanalüüs, GISi andmete analüüs ja insenertehnilised arvutused. Sisevete hüdroloogiline prognoos seisneb prognoosmudeli (SWAT) lähtestamises algandmetega, mudeli kalibreerimist, valideerimist, väljundi visualiseerimist ja prognoosi uuendamist. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, meteoroloogilise ja hüdroloogilise seire tegemisel.

1.3.2.12. Veekaitse nõuetele vastavuse tagamine (KeA)
Järelevalvemenetluse, haldusmenetluse või süüteomenetluse toimingute teostamine veekaitse valdkonnas.

1.3.2.13 Keskkonnaprojektide juhtimine (vesi) (KAUR)
Veevaldkonna projektide juhtimine ja erinevate tegevuste teostamine. Life IP CleanEST projekti tegevused. LIFE IP CleanEST on veemajanduse integreeritud projekt, mis keskendub Ida- ja Lääne-Virumaa veekogumite seisundi parandamisele. Projekt katab kokku 240 000 hetktarit, hõlmates ühtekokku 574 km ulatuses vooluveekogusid ja ligi 160 000 hektarit rannikuveekogusid.

Meede 1.4. Elusloodus kaitse ja kasutus

Eesmärk: liigid ja elupaigad on soodsas seisundis, maastikud on mitmekesised ning metsa majandatakse jätkusuutlikult.

Mõõdik	Algtase (2020)	2022	2023	2024	2025
Asjakohaste kaitsekorralduskavadega kaetud Natura loodusalade osakaal (% pindalast)	84	vähemalt 86	vähemalt 86	vähemalt 86	vähemalt 86
I kaitsekategooria ja muude ohustatud liikide kaetuse % tegevuskavaga	56	65	70	75	80
Metsanduse arengu suunamise eesmärgid on kokku lepitud	ei	jah	jah	jah	jah
Pikas perspektiivis kasutatakse puitu kui taastuvat loodusressurssi puidutööstuses ning energeetikas kuni juurdekasvu ulatuses	jah	jah	jah	jah	jah
Metsade uuendamise osakaal uuendusraiete mahust, %	61	vähemalt 50	vähemalt 50	vähemalt 50	vähemalt 50
Suurkiskjate populatsioonide reguleerimiseks on seatud küttimismahud suurkiskjate kaitse ja ohjamise kava eesmärkide järgi	jah	jah	jah	jah	jah

Tegevus 1.4.1. Elurikkuse kaitse tagamine

Eesmärk: liikide ja elupaikade soodne seisund ning maastike mitmekesisus on tagatud, nii et elupaigad toimivad ühtse ökoloogilise võrgustikuna ja elurikkuse poolt pakutavad ökosüsteemiteenused on jätkusuutlikud.

Eesmärgi saavutamiseks kujundatakse ja rakendatakse looduskaitsepoliitikat, kavandatakse meetmeid liikide ja elupaikade soodsa seisundi ja maastike mitmekesisuse saavutamiseks muutuva kliima tingimustes ning korraldatakse nende rakendamist sh taastatakse elupaiku, tõrjutakse võõrliike jm, tehakse elusloodus rakendusuuringuid ja seiret, koostatakse ja esitatakse rahvusvahelisi aruandeid, võetakse loodusväärtusi riikliku kaitse alla, koostatakse tegevuskavasid ja kaitsekorralduskavasid (sh üle-euroopalise loodusväärtuste võrgustiku Natura 2000 kaitse tõhusaks korraldamiseks), antakse lube ohustatud liikidega legaalseks kaubitsemiseks, antakse looduskaitse piirangutega seotud kooskõlastusi ja lube, teostatakse riiklikku järelevalvet, jagatakse looduskaitseteavet, arendatakse ökosüsteemiteenuste kaardistamise hindamise ja taastamise süsteemi jm. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu

saavutada: Keskkonnaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Mõõdik	**Algtase (2020)**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Hoolduses olevate poollooduslike koosluste pindala (ha)	37 770	43 000	45 000	47 000	48 000
Liigikavade I ja II prioriteedi tegevuste täitmine (%)	85	90	90	90	90
Kaitsekorralduskavade vahehindamine (aastas vahehinnatavate kavade % kõigist kavadest)	7	20	20	20	20
Taastatavate elupaikade pindala aastas	5000	4000	4000	4000	4 000

Olulised teenused:

1.4.1.1. Looduskaitsepoliitika kujundamine ja rakendamine (KeM)
Looduskaitsealane õigusloome ning õigusnormide väljatöötamine ja rakendamine, EL-i struktuuritoetuse kasutamise planeerimises ja korraldamises osalemine, looduskaitse strateegiliste dokumentide koostamine ja rakendamine, uuringute ja analüüside tellimine, riiklik looduskaitsealane aruandlus. EL-i õigusaktidest ja rahvusvahelistest konventsioonidest tulenevate nõuete täitmine, sh EL elurikkuse strateegia eesmärkide elluviimise koordineerimine; ja muu rahvusvaheline koostöö, looduskaitsevaate andmine teiste valdkondade poliitika kujundamisse, looduskaitseinfo avalikustamine ja teabe jagamine. Looduskaitse populariseerimine, ekspert- ja hindamiskomisjonide ning töörühmade töös osalemine ja eksperthinnangute andmine. Looduskaitsevaldkonna infosüsteemide (sh EELIS) arendamise korraldamises osalemine, GMO keskkonda viimise loa väljastamine. Looduskaitsepoliitika elluviimise põhialuseks on looduskaitse arengukava aastani 2020. Selle alusel on koostatud teised valdkondlikud strateegilised kavad, sh pärandniitude tegevuskava aastani 2027 ja kaitstavate soode tegevuskava aastani 2023, mille alusel kavandatakse ja viiakse ellu tegevusi koosluste seisundi parandamiseks (mh taastamine ja hooldus) nii elurikkuse säilitamiseks kui ka süsiniku sidumise suurendamiseks. Looduskaitse strateegilised eesmärgid on kavas uuendada uue keskkonnavaldkonna arengukava (KEVAD) uuendamisel. Kõigi kaitstavate loodusobjektide kaitsekord tuleb viia vastavusse looduskaitseseadusega hiljemalt 2023. aasta 1. maiks. Looduskaitseteavituse keskseks eesmärgiks on maaomanike parem informeerimine nende maal paiknevatest loodusväärtustest ning igaühe loodushoiu põhimõtete selgitamine üldsusele. Looduskaitsepiirangute kompenseerimise süsteemi ja looduskaitsetöödega seotud toetusmeetmete tõhusa toimimise tagamine.

1.4.1.2. CITES loa taotlemine (KeM)
Ohustatud liikidega legaalseks kaubitsemiseks lubade väljastamine.

1.4.1.3. Elusloodu se valdkonna analüüside tegemine (KAUR)
Erinevate elurikkuse või looduskaitse andmete, sh ökosüsteemiteenuste kohta, analüüsimine koos neid mõjutavate keskkonnateguritega või muude näitajatega. Otsuste tegemiseks vajalikud ülevaated loodusväärtuste asukoha ja leviku kohta ning nende seisundi hinnangud piirkondlikul või üleriigilisel tasandil. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse

peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, elustiku mitmekesisuse ja maastike seire tegemisel.

1.4.1.4. Elusloodus seire korraldamine ja aruannete avaldamine (KAUR)
Riigi kokkulepetest ja EL-i nõuetest tulenevate aruandekohustuste täitmine, sh aruannete koostamine ja edastamine lähtuvalt rahvusvaheliselt tunnustatud või siseriiklikult kokku lepitud metoodikatest. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, elustiku mitmekesisuse ja maastike seire tegemisel. Elusloodus rakendusuuringute tegemine. Andmekogudesse sisestatud elusloodus andmete sh looduskaitseliste piirangute teabe avalikustamine ja klientidele edastamine avalike rakenduste, teabepäringute ja koondülevaadete kaudu.

1.4.1.5. Looduskaitsetööde korraldamine (KeA)
Loodusväärtuste seisundi säilitamiseks ja parandamiseks vajalike tööde tellimine, arvestades kaitsekorralduskavades, liigi kaitse ja ohjamise tegevuskavades ning elupaiga tegevuskavades kirjeldatud eesmärke ja vajadusi. Füüsilisel või juriidilisel isikul on võimalik taotleda loodushoiutoetust pool-loodusliku koosluse taastamistöödeks või taastatavale alale karjaaia rajamiseks. Toetust on õigus taotleda kaitsealal, hoiualal või püsielupaigas asuva kinnisasja maad õiguslikul alusel kasutaval valdajal. KeA kooskõlastab pool-looduslike alade hooldamise tingimused, sh annab välja lisa- ja eritingimused ning vajaduse korral väljastab hekseldamisloa, ning kontrollib ka hooldusnõuete täitmist. KeA kontrollib looduskaitseseadusest (sh ka kaitse-eeskirjadest) tulenevate nõuete täitmist põllumajandusmaal, mis jääb NATURA 2000 alale.

1.4.1.6. Loodusväärtuste riikliku kaitse korraldamine (KeA)
Loodusväärtuste (alad, liigid, üksikobjektid, kivistised) kaitsekordade väljatöötamine, muutmine ja tutvustamine avalikkusele. Vajadus tuleneb loodusväärtuste esinemisest ja leidmisest, protsessi algatamise ettepaneku teevad enamasti eksperdid või huvigrupid (sh üksikisikud, kogukonnad, MTÜd, äriühingud), otsuse protsessi algatamise kohta teeb KeM. Maaomaniku teavitamine I kaitsekategooria liigi elupaigast või püsielupaigast tulenevatest piirangutest tema maal. KeA edastab maaomanikule kaitsekohustuse teatise, kus kirjeldatakse piiranguid ja lubatud tegevusi lähtuvalt konkreetse kaitsealuse liigi elupaiganõudlusest ja looduskaitseseadusest.

1.4.1.7. Kaitsekorralduslike tegevuste planeerimine (KeA)
Kaitsekorralduskava on kaitstava ala looduskaitseliste tööde rakendusplaan, mis annab ülevaate ala väärtustest ja töödest, mida oleks vaja teha lähima kümne aasta jooksul. Sisaldab ka loodusväärtuste inventuure. Looduskaitseliste töödega tegelevatele asutustele ja kodanikele on see aluseks tööde tegemisel. Elupaiga tegevuskava on plaan mis koostatakse kindlat tüüpi või tüübirühma kuuluvate elupaikade kaitse korraldamiseks. Liigi tegevuskava on plaan mis koostatakse kindla kaitsealuse liigi kaitse või võõrliigi ohjamise korraldamiseks.

1.4.1.8. Loomade tekitatud kahjude hüvitamine (KeA)
Põllumajanduse ja kalandusega tegelevad füüsilised ja juriidilised isikud, kelle varale (saagikusele) on linnud/loomad tekitanud kahju, võivad esitada KeA-le kahju hüvitamise taotluse. KeA hindab kahju, teeb otsuse selle hüvitamise ulatuse ja suuruse kohta ning maksab hüvitise välja. Osaliselt hüvitatakse ka ennetustööde maksumus.

1.4.1.9. Kaitstavatel loodusobjektidel olevate maade riigile omandamine (KeA)
Kaitstaval loodusobjektil paikneva kinnisasja, mille kasutust kaitsekord oluliselt piirab, omandab riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. KeA

valmistab KeMile ette protsessi sisudokumentatsiooni (sh omandamise algatamise ja omandamise käskkirjade eelnõud), selgitab välja kinnisasja väärtuse ja peab kinnisasja omanikuga läbirääkimisi.

1.4.1.10. Looduskaitsepiirangutega seotud tegevuste loastamine (KeA)
Füüsilised ja juriidilised isikud peavad taotlema KeA luba looduskaitseseaduses määratud tegevustele (nt loodusvarade kasutamine, sihtkaitsevööndis keeluajal liikumine, rahvaürituste korraldamine, väikeehitise ehitamine, loomaia tegevusluba, liigi ümberasustamine, loomaliigi kasutamine teaduse otstarbel, loomade märgistamine, mingi ja kähriku pidamise luba, kaaviari käitlemise majandustegevusteade). KeA-le tuleb esitada taotlus, mis peab sisaldama tegevuse kirjeldust ja asukohta. KeA ei kooskõlasta tegevust, kui see võib kahjustada kaitsealuse liigi või elupaigatüübi soodsat seisundit või on vastuolus isendikaitse sätetega. Looduskaitseseaduse ja seda toetavate ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse sätete kohaselt ei tohi kaitsealal, hoiualal, püsielupaigas ja kaitstava looduse üksikobjekti kaitsevööndis ilma kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekuta kehtestada planeeringut või lubada ehitustegevust. Planeeringu koostamise korraldaja ja ehitustegevuseks loa andja peab saama KeA-lt nõusoleku enne planeeringu kehtestamist ja ehitusdokumentide andmist. Samuti on enne maakorraldustoiminguid vaja taotleda kaitseala valitsejalt nõusolek või seisukoht.

1.4.1.11. Looduskaitse nõuetele vastavuse tagamine (KeA)
Järelevalvemenetluse, haldusmenetluse või süüteomenetluse toimingute teostamine looduskaitse valdkonnas.

1.4.1.12. Abitute loomade abistamine (KeA)
KeA korraldab koostöös erasektoriga hättasattunud ja abitusse olukorda jäänud (vigastatud) metsloomade ravimist ning vajaduse korral ka eutaneerimist. Terveks ravitud metsloomad viiakse loodusesse tagasi.

1.4.1.13. Loodusväärtuste uuringute korraldamine ja kaitse tulemuslikkuse hindamine (KeA)
KeA tellib loodusväärtuste kaitse planeerimiseks ja korraldamiseks uuringuid ja inventuure ning need avalikustatakse KeA kodulehel. KeA kodulehele pannakse lisaks tellitud tööde nimekirjale ka nende uuringute lõpparuanded, mida võib avalikustada (ei sisalda tundlikku liigiinfot). Loodusväärtuste kaitseks kehtestatud meetmete ja kaitse korralduse tulemuslikkuse hindamine sisaldab nii KeA enda töötajate tehtavat analüüsi kui ka välistelt ekspertidelt sisseostetavaid uuringuid, analüüse jms.

Tegevus 1.4.2. Metsanduse arengu suunamine

Eesmärk: metsade tootlikkus ja elujõulisus ning metsade mitmekesine, tõhus ja jätkusuutlik kasutamine on tagatud.

Eesmärgi saavutamiseks kujundatakse ja rakendatakse metsapoliitikat, antakse vääriselupaiga väljavaliku eksperdi tunnistusi, koostatakse ja esitatakse rahvusvahelisi aruandeid, teostatakse riiklikku järelevalvet, peetakse metsaressursi ja geenireservmetsade arvestust, antakse metsakorraldajate kutsetunnistusi ja metsakorraldustööde tegevuslube, avaldatakse metsastatistikat, metsateatised registreeritakse riiklikus metsaregistris, sõlmitakse erametsaomanikega vääriselupaiga kaitselepinguid, sertifitseeritakse metsapuude seemneid ja metsataimi jm. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Keskkonnaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Mõõdik	Algtase (2020)	2022	2023	2024	2025
Geenireservimetsade pindala (ha)	2206	2206	2206	2206	2206
Riigimetsamaa pindala osakaal maismaapindalast, %	26	Vähemalt 20	Vähemalt 20	Vähemalt 20	Vähemalt 20

Olulised teenused:

1.4.2.1. Metsapoliitika kujundamine ja rakendamine (KeM)
Metsanduse arengukava rakendamine, hoides metsapoliitika õigusloome ajakohasena, tagades metsaressursi arvestuse riikliku registri toimimise, korraldades metsandustoetuste rakendamist, tehes ja tellides analüüse ning kaasates ja teavitades avalikkust. Kohustuslike aruannete tähtaegne koostamine ja esitamine. Metsapoliitika kujundamine ja Riigikogule järgmise perioodi valdkonna arengukava eelnõu esitamine. Rahvusvahelises valdkonna strateegiate arendamises ja õigusloomes osalemine. Puidu kui CO_2 siduja ja keskkonnasäästliku ehitusmaterjali kasutamist ning puidu väärindamist aitab propageerida uus rajatav keskkonnamaja.

1.4.2.2. Vääriselupaiga väljavaliku eksperdi tunnistuse taotlemine (KeM)
Vääriselupaiku välja valivatele isikutele pädevuskoolituste korraldamine ja -tunnistuse väljastamine.

1.4.2.3. Kultiveerimismaterjali sertifitseerimine ja järelevalve (KeA)
Kultiveerimismaterjali riiklik järelevalve ning metsa ja kultiveerimismaterjali ohtlike kahjustajate monitoorimine. KeA osutab kultiveerimismaterjali küsimustes liikmesriikidele haldusabi ning peab vastavat arvestust, peab kultiveerimismaterjali tarnimise arvestust, kogub ja väljastab kultiveerimismaterjali statistilist infot, peab algmaterjali andmenimistut. Metsapuude seemnete kvaliteedi analüüs ning metsapuude seemnete ja metsataimede sertifitseerimine. Peetakse arvestust geenireservimetsade ja nende kasutamise kohta. KeA annab kultiveerimismaterjali impordilube, menetleb metsapuude taimeliigi mikropaljundamise tegevuslube ja metsapuude seemne pakendamise lube.

1.4.2.4. Metsamajanduse loastamine (KeA)
Metsaomanik peab metsaraieks või avastatud metsakahjustuse korral esitama KeA-le metsateatise. KeA sisestab, töötleb, registreerib ning väljastab metsateatiste ning välitööde, metsauuendus- ja metsakaitseekspertiisi andmeid riiklikus metsaregistris. Koostab vajaduse korral või taotluse laekumisel metsauuenduse ekspertiise. KeA hindab metsakahjustusi ja annab nende likvideerimiseks soovitusi. Teavitab metsaomanikke kahjustustest metsas, teeb ettekirjutusi kahjustuste likvideerimiseks. Metsakaitseabinõude tutvustamine/soovitamine kahjustuste edaspidiseks ärahoidmiseks. Raiete lubamine kahjustatud metsaosades. Kontrollitakse, et lageraielankide seadusjärgne uuenemine/uuendamine oleks tagatud. Teavitatakse metsaomanikke probleemidest metsa uuendamisel.

1.4.2.5. Vääriselupaikade hindamine ja järelevalve (KeA)
KeA kontrollib VEP tunnistusega isikute poolt esitatud vääriselupaikade vastavust kriteeriumitele ja edastab uued VEP-d registrisse kandmiseks KAUR-le. KeA edastab KAUR-le ka ettepanekud olemasolevate ja registris olevate vääriselupaikade piiride muutmiseks või registrist kustutamiseks ja teeb hinnapakkumisi erametsaomanikele

väärislupaiga kaitselepingute sõlmimiseks, kontrollib lepingutega kaitstud väärislupaikade säilimist igal aastal. Edastab lepingu rikkumise korral info SA-le Erametsakeskusele.

1.4.2.6. Metsavaldkonna analüüside tegemine (KAUR)
Metsavaldkonna andmestike analüüsimine, prognooside andmine ja tulemuste tõlgendamine tellimuse järgi ning ekspertteadmiste jagamine. Metsa valdkonna analüüsid ja prognoosid on aluseks otsuste tegemisel metsade säästlikuks majandamiseks. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, metsaseire tegemisel.

1.4.2.7. Metsaseire korraldamine ja aruannete avaldamine (KAUR)
Riigi kokkulepetest ja EL nõuetest tulenevate aruandluskohustuste täitmine, sh aruannete koostamine (metsaseire aruanne, metsasektori turuülevaade) ja edastamine lähtuvalt rahvusvaheliselt tunnustatud või riigisiseselt kokku lepitud metoodikatest. Lisaks aruannetele sisustatakse mitmesuguseid rahvusvahelisi küsimustikke (ÜRO FAO metsaressursside hindamise küsimustik, puidukomitee ja puiduenergia küsimustik UNECE-le, jne). Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, metsaseire tegemisel. Metsavarude suuruse, seisundi ja kasutamise kohta andmete kogumine, talletamine, töötlemine ja avalikuks tegemine.

1.4.2.8. Metsakorraldajate kutsetunnistuse ja metsakorraldustööde tegevuslubade taotlemine (KAUR)
Metsakorraldustööde tegijate atesteerimine, kutsetunnistuste väljastamine ja metsakorraldusettevõtetele tegevusloa väljastamine taotluste alusel. Metsakorraldustöid võivad teha ainult asjakohast tegevusluba ja tunnistust omavad isikud, et oleks tagatud kindlad standardid ja ühtsed põhimõtted metsa kasutamisel.

1.4.2.9. Metsakasutuse nõuetele vastavuse tagamine (KeA)
Järelevalvemenetluse, haldusmenetluse või süüteomenetluse toimingute teostamine metsanduse valdkonnas.

Tegevus 1.4.3. Jahinduse arengu suunamine

Eesmärk: jahiulukiliikide mitmekesisus ning elupaikade ja liikide vahelise ökoloogilise tasakaalu säilitamine on tagatud.

Eesmärgi saavutamiseks kujundatakse ja rakendatakse jahinduspoliitikat, antaks jahinduse valdkonna lube ja jahipiirkonna kasutusõiguse lube, teostatakse riiklikku järelevalvet jm. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Keskkonnaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Mõõdik	**Algtase (2020)**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Hundipesakondade arv sügisese loenduse põhjal, tk	26-30	15–25	15–25	15–25	15-25

Olulised teenused:

1.4.3.1. Jahinduspoliitika kujundamine ja rakendamine (KeM)
Jahinduspoliitika õigusaktide ajakohasena hoidmine ning avalikkuse kaasamine ja teavitamine õigusaktide muudatustest. Koostatakse ja esitatakse tähtajaks kohustuslikud aruanded ning need tehakse avalikkusele kättesaadavaks. Tagatakse ulukiressursi säästlik kasutamine jahiseaduse rakendamise ning jahikoerte ja jahimeeste tunnistuste andmise kaudu.

1.4.3.2. Jahipidamise nõuetele vastavuse tagamine (KeA)
Järelevalvemenetluse, haldusmenetluse või süüteomenetluse toimingute teostamine jahivaldkonnas.

1.4.3.3. Jahinduse loastamine (KeA)
KeA-lt tuleb taotleda luba, mis võimaldab korraldada jahipidamist väljaspool jahiaega. See annab võimaluse vältida ulukite tekitatud kahjusid (nt suurkiskjad). Lisaks saab KeA anda vajaduse korral (nt kahjustuste ennetamiseks, edasiste kahjustuste vältimiseks) loa jahipidamiseks aladel, millel puudub jahipiirkonna kasutaja. Luba antakse ka jahikoerte katsetusteks ajal, mil jahikoeraga jahipidamine on keelatud, sest koeri tuleb õpetada pikema perioodi vältel kui jahiaeg seda pakkuda saab ning huvilistele on loodud võimalus endale tehiskeskkonnas loomi kasvatada ja neid endale sealt ka küttida. Luba antakse ka loodusesse sattunud jahieeskirjas nimetamata võõrliigi surmamiseks. Jahipiirkonna moodustamine võimaldab jahipiirkonda kasutusse anda ning piiride muutmine kunagi kehtestatud piire praktikast tulenevatel põhjustel muuta.
Jahipiirkonna kasutusõiguse luba võimaldab moodustatud jahipiirkonda kasutusse anda ning sellega tagada ulukite arvukuse reguleerimine ning seeläbi kahjustuste vältimine sellel alal.

1.4.3.4. Jahindusnõukogu töö korraldamine (KeA)
Jahindusnõukogu töö korraldamine ja teenindamine.

1.4.3.5. Ulukiseire korraldamine ja analüüside tegemine (KAUR)
Elustiku sh loodusvaraks olevate ulukite asurkondade seisundi, seiremeetodite indikatiivsuse, kaitsekorralduslike meetmete tõhususe hindamiseks on vajalik teha spetsiifilisi rakendusuuringuid.

Meede 1.5. Ruumiandmete ja ilmainfo tagamine ning maatoimingud

Eesmärk: kvaliteetsete ruumiandmete ja ilmainfo kättesaadavus on tagatud ning maatoimingud on otstarbekalt läbiviidud.

Mõõdik	Algtase (2020)	2022	2023	2024	2025
Valitsemise eesmärgiga maade osakaal, %	93	100	100	100	100
Registrisse kantud osa Eesti maismaa territooriumist, %	99,96	100	100	100	100
Maakatastris oleva informatsiooni täielikkus, %	85	95	100	100	100
Klientide rahulolu Maa-ameti kaardirakenduste ja teenustega, %	83	85	86	87	88
Meteoroloogilist (sh hoiatused) infot kasutavate sihtrühmade rahulolu	4,7	4,7	4,8	4,9	4,9
Seirevõrgu (meteojaamade) automatiseeritus, %	96	96	99	99	99
Hoiatuste õigustuvus	93,5	98	99	99	99

Tegevus 1.5.1. Maatoimingute korraldamine

Eesmärk: riigil on läbipaistev maapoliitika, mis tagab maa otstarbeka, säästliku ja heaperemeheliku haldamise.

Eesmärgi saavutamiseks kujundatakse ja rakendatakse riigi maapoliitikat ning korraldatakse riigi maatoiminguid, sh viiakse läbi maareform, peetakse maa arvestust, korraldatakse riigile maa omandamist jm. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Keskkonnaministeerium, Maa-amet ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Mõõdik	Algtase (2020)	2022	2023	2024	2025
Reformitud maaüksuste arv aastas	26978	3200	2100	1000	700
Maa-ameti hallata olev riigimaa (kinnisasjade) arv	22600	19000	18000	17000	16000

Olulised teenused:

1.5.1.1. Riigi maatoimingute korraldamine (MA)

Riigi maatoimingud hõlmavad maareformi elluviimist, riigile maa omandamist ja riigi maakorraldust ning riigimaa haldamist, seal hulgas kasutusse andmist ja võõrandamist, maade arvestuse pidamist ning planeeringutele ja ehitusprojektidele seisukohtade andmist. Maareformi lõpetamiseks on vaja lõpuni viia ligikaudu 21 500 menetlust maa eraomandisse andmiseks, riigi omandisse jätmiseks või munitsipaalomandisse andmiseks. Riigi ja munitsipaalmaa saab valdavalt vormistatud 2022. aasta lõpuks. Eraisikutega seotud

menetlustele kulub vähemalt viis-kuus aastat. Riigi maareservi tõhusaks analüüsimiseks ja haldamiseks tuleb viia lõpuni riigimaa haldamise infosüsteemi arendamine ja ühendamine teiste kinnisvaraga seotud registritega. Rail Balticu projektis tuleb 2024. aastaks riigile omandada ligikaudu 800 era- ja munitsipaalomandis olevat kinnisasja ning teha maakorraldustöid ca 184 riigi omandis oleva kinnisasjaga.

1.5.1.2. Riigi maapoliitika kujundamine ja rakendamine (KeM)
Teenus hõlmab riigi maapoliitika kujundamiseks ja rakendamiseks vajalike õigusaktide (sh kinnisasja ruumilist ulatust täpsustava normistiku) koostamist ja juhendmaterjalide väljatöötamist, samuti riigi seisukohtade kujundamist maareformi, maatoimingute ja maakasutuse küsimustes, sh eriplaneeringute, maakonna planeeringute ja üldplaneeringute menetlustes. Riigi maareservi läbimõeldud säilitamine, kasutamine, tsiviilkäibesse suunamine ja maakorraldus soodustavad kogu riigi sotsiaalmajanduslikku arengut.

Tegevus 1.5.2. Ruumiandmete hõive, analüüsid ja kättesaadavaks tegemine

Eesmärk: ühiskond on varustatud ajakohaste ja kvaliteetsete ruumiandmete ja -teenustega.

Eesmärgi saavutamiseks hõivatakse topograafilisi andmeid sh hallatakse Eesti topograafia andmekogu, mis on aluseks ruumiandmetele teistes riiklikes registrites, koostatakse olulisi topograafilisi kaarte, hallatakse geodeetilisi, geoloogilisi, aadressi- ja kohanimeandmeid, peetakse maakatastrit, analüüsitakse ja avalikustatakse ruumiandmeid, avalikustatakse pinnase, sh mulla andmeid jm. Algatakse 3D ülemineku strateegia loomine. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Maa-amet ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Mõõdik	**Algtase (2020)**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Maakatastri andmete usaldusväärsuse määr; %	49,2	49,7	50,2	50,7	51,2
Kuni 4.a vanuste topograafiliste andmete osakaal, %	84	86	87	87	87
Ruumiandmeteenuste vastavus nõuetele, %		5	10	15	20

Olulised teenused:

1.5.2.1. Topograafiliste andmete hõivamine (MA)
Topograafiliste andmete hõivamine hõlmab aeropildistamist, aerolaserskaneerimist ja saadud andmete töötlust ning Eesti topograafia andmekogu (ETAK) andmete tootmist ja haldamist. Eesti topograafia andmekogu pidevalt uuendatavad andmed on aluseks ruumiandmetele teistes riiklikes registrites, nagu maakataster, aadressiandmete infosüsteem, teeregister jne. ETAKi andmete põhjal koostatakse olulisi topograafilisi kaarte (Eesti põhikaart 1:10 000, trükikaart 1:20 000, 1:50 000). Topograafilisi andmeid on vaja ajakohastada. Andmete uuendamisele aitaks kaasa X-GIS 2.0 võimaluste kasutamine ja ETAK arendused. Perioodil 2023–2025.a tuleb hakata uuendama fotogramm-meetria aparatuuri.

1.5.2.2. Geodeetiliste, geoloogiliste, aadressi- ja kohanimeandmete haldamine (MA)
Geodeetiliste, geoloogiliste, aadressi- ja kohanimeandmete haldamine hõlmab geodeetiliste, geoloogiliste, aadressi- ja kohanimeandmete vastuvõtmist andmeandjatelt, analüüsimist nõuete suhtes, registreerimist ja avalikkusele kättesaadavaks tegemist. Geodeetiliste andmete ajakohasuse tagamiseks uuendatakse ja korrastatakse geodeetiliste punktide andmekogu

andmeid ning tagatakse geodeetiliste andmete kättesaadavus kaardirakenduste kaudu. Ehitusgeodeesia fondi andmete kättesaadavuse tagamiseks tuleb ajaloolised andmed digitaliseerida ja luua nende lehitsemist võimaldavad veebiteenused. Jätkuvalt tegeletakse aadressi- ja kohanimeandmete kvaliteedi parandamisega, andmehõivega ning kasutamise edendamisega, et kõik riigi infosüsteemi kuuluvad andmekogud ja infosüsteemid kasutaks aadressiandmete infosüsteemi ja kohanimeregistri andmeid. Vaja on tagada aadressiotsingu teenuse (In-ADS) töökindlus 24/7. Geoloogilise info säilitamise ja kättesaadavuse tagamiseks hallatakse maardlate nimistu ja ehitusgeoloogia andmebaasi ning avalikustatakse geoloogilise kaardi andmeid, parandatakse kaardirakenduste jt teenuste kasutajasõbralikkust. Maapõue seisundit ja kasutamist mõjutavaid tegevusi lubatakse ning planeeringuid kooskõlastatakse maavara kaitse põhimõtteid arvestades. Tehakse kaevandamistegevuse aerokontrolle, mis aitavad kaasa kaevandamiskultuuri paranemisele ja tõhusale keskkonnajärelevalvele.

1.5.2.3. Maakatastri pidamine (MA)

Maakatastri pidamine hõlmab kõiki toiminguid, mis on seotud kinnisasja piiri ja ruumilise ulatuse, maa looduslikku seisundit ja maa kasutamist kajastava informatsiooni registreerimisega katastris ning katastriandmete kvaliteedi, säilimise ja avalikkusele kättesaadavuse tagamisega. Katastris registreeritud katastriüksuste andmed on kinnistusraamatu oluliseks osaks. Katastriandmete kvaliteedi mõõdikuks on märgetega („pindala ebatäpne“ ja „vajadus piiri asukoht kindlaks teha“) katastriüksuste arv. Märgete arvu vähendamiseks on loodud vajalik õigusruum, kuid jätkata tuleb infotehnoloogiliste võimaluste arendamist ja parandada katastriandmete kvaliteeti. Katastriandmete kvaliteedi parandamiseks tuleb arendada e-katastri funktsionaalsust. Samuti vajab täiendamist kitsendusi põhjustavate objektide infosüsteem, et kõik maakasutuse piirangud oleks lihtsasti leitavad ja kasutatavad.

1.5.2.4. Ruumiandmete analüüsimine ja avalikustamine (MA)

Ruumiandmete analüüsimine ja avalikustamine hõlmab ruumiandmete ja -teenuste kättesaadavaks tegemist, nendega seotud toodete arendamist sh kaartide koostamist ning ruumiandmete analüüsimist. MAs toodetakse ja hallatakse avalikkusele olulisi kaarte ja ruumiandmeid. Need tehakse kättesaadavaks kvaliteetsete toodete ja teenustega, mida tuleb arendada, nagu näiteks avaandmete allalaadimine. INSPIRE direktiivi rakendamine eeldab selliste teenuste ajakohastamist ja andmete vastavusse viimist. MA-l on olemas X-GIS 2.0 kaardirakenduste keskkond, mille peavad aktiivselt kasutusse võtma ka teised riigiasutused. Huviobjektide andmekogu loomine koondab „mis-kus-asub“ andmed kesksesse andmebaasi ja tagab andmete kättesaadavuse nii avalikkusele kui ka näiteks pääste ja korrakaitse eest vastutavatele asutustele. Samuti on oluline uute ja innovaatiliste tehnoloogiate kasutuselevõtt, toetades uute teenuste arengut, nt 3-mõõtmelised ruumiandmed. Satelliidiandmete jaotuskeskuse (ESTHub) vahendusel jagatakse Euroopa Liidu kaugseire programmi Copernicus raames orbiidile saadetud Sentinel satelliitide andmeid nii riigi- kui ka erasektorile. Rohkem tuleb riigisektoris kasutada satelliidiandmeid, toetades selleks vajalike algoritmide ja analüüside väljatöötamist, toetada teadustegevust. Algatakse 3D ülemineku strateegia loomine, mille rakendamise tulemusena saab tekkida Eestimaa digitaalne kaksik.

1.5.2.5. Kinnisvara hindamine ja analüüsimine (MA)

Kinnisvara hindamine ja analüüsimine hõlmab maa korralise ja erakorralise hindamise läbi viimist, hindamisalast nõustamist, kinnisvara tehingute andmebaasi haldamist, kinnisvaraturu analüüside koostamist ja avalikustamist. Maa korralise hindamise tulemusi kasutatakse maa maksustamisel, talumistasude ja kasutustasude määramisel. Maa korraline hindamine viidi viimati läbi 2001. aastal, järgmine toimub 2022. aastal ja edaspidi igal neljandal aastal. Erakorralisi hindamisi tehakse riigi maatoimingute tegemiseks ja riigile maade omandamiseks.

Lihtsamatel juhtudel (näiteks enampakkumiste alghindade määramisel) koostab Maa-amet hinnangud ise, keerukamatel juhtudel (enamik omandamisi) tellitakse hindamised kutselistelt hindajatelt. Tehinguandmed kogutakse tehingute andmebaasi notaritelt. Tehingute andmebaasist on võimalik tehingute andmeid saada üksnes õigustatud isikutel, kuid üldistatud kujul saavad tehinguandmetest ülevaate kõik isikud kas tehingute andmebaasi päringukeskkonna kaudu või Maa-ameti koostatavatest perioodilistest kinnisvaraturu ülevaadetest ja analüüsidest (sh kinnisvara hinnaindeksid).

Tegevus 1.5.3. Ilmaandmete, ilmaprognooside ja -hoiatuste tagamine

Eesmärk: sihtrühmad on operatiivselt ning järjepidevalt varustatud täpsete meteoroloogiliste andmete, prognooside ja hoiatustega maismaal, merel ja õhus.

Eesmärgi saavutamiseks analüüsitakse ja avalikustatakse ilmavaatlusandmeid, koostatakse ilmaprognoose ja hoiatusi, antakse mudelprognoose, analüüsitakse ja avaldatakse kaugseire andmeid, osutatakse lennumeteoroloogia teenust jm. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Mõõdik	**Algtase (2020)**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Ilmainfo kättesaadavus	99,5%	99,9%	99,9%	99,9%	99,9%
Uuendatud (vanus alla 10 aasta) ilmajaamade osakaal	70%	75%	80%	85%	90%

Olulised teenused:

1.5.3.1. Ilmavaatluste korraldamine ja ilmaandmete avaldamine (KAUR)
Seirejaamades kogutavad ilmavaatlusandmed salvestatakse automaatselt andmebaasidesse, toimub kvaliteedikontroll, avalikustatakse www.ilmateenistus.ee lehel ja edastatakse klientidele. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, meteoroloogilise ja hüdroloogilise seire tegemisel.

1.5.3.2. Ilmaandmete analüüside tegemine ja eksperthinnangute andmine (KAUR)
Ülevaade ilmastikust/kliimast, mis annab aluse otsuste tegemiseks. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, meteoroloogilise ja hüdroloogilise seire tegemisel.

1.5.3.3. Ilmaprognooside koostamine ja ilmamudelite arendamine (KAUR)
Ilmaprognooside ja hoiatuste koostamine maismaa, mere ja siseveekogude kohta. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, meteoroloogilise ja hüdroloogilise seire tegemisel. Ilmamudelite arendamine ja jooksutamine, produktide ja visualisatsioonide tegemine ning andmebaaside haldamine. 2021. aasta kevadel valmis riiklik ilmaäpp ILM+, mis aitab olla alati kursis kõige värskema ilmainfoga.

1.5.3.4. Lennumeteoroloogiateenus (KAUR)
Lennundussektori toimimiseks ja töötamiseks vajaliku ilmaprognoosi, instruktaaži ja konsultatsiooni andmine. Lennumeteoroloogia teenus vastab ISO 9001:2015 standardile.

Meede 1.6. Keskkonnateadlikkuse (sh keskkonnahariduse) edendamine ja korraldamine

Eesmärk: keskkonnateadlik mõtteviis ja igapäevane käitumine on saanud normiks Eesti elanike igapäevaelus.

Mõõdik	Algtase (2020)	2022	2023	2024	2025
Eesti elanike osakaal, kes hindab oma igapäevast käitumist keskkonnateadlikuks (keskkonnateadlikkuse uuringu andmed)	80	86		88	
Eesti elanike osakaal, kes hindab teiste tegevust keskkonnateadlikuks (keskkonnateadlikkuse uuringu andmed)	65	64		68	
Eksperthinnang keskkonnateadlikkuse ja -hariduse valdkonna toimimisele (keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tegevuskava elluviimise seire)	0 (2018)	90	80	90	90

Tegevus 1.6.1. Keskkonnateadlikkuse ja -hariduse arengu suunamine

Eesmärk: toimib erinevaid osapooli kaasav keskkonnahariduse võrgustik, mille tegevuse tulemusena suureneb keskkonnahariduse kvaliteet ning järjepidevalt elanike keskkonnateadlikkus; usaldusväärne ja ajakohane keskkonnainfo on kättesaadav, keskkonnaseisundi kohta on teave olemas ning inimestel on võimalik igapäevaelus keskkonnateadlikke valikuid teha.

Eesmärgi saavutamiseks kujundatakse ja rakendatakse keskkonnateadlikkuse (sh keskkonnaharidus) poliitikat, sh viiakse ellu keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tegevuskava, edendatakse keskkonnahariduse kvaliteeti ning keskkonnahariduse asutuste koostööd erinevate osapooltega, korraldatakse loodushariduslikke näituseid ja üritusi, loodusmuuseumis edendatakse muuseumikogusid ja kodanikuteadust, korraldatakse keskkonnaalaseid õppeprogramme ja teavitusüritusi ning koostatakse ja levitatakse teabematerjale, avaldatakse keskkonnateavet, arendatakse riiklikke keskkonnaseire programme, viiakse läbi keskkonnahariduse ja –teadlikkuse alaseid uuringuid jm. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Keskkonnaministeerium, Eesti Loodusmuuseum, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Mõõdik	Algtase (2020)	2022	2023	2024	2025
Keskkonnahariduspro grammides osalevate õpilaste arv	103000	115000	120000	125000	130000
Keskkonnainfo kättesaadavuse hinnang (keskkonnateadlikkuse uuringu andmed)	65	76		78	

Uute seiremeetodite rakendamine erinevates seirevaldkondades - kaugseire kasutamine: valdkondade arv	2	4	5	6	6

Olulised teenused:

1.6.1.1. Keskkonnateadlikkust suurendavate näituste, koolituste, haridusprogrammide, sündmuste korraldamine ning teavitustegevused (ELM)
Keskkonnahariduslike näituste, koolituste, haridusprogrammide ja sündmuste korraldamine ja teavitustegevused eesmärgiga suurendada/edendada elanikkonna loodusteadlikkust. Teavitustegevusteks ja -kanaliteks on: meediakajastused ja -artiklid, reklaamid, ELM-i koduleht ja infokiri ning sotsiaalmeediakanalid (FB, Instagram jt). Loodusmuuseumi uue hoone rajamine keskkonnamaja koosseisus ning Eesti looduse mitmekesisust tutvustava püsiekspositsiooni loomine.

1.6.1.2. Muuseumikogu korraldamine ja loodusteaduslik uurimistöö (ELM)
Muuseumikogu korraldamine, täiendamine ja avalikkusele kättesaadavaks tegemine (sh digiteerimine). Teaduskogudele toetuv looduse seisundi talletamine, uurimine ja vahendamine. Looduse avaandmete digikogude ning nendega seotud teenuste arendamine. Loodusteaduslike uurimistööde ja kodanikuteaduse edendamine ning teadus- ja populaarteaduslike artiklite avaldamine.

1.6.1.3. Keskkonnaalaste õppeprogrammide korraldamine (KeA)
Keskkonnaharidust toetavate teavitustegevuste korraldamine sh tõhusate keskkonna- ja looduskaitseteemaliste õppeprogrammide väljatöötamine, elluviimine, teaduspõhine analüüsimine. Õppeprogrammid on seotud riikliku õppekavaga ning lähtuvad säästva arengu hariduse põhimõtetest, sihtgrupiks on eelkõige üldhariduskoolide õpilased. Programme korraldatakse koolides, matkaradadel, jäätme- ja veejaamades, KeA hallatavates looduskeskustes. Avalikel üritustel kõigile huvilistele, sh täiskasvanutele suunatud töötubade ja muude teavitustegevuste korraldamine.

1.6.1.4. Keskkonnateemalise teavitustegevuse korraldamine (KeA)
KeA vastutab nelja avaliku portaali (keskkonnaharidus.ee, avastusrada.ee, keskkonnakompass.ee, e.loodus.ee) toimimise eest, lisaks kaitsealade kodulehed ja Facebook (rahvuspargid ja looduspargid) ning keskkonnahariduslik *YouTube*'i kanal. Keskkonna- ja looduskaitseteemalise teaduspõhise teabematerjali koostamine, koos vajaduse korral koos sellekohase projekti esitamisega. Artiklite koostamine, maakondlike teabelistide kaudu keskkonnaalase info edastamine.

1.6.1.5. Keskkonnateadlikkuse (sh keskkonnaharidus) poliitika kujundamine ja rakendamine (KeM)
Keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tegevuskava elluviimine ja tegevuste (sh olukorra väljaselgitamisega/inventuur, uuringud, koolitused, kampaaniad, tunnustused, rahastamise süsteemi arendamine, keskkonnateadlikkuse teema lõimimine erinevatesse arengudokumentidesse jm) planeerimine koostöös valitsemisala asutuste ja teiste organisatsioonide ja institutsioonidega.

1.6.1.6. Keskkonnateabe avaldamine (KAUR)

Edastada sihtrühmadele arusaadavat, selgelt ja lihtsasti mõistetavat ajakohast keskkonnainfot sobivates vormides ja kanalite (nt e-raamat, *Twitter*, *Facebook*, infosüsteemid jt) kaudu. Keskkonnateabe avaldamise arendamiseks on käivitatud keskkonnaportaali projekt. Keskkonnaportaali eesmärk on pakkuda ühtset ligipääsu eri andmekogudes hoitavatele keskkonnaandmetele, anda keskkonnast, selle kvaliteedist ja sellele avalduvatest surveteguritest terviklik, põhjuslikult ja ruumiliselt seostatud ülevaade.

1.6.1.7. Valdkonnaüleste seirete korraldamine ja andmete avaldamine (KAUR)

Keskkonnaregistri seadusega hõlmatud andmekogudesse sisestatud keskkonnaobjektide ja nendega seotud andmete avalikustamine läbi avaliku teenusena. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames.

1.6.1.8. Valdkonnaülese keskkonnaanalüüsi tegemine (KAUR)

Valdkonnaülese keskkonnaanalüüsi koostamisel analüüsitakse eelkõige keskkonnaandmeid, et avastada keskkonnas toimuvaid muutusi ning selgitada välja nende võimalikud põhjused ja pikaajalised suundumused. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames.

1.6.1.9. Riiklike keskkonnaseire programmide arendamine (KeM)

KeM koordineerib keskkonnaseire allprogrammide ja alamprogrammide koostamist ja uuendamist metoodililiste võimaluste ja õiguslike aluste täienemise kohaselt. Järgmistel aastatel keskendutakse sellele, et koondada kõik keskkonnaseirega seonduvad normid seireseadusesse ja tagada seire terviklik ja ajakohastatud rahastamine. Arendatakse ka kaugseire mitmekülgsema rakendamise võimalusi Eestis ja tagatakse selleks vajalik õigusruum.

Kasutatud lühendid

- KeM – Keskkonnaministeerium
- KAUR – Keskkonnaagentuur
- KeA – Keskkonnaamet
- MA – Maa-amet
- ELM – Eesti Loodusmuuseum
- KEMIT - Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus
- EL – Euroopa Liit
- KMH – keskkonnamõju hindamine
- KSH – keskkonnamõju strateegiline hindamine
- EELIS – Eesti Looduse Infosüsteem
- KESE – Keskkonnaseire andmete kogumise ja avalikustamise infosüsteem
- WISKI – Hüdroloogilise seire infosüsteem
- JATS – Jäätmearuandluse infosüsteem
- PROTO – Probleemtooteregister
- PAKIS – Pakendiregister
- OJS – Ohtlike jäätmete saatekirjade infosüsteem
- JKK – Jäätmekäitluse kohad
- PVT – parim võimalik tehnika
- REACH – Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1907/2006, mis käsitleb kemikaalide registreerimist, hindamist, autoriseerimist ja piiramist
- CLP – Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1272/2008 , mis käsitleb ainete ja segude klassifitseerimist, märgistamist ja pakendamist
- KOTKAS – keskkonnaotsuste terviklik autonoomne süsteem, mille eesmärgiks on koondada keskkonnalubade taotlemine, menetlemine, keskkonnatasude deklareerimine ja aastaaruannete esitamine ühisesse keskkonda
- FOKA – fluoritud kasvuhoonegaase ja osoonikihti kahandavaid aineid sisaldavate toodete, seadmete, süsteemide ja mahutite ning käitlemistoimingute register